

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
KATEDRA ROZVOJOVÝCH A ENVIROMENTÁLNÍCH STUDIÍ

Bc. Aneta Slavíčková

**Rozvojová spolupráce Evropské unie jako nástroj prevence
migrace**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Lucie Macková, M.A.

Olomouc 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 6. 5. 2019

Aneta Slavičková

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce Lucii Mackové, M.A. za odborné vedení, ochotnou komunikaci a cenné rady při zpracovávání této práce. Poděkování patří také mé rodině a všem blízkým, kteří mi byly oporou po celou dobu studia.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Aneta SLAVÍČKOVÁ**
Osobní číslo: **R16008**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Rozvojová spolupráce Evropské unie jako nástroj prevence migrace**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Diplomová práce se zabývá vztahem rozvojové spolupráce a migrace, konkrétně rozvojovou spoluprací Evropské unie, která je cílena do zdrojových zemí migrace. Práce se bude detailněji věnovat tzv. Partnerství pro mobilitu, jakožto jednomu z nejdůležitějších nástrojů evropské migrační politiky. Jeho účinnost, ale také úskalí bude demonstrováno na vybrané případové studii. Cílem práce je zjistit, zda může být rozvojová spolupráce účinným nástrojem ke snížení nebo dokonce zamezení migrace do zemí Evropské unie.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **20 - 25 tisíc slov**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

Carling, J., Talleraas, C. (2016): Root Causes and Drivers of Migration: Implications for Humanitarian Efforts and Development Cooperation, PRIO Paper. Oslo: Peace Research Institute Oslo
Castles, S., de Haas, H., Miller J. M. (2014): The age of migration: international population movements in the modern world. Fifth edition. New York: The Guilford Press.
Clemens, M. (2014): Does Development Reduce Migration? CGD Working Paper 359. Washington, DC: Center for Global Development.
de Haas, H. (2008): The Myth of Invasion: the inconvenient realities of African migration to Europe. Third World Quarterly, Vol. 29, No. 7, pp. 1305-1322
Fulvio, A. (2016): Migration Drivers, the EU External Migration Policy and Crisis Management. Romanian Journal of European Affairs, Vol. 16, No. 4, pp. 15-31
OECD (2016): Perspectives on Global Development 2017: International Migration in a Shifting World. OECD Publishing, Paris.

Vedoucí diplomové práce: **Lucie Macková, M.A.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání diplomové práce: **12. prosince 2017**
Termín odevzdání diplomové práce: **13. dubna 2018**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 12. prosince 2017

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá vztahem rozvojové spolupráce a migrace, konkrétně je zacílena na nástroj Evropské unie, který je mířen do zdrojových zemí migrace s hlavním účelem snížit neregulérní migraci do zemí EU. Nástroj Nouzový svěřenecký fond pro Afriku (*The Emergency Trust Fund for Africa*) vznikl jako reakce na vrcholící „migrační krizi“ v roce 2015 s cílem řešit základní příčiny destabilizace a neregulérní migrace v 26 afrických zemích. Cílem této práce je popsat vztah migrace a rozvoje, a to zda migrace může být snížena prostřednictvím rozvojové spolupráce. Práce představuje vznik společné evropské migrační politiky a také vývoj africké migrace do Evropy. Stěžejní část práce analyzuje Nouzový svěřenecký fond pro Afriku jakožto rozvojový nástroj EU, a to zda prostřednictvím něj může být migrace snížena, což je demonstrováno na vybrané případové studii. Případová studie se věnuje Etiopii, a je zde sledována účinnost nástroje na vývoji migrace a zaměstnanosti. Tato část je doplněna o grafy, které názorně ukazují, jak se obě proměnné mezi lety 1990–2017 vyvíjely a zda se data po roce 2015 změnila, respektive zda se migrace z Etiopie snížila a zaměstnanost v zemi zvýšila.

Klíčová slova: EUTF, EU, migrace, rozvoj, rozvojová spolupráce, Etiopie

Abstract

The thesis deals with the relationship between the development assistance and migration, specifically it is focused on the tool of the European Union (EU) which is directed to the source countries of migration with the purpose to reduce irregular migration to the EU countries. The Emergency Trust Fund for Africa was created as a response to the “migration crisis“ in 2015 with the aim to address root causes of the destabilisation and irregular migration in 26 African countries. The aim of this paper is to describe the relation between migration and development and to answer the question whether migration could be reduced through a development cooperation. The thesis introduces a common European migration policy as well as the development of the African migration to Europe. The central part analyses the Emergency Trust Fund for Africa as an EU’s development tool and deals with the question whether the tool is effective enough to help reduce migration through it, as demonstrated by means of the selected case study. The case study deals with Ethiopia and shows the effectiveness of the tool on migration and employment. This part is supported by graphs which illustrate how the both variables evolved between 1990–2017 and whether the data changed after 2015, or more precisely, whether migration from Ethiopia decreased and employment in the country increased.

Key words: EUTF, EU, migration, development, development assistance, Ethiopia

Obsah

Seznam grafů, tabulek a obrázků	9
Seznam použitých zkratk.....	10
Úvod	12
Cíle a metody	15
1. Vztah migrace a rozvoje.....	17
1.1 Pojetí rozvoje.....	21
1.2 Rozvojové aspekty migrace.....	25
1.2.1 Pozitivní aspekty migrace	27
1.2.2 Negativní aspekty migrace.....	34
2. Rozvojová spolupráce jako prevence migrace	38
2.1 Společná migrační politika Evropské unie	39
2.2 Sekuritizace migrace.....	44
3. Vývoj africké migrace do Evropy	47
4. Nouzový svěřenecký fond pro Afriku.....	51
4.1 Nouzový svěřenecký fond pro Afriku jako rozvojový nástroj	57
5. Případová studie Etiopie.....	64
5.1 Program EUTF – Zastavení neregulérní migrace v severní a střední Etiopii (SINCE)	70
5.2 Porovnání indikátorů Etiopie před a během implementace SINCE	72
5.2.1 Migrace	72
5.2.2 Zaměstnanost	76
Závěr.....	81
Seznam použité literatury	84

Seznam grafů, tabulek a obrázků

Graf 1. Destinace afrických migrantů v letech 1960, 1980 a 2000 (v procentech)	48
Graf 2. Počty uprchlíků v Etiopii mezi lety 1974–2017 (dle odhadu UNHCR).....	65
Graf 3. Cílové země mezinárodní migrace z Etiopie mezi lety 1990–2017	68
Graf 4. Rozdělení financí projektů EUTF v Etiopii (v eurech)	69
Graf 5. Mezinárodní migrace z Etiopie mezi lety 1990–2017 (v celých číslech)	73
Graf 6. Mezinárodní migrace z Etiopie jako procento na celkové populaci mezi lety 1990–2017	73
Graf 7. Mezinárodní migrace z Etiopie do 29 let (%).....	74
Graf 8. Podíl migrujících žen na celkovém počtu migrantů mezi lety 1990–2017	75
Graf 9. Vývoj migrace do zemí Evropy mezi lety 1990–2017.....	76
Graf 10. Zaměstnanost v Etiopii dle sektorů mezi lety 1990–2016.....	77
Graf 11. Míry nezaměstnanosti pro celkovou populaci, muže a ženy v letech 2012-2018 .	78
Graf 12. Nezaměstnanost věkové skupiny 15–29 ve venkovských oblastech mezi lety 2012-2018	79
Tabulka 1. Protichůdné názory na migraci a rozvoj.....	26
Tabulka 2. Alokace prostředků EUTF dle kategorií (z roku 2017).....	55
Tabulka 3. Nezaměstnanost v regionech Tigray, Amhara, Oromia, SNNP a v hlavním městě Addis Abeba v letech 2012–2018.....	80
Obrázek 1. Faktory místa původu, cílové destinace a intervenující překážky	19
Obrázek 2. Migrační hrb.....	20
Obrázek 3. Toky remitencí do nízké a středně příjmových zemí.....	31
Obrázek 4. Míry emigrace vysoce kvalifikovaných osob v roce 2010/11 (%)	36
Obrázek 5. Mapa zemí spadajících pod Nouzový svěrenecký fond pro Afriku.....	52
Obrázek 6. Organizační struktura EUTF	57

Seznam použitých zkratk

CAMM	Common Agendas for Migration and Mobility Společná agenda o migraci a mobilitě
CEAS	Common European Asylum System Společný evropský azylový systém
CSA	Central Statistical Agency of Ethiopia Centrálního statistického úřadu Etiopie
EDF	European Development Fund Evropský rozvojový fond
EHS	Evropské hospodářské společenství
EU	European Union Evropská unie
EUTF	European Union Trust Fund Svěřenecký fond
FRONTEX	European Border and Coast Guard Agency Evropské agentury pro pohraniční a pobřežní stráž
GAMM	Global Approach to Migration and Mobility Společná přístup k migraci a mobilitě
HDI	Human Development Index Index lidského rozvoje
ILO	International Labour Organisation Mezinárodní organizace práce
IMF	International Monetary Fund Mezinárodní měnový fond
IOM	International Organisation for Migration Mezinárodní organizace pro migraci

ODA	Official Development Aid Oficiální rozvojová pomoc
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development Organizace pro hospodářskou spolupráci s rozvoj
SEA	Socio-Economic Assesment Socio-ekonomické ohodnocení
SINCE	Stemming Irregular Migration in Northern and Central Ethiopia Zastavení neregulérní migrace v severní a střední Etiopii
UNDP	United Nations Development Programme Rozvojová program OSN
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky
UNIDO	United Nations Industrial Developmet Cooperation Organizace OSN pro průmysl a rozvoj
USA	United States of America Spojené státy americké
WB	The World Bank Světová banka

Úvod

Podle údajů Mezinárodní organizace pro migraci (*International Organisation for Migration, IOM*) v roce 2017 mimo svou zemi původu žilo 258 milionů lidí, což představuje 3,4 % populace. Z toho nejvíce lidí (150 milionů) migrovalo za prací a druhou největší skupinu 68,5 milionu tvoří lidé násilně vysídlení z důvodu konfliktů, pronásledování či porušování lidských práv (IOM, 2018). Přestože migrace není novým fenoménem (de Haas, 2005), problematika se na mezinárodním poli i v řadě států stala hlavním tématem jak zahraniční, tak vnitřní politiky. Ve státech Evropské unie (EU) se téma dostává do popředí čím dál tím více, a to zejména ve spojitosti s „uprchlickou krizí“ (*migration crisis*), jež vrcholila v roce 2015 (Macková a Hesová, 2017). Migrační politika se tak začíná zásadně měnit, a to od žádoucích toků migrujících pracovníků po čím dál tím více omezující pravidla vstupu na evropské území (Castles, 2006). V současnosti je na migraci nahlíženo spíše jako na hrozbu a debata se přesouvá k řešení příčin migrace ve zdrojových zemích (Macková a Hesová, 2017). Smith (2016, 2119) uvádí, že v dnešní době je „bezpečnost považována za nový přístup řízení migrace s cílem narušit hrozbu, kterou představuje pro země globálního Severu.“

Mluví se zejména o neregulární migraci (*irregular migration*), kdy jsou překročeny hranice státu bez potřebných dokumentů nebo na území bez hraničních přechodů, migrant neopustí zemi po vypršení víz či povolení k pobytu. Podle odhadů bylo v roce 2017 za neregulární migranty považováno 58 milionů lidí. Jejich počet v EU byl v roce 2017 odhadován na 204 719 lidí, což je oproti roku 2016 pokles o 60 % (IOM, 2018). Evropská unie k řešení migrace představila několik migračních politik, které za jeden svých hlavních cílů považují snížit toky neregulární migrace. Od roku 2005 je zastřešujícím nástrojem evropské vnější migrační politiky Globální přístup k migraci a mobilitě (*Global Approach to Migration and Mobility, GAMM*). GAMM je implementován prostřednictvím nástrojů bilaterální spolupráce, z nichž nejvýznamnějšími jsou Partnerství pro mobilitu (*Mobility Partnerships*) a Společná agenda o migraci a mobilitě (*Common Agendas for Migration and Mobility, CAMM*).

EU se tak pomocí bilaterální spolupráce se třetími zeměmi snaží o omezení či úplné zastavení neregulární migrace. Jako účinný nástroj k dosažení tohoto cíle je mezi mnohými evropskými představiteli považována rozvojová spolupráce, prostřednictvím které je důležité

pomáhat ve zdrojových zemích migrace a bojovat s jejími základními příčinami jako je nedostatek pracovních míst, nestabilita země a celková nízká životní úroveň. To, zda se prostřednictvím rozvojové spolupráce zaměřovat na příčiny migrace je tou správnou cestou k omezení migračních toků, je analyzováno v následující diplomové práci, současně s hlavním finančním nástrojem EU pro řešení neregulérní migrace.

Nástroj nazvaný jako Nouzový svěřenecký fond pro Afriku (*The Emergency Trust Fund for Africa, EUTF*) byl představen v roce 2015 prezidentem Evropské komise Jeanem-Claudem Junkerem se slovy: „*EUTF opět ukazuje rychlost reakce EU na výzvy, kterým region čelí. Abychom uspěli při řešení příčin neregulérní migrace, podpořili ekonomické příležitosti, bezpečnost a rozvoj musíme spolupracovat s ostatními evropskými zeměmi, stejně tak s našimi partnery v Africe*“ (European Commission, 2015c). To, zda se pomocí jmenovaného nástroje daří migraci z afrických zemí snižovat a zda je efektivním instrumentem rozvojové spolupráce je hlavním předmětem diplomové práce.

Jelikož je však mezinárodní migrace komplexním fenoménem, kterému je potřeba se věnovat detailněji, je práce rozdělena do pěti hlavních kapitol. První kapitola představuje úvodní, avšak důležitý vhled do celé problematiky migrace. Kapitola nejprve představuje vztah migrace a rozvoje, především to, jak se debata kolem migrace a rozvoje vyvíjela a zmiňuje základní migrační teorie. Dále je věnován prostor samotnému pojmu “rozvoj“ a jeho chápání, což je důležité pro pochopení toho, co má rozvoj společnosti vlastně přinášet. Kapitola také diskutuje jak pozitivní, tak negativní aspekty migrace na rozvoj, kdy samostatná část je věnována remitencím jakožto jednomu z největších vnímaných pozitiv migrace.

Druhá kapitola se zabývá tím, zda pomocí rozvojové spolupráce může být migrace snížena a jakým způsobem se rozvojové a migrační politiky doplňují či rozcházejí. V návaznosti na to je diskutován vývoj společné migrační politiky EU, prostřednictvím které se EU snaží čelit velkému počtu přicházejících lidí a zefektivnit tak jednotným přístup k otázkám migrace a uplatňování společných pravidel při zpracovávání žádostí o azyl. Dále je věnován prostor pojmům sekuritizace a externalizace migrace, jež se v uplatňování jak rozvojových, tak migračních politik objevují čím dál tím více především ve spojitosti s bezpečností. Třetí kapitola v pořadí vysvětluje vývoj africké migrace do Evropy od dob kolonizace až po současnost.

Na všechna zmíněná témata plynule navazují poslední dvě kapitoly – čtyři a pět – tvořící stěžejní části práce. Čtvrtá kapitola se teoreticky zabývá vznikem EUTF a nastavením systému jeho fungování. Je diskutována také otázka do jaké míry EUTF koresponduje s cíli rozvojové spolupráce a zda se EUTF dá považovat za účinný rozvojový nástroj, který dovede snížit migrační toky do EU. Poslední, pátá kapitola, je věnována případové studii a konkrétnímu programu, který je implementován z finančních prostředků EUTF. Pro případovou studii byla vybrána Etiopie jakožto země, která je EU považována za důležitého partnera v oblasti migrace a do které je investováno jedno z největších množství finančních prostředků z EUTF. Je analyzován konkrétní program, který je cílený na snížení neregulérní migrace a zvýšení zaměstnanosti především žen a mladých lidí ve vybraných regionech, které opouští nejvíce lidí. Účinnost programu je demonstrována pomocí grafů, prostřednictvím kterých jsou porovnávány ukazatele migrace a zaměstnanosti v Etiopii v letech 1990–2017. Pomocí grafických a číselných znázornění práce sleduje situaci před implementací EUTF a po jeho spuštění.

Cíle a metody

Cílem diplomové práce je analyzovat vztah rozvojové spolupráce a migrace, a zda rozvojová spolupráce může být účinným nástrojem prevence migrace. Důraz je kladen na nástroj EUTF, prostřednictvím kterého EU v afrických zemích implementuje projekty rozvojové spolupráce. Práce se nejprve věnuje obecným informacím o migraci a rozvoji a jejím dopadům na rozvoj. Dále se specificky zaměřuje na společnou migrační politiku EU, vývoj africké migrace do EU a důraz je kladen na analýzu nástroje EUTF a jeho účinnost, která je demonstrována na konkrétní případové studii.

Diplomová práce si klade zodpovědět následující tři hlavní výzkumné otázky a související podotázky:

- *Jaký je vztah migrace a rozvoje?*
 - *Jaké je chápání pojmu rozvoj?*
 - *Jaká jsou pozitiva a negativa dopadů migrace na rozvoj?*
- *Může být rozvojová spolupráce účinným nástrojem pro snížení či dokonce zamezení migrace?*
 - *Souvisí spolu cíle rozvojové a migrační politiky?*
- *Jak EU přistupuje k otázkám migrace?*
 - *Jak se vyvíjela společná migrační politika EU?*
 - *Jak se vyvíjela africká migrace do Evropy?*
 - *Je nástroj EUTF účinným rozvojovým nástrojem prevence migrace?*

Metodologie diplomové práce se opírá především o řešerši a analýzu textů, jejichž autoři se zabývají vztahem migrace a rozvoje. V další části práce jsou analyzovány oficiální zdroje EU se zaměřením na její migrační politiku a především EUTF. K analýze sloužily zejména oficiální webové stránky Evropské komise a její oficiální prohlášení. Informace jsou dávány do kontrastů s již vypracovanými studiemi a kritickými náhledy na fungování EUTF. Poslední část práce je věnována případové studii, pro kterou byla vybrána země Etiopie. Kritérium pro výběr země, která bude předmětem případové studie, bylo především množství financí, které do země díky EUTF proudí a také závažnost situace migrace. Pro účely případové studie byla provedena analýza dostupných dat z Rozvojového programu

OSN (*United Nations Development Programme, UNDP*) a Centrálního statistického úřadu Etiopie (*Central Statistical Agency of Ethiopia, CSA*), pro demonstraci toho, zda se za pomoci EUTF daří migraci ze země snižovat.

Za limit diplomové práce považuji nedostatek dat výhradně k neregulární migraci z Etiopie do EU, kvůli čemuž se práce opírá pouze o data migrace jako takové. Zároveň je zde omezený počet autorů, kteří se zabývají konkrétně EUTF v Etiopii.

1. Vztah migrace a rozvoje

O vztahu migrace a rozvoje (z angl. *migration-development nexus*) se začíná mluvit v 50. a 60. letech po skončení druhé světové války. Pozornost se věnovala především pracovní migraci proudící do zemí EU a do USA, kde byl po válce nedostatek pracovní síly. V tomto období je vliv migrace na rozvoj vnímán především pozitivně a to zejména v kontextu modernizace válkou zničených zemí. V 70. a 80. letech se diskuze spojené s migrací přesunuly k tématům chudoby a odchodu kvalifikované pracovní síly. Chudoba a nízká životní úroveň jsou zde vnímány jako hlavní hnací síly migrace, především pro kvalifikovanou pracovní sílu, čímž se v zemi míra chudoby ještě prohlubuje. V těchto letech je tedy na migraci nahlíženo spíše pesimisticky a je vnímána jako překážka rozvoje (de Haas, 2010). V současnosti se podle autorů Faista et al. (2011) nacházíme ve fázi tzv. migrace a společného rozvoje (*co-development*), kdy je většina migrace dočasná nebo cirkulární. A právě tyto typy migrace mohou rozvoji napomáhat, a to především díky tomu, že se někteří migranti s nabytými znalostmi vrací do svých domovských zemí zpět. Migrace tedy přestala být vnímána jako překážka pro rozvoj, ale spíše jako jeho příležitost (Bastia, 2013).

Debata kolem vztahu migrace a rozvoje byla tedy střídavě optimistického a pesimistického rázu a dodnes na provázanost migrace a rozvoje existuje široká škála názorů. Například Skeldon (2004) říká, že migrace a rozvoj jsou dvě nezávislé proměnné. Autor se zaměřuje na různé aspekty migrace a rozvoje, jelikož každý se na vztah dívá z jiné dimenze. Diskutuje ekonomické, demografické, environmentální, politické a genderové perspektivy. Například z demografického hlediska spojuje autor migraci především s “mladými společnostmi“, které v rozvojových zemích převládají a jsou to především mladí lidé, kteří mají tendenci migrovat. Důležité je proto snížení fertility, což může být ovšem někdy problematické kvůli kulturním, sociálním nebo politickým souvislostem. Nyberg-Sorensen et al. (2002) dávají klesající migraci také do souvislosti se snižováním přelidněnosti rozvojových zemí a snižováním chudoby. Migrační tlak z rozvojových do rozvinutých zemí tak nejčastěji nastane, pokud materiální růst nestačí růstu demografickému.

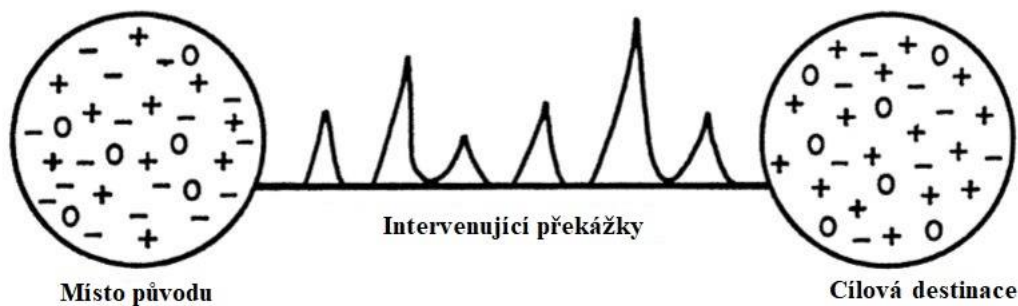
Papedemetriou a Martin (1991 in Nyberg-Soronsen et al., 2002) říkají, že spojitosti mezi migrací a rozvojem jsou často charakterizovány “třemi R“ z anglického *Recruitment* (nábor pracovníků), *Remittances* (remitence) a *Return* (návrat). První termín je spojen s podmínkami pro emigraci. Řadí se sem faktory pro motivaci migrovat, jako jsou špatná ekonomická situace, růst populace, vysoká nezaměstnanost, nerovná distribuce příjmů či nerovnoměrný přístup k půdě. Také špatné vládnutí je důvodem pro migraci především kvalifikovaného obyvatelstva. Další charakteristikou ve vztahu migrace k rozvoji jsou remittance neboli toky peněz zasílané migranty zpět do země jejich původu. A třetím faktorem je návrat migranta zpět do země jejich původu. V ideálním případě se migrant vrací s nabytými znalostmi, které využije ve své domovině. Některé studie ovšem prokázaly, že nabyté schopnosti v zahraničí hlavně vzdělaných migrantů často v zemích původu nejsou využitelné (Papedemetriou a Martin, 1991 in Nyberg-Sorosen et al., 2002). V mnoha případech se tak může zdát, že vztah mezi oběma proměnnými je reciproční. Migrace ovšem má role dvě – je součástí rozvojového procesu, stejně tak je i nezávislým faktorem, který má vliv na rozvoj ve vysílající i v přijímající zemi (de Haas, 2010).

Podle publikace Asociace mezinárodních otázek (2017, 9) „nelze s jistotou tvrdit, že migrace napomáhá snížení chudoby v zemích původu migrantů, ale ani to že rozvojové projekty povedou ke snížení migrace“. Nyberg-Sorosen et al. (2002) jsou zase toho názoru, že je to téma vysoce politizované, které je ovlivňováno jak národními, tak mezinárodními zájmy. Autoři si pokládají otázky, zda dlouhodobé cíle snižování globální chudoby mohou být naplněny díky krátkodobým migračním politikám a zda partnerství s rozvojovými zeměmi může být skutečné, pokud jedním z cílů Evropské unie je boj proti neregulární migraci. Spojené národy naproti tomu ve svém reportu (2016, 2) uvádí že „migrace snižuje úroveň chudoby ve velké míře a peníze zasílané do země zpět pomáhají rodinám posílat děti do školy nebo si dovolit lékařskou péči.“ Report dále poukazuje na důležitou roli migrantů ve světové ekonomice především v tom, že „hostitelské země vyplňují příchozími migranty mezery na trhu práce.“ Mezinárodní migrace může mít tedy pozitivní vliv na zemi původu i na zemi hostitelskou.

Podle klasické migrační teorie, je migrace výsledkem kombinací tzv. “*push a pull*“ faktorů. (Nyberg-Soronsen et al., 2002). Tato komplexní teorie migrace byla představena autorem Lee (1966, 50), který ji shrnul do čtyř oblastí, které ovlivňují rozhodnutí migrovat:

„faktory spojené s místem původu, faktory spojené s cílovou destinací, intervenující překážky a osobní faktory“. První tři jmenované jsou znázorněny v následujícím obrázku 1.

Obrázek 1. Faktory místa původu, cílové destinace a intervenující překážky

Zdroj: Lee, E. (1966, 50): A Theory of Migration. (přeloženo autorkou práce)

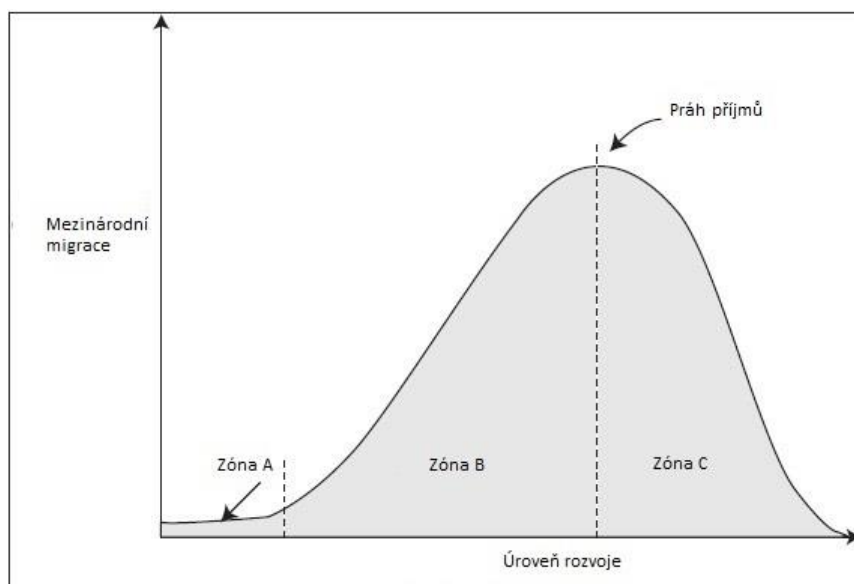
V každé oblasti, jsou faktory udržující obyvatele na daném místě a zároveň přitahující obyvatele z jiných částí světa (označeny znaménkem +) – tzv. *pull* faktory. Jsou zde ale také faktory, které obyvatele nutí z místa odejít (označeny znaménkem -) – tzv. *push* faktory. Faktory označeny jako “0” ovlivňují každého jedince rozdílně. Překážky zasahující do migrace mohou být například náklady na cestu, imigrační zákony nebo v minulosti například Berlínská zeď (Lee, 1966).

Ne méně důležité jsou také osobní faktory, které do značné míry ovlivňují rozhodnutí migrovat. Do rozhodnutí vstupují faktory jako povědomí o situaci v cílové zemi či osobní kontakty v místě určení. Také to, do jaké míry je jedinec odolný vůči změnám prostředí hraje roli v rozhodnutí migrovat. Model ovšem není univerzální a pro každého migrantu budou “faktory +” a “faktory -” rozdílné a ne každý se rozhodne migrovat (Lee, 1966). Mezi *push* faktory se řadí například konflikty, špatné přírodní podmínky, ekonomická stagnace, politické či náboženské pronásledování, rasová nebo názorová diskriminace. Jsou tedy převážně negativního rázu. Oproti tomu *pull* faktory jsou ty, kterými migranta láká cílová země. Typicky se mezi ně řadí lepší ekonomická situace, více pracovních příležitostí, stabilita v zemi a vyhlídky na lepší život (Čerňanská, 2018).

Vztah úrovně migrace a rozvoje znázorňuje koncept migračního hrbu. Termín migrační hrb byl vytvořen v devadesátých letech a vychází z předpokladu, že rostoucí příjem

na obyvatele v rozvojových zemích je typicky doprovázen rostoucí mírou emigrace. Rostoucí příjem dává více příležitostí ke vzdělání, ovšem úroveň pracovního trhu není schopná nabídnout adekvátní uplatnění těmto lidem. Z toho důvodu se pro ně migrace stává atraktivní příležitostí (Martin-Shields et al., 2017).

Obrázek 2. Migrační hrb

Zdroj: House of Commons (2004): Migration and Development: Looking for development gains. (přeloženo autorkou práce)

Teorie migračního hrbu tedy jasně ukazuje, že s nízkou úrovní rozvoje, je i nízká úroveň migrace (zóna A). Chudí lidé tedy z pravidla nemigrují (House of Commons, 2004), což vyvrací i jeden z migračních mýtů, že chudoba a nízká životní úroveň jsou jednou z hlavních příčin pracovní migrace (de Haas, 2005). Pokud se země začne rozvíjet, mezinárodní migrace začne narůstat (zóna B), jelikož lidé začínají mít na migraci prostředky. Migrace pokračuje spolu s růstem příjmů až do té doby, dokud růst nedosáhne prahu příjmů (z angl. *income treashold*). Jakmile je hranice dosažena, začne se mzdový rozdíl mezi domácí ekonomikou a ekonomikou cílové země migranta srovnávat. Země původu migranta začne lidem nabízet více příležitostí, a tudíž začne migrace klesat (zóna C) (House of Commons, 2004).

Vývoj takové migrace podle modelu migračního hrbu ilustruje mnoho evropských zemí v průběhu 20. století. Na konci 19. a začátkem 20. století zažila Itálie velkou vlnu

migrace do Spojených států a amerických (USA) a jižní Ameriky. Se zvyšující se úrovní industrializace a ekonomickým růstem po druhé světové válce se migrace z Itálie začala snižovat a lidé se do země vraceli zpět. Ve stejném období na tom bylo podobně i Irsko, odkud lidé odcházeli především do Velké Británie a Spojených států. Jakmile se irská ekonomika začala orientovat na export, migrace se opět snížila. Obě země se tak ze země původu migrantů, staly zeměmi přijímajícími (Mavroudi a Nagel, 2016). Podobným vzorcem si prošly i další země jižní Evropy jako je Portugalsko, Španělsko nebo Řecko, stejně tak i několik jihoasijských zemí, jako je Malajsie, Tchaj-wan a Jižní Korea (de Haas, 2005). De Haas (2005) však zdůrazňuje, že vztah migrace a rozvoje vyplývající z modelu migračního hrbu není univerzální pro všechny země. S klesající úrovní rozvoje se ze země imigrační může stát země emigrační, jak k tomu došlo například v Argentině.

Ovšem aby migrace začala mít klesající tendence, musí v zemi trvalý růst a snižování příjmových rozdílů probíhat několik desetiletí, než se z emigrační země začne stávat země imigrační (de Haas, 2005). Martin-Shields et al. (2017) z Německého rozvojového institutu zmiňují, že se emigrace začne znatelně snižovat, až země dosáhne kategorie zemí s vyššími středními příjmy dle klasifikace¹ Světové banky (*The World Bank, WB*). Než se nízkopříjmové země jako je například Nigérie nebo Čad, dostanou do zmiňované kategorie, může to trvat i více než sto let. Proto migrace z těchto zemí bude velice pravděpodobně růst i v několika dalších dekádách. Stejní autoři dále upozorňují na to, že migraci ovlivňuje daleko více faktorů než jenom rostoucí příjmy a tudíž migrační hrb nemůže být dostatečně vysvětlen pouze na základě tohoto faktoru, ale je potřeba k migraci přistupovat jako ke komplexnímu tématu.

1.1 Pojetí rozvoje

Abychom mohli říci, že migrace vede k rozvoji či naopak, je důležité si správně definovat, co pojem “rozvoj“ konkrétně znamená. Rozvoj lze charakterizovat různě na základě odlišných teorií, které se měnily v průběhu času. Jeho odlišné podoby a chápání

¹ Světová banka (2018) dělí země podle příjmu per capita do čtyř skupin (klasifikace platná od července 2018): země s nízkým příjmem (low income countries): < 1005 \$; země s nižším středním příjmem (lower-middle income countries): 1006 – 3 955 \$; země s vyšším středním příjmem (upper-income countries): 3 956 – 12 235 \$ a země s vysokým příjmem (high income countries): > 12 235 \$

mohou být problematické především kvůli správnému nastavení rozvojových politik a otevírá se tak otázka, jakým způsobem by se měl rozvoj v zemi projevovat (Lancaster, 2007).

Již při počátcích rozvojového diskurzu v polovině 20. století se odborníci zamýšleli nad důvody poskytování zahraniční pomoci (*foreign aid*) – zda je nástrojem diplomatickým směřující především k národní bezpečnosti a ekonomickým zájmům donorské země nebo zda by měla být poskytována za účelem zlepšení životních podmínek (Lancaster, 2007). Již Morgenthau (1962) označil všechny formy zahraniční pomoci² za politické. Jako jedinou výjimku uvádí pomoc humanitární.

Počátky zahraniční pomoci nalezneme ve Spojených státech, které ji začaly využívat jako diplomatický nástroj při počátcích Studené války (USA vs. SSSR pozn. autora). Velká Británie již nebyla nadále sama schopna zabezpečit podporu Řecku a Turecku proti pronikání komunismu do jejich zemí a obrátila se na USA. Tehdejší prezident Spojených států Harry Truman spolu se svým ministrem zahraničí Georgem Marshalllem spustili čtyřletý program na stabilizaci a obnovu poválečné Evropy – tzv. Marshallův plán. Washington cílil tedy především na zmírnění sílícího komunismu ve Francii a Itálii a zároveň na to, aby si zajistil vliv a postavení v rámci západní Evropy před Sovětským svazem (Lancaster, 2007).

Truman však ve své zahraniční politice šel ještě dále. Ve svém inauguračním projevu v roce 1949 definoval některé oblasti světa jako *underdeveloped areas* (nedostatečně rozvinuté oblasti). Najednou se tak velká část světa dostala do kategorie zemí, které jsou nedostatečně rozvinuté (*underdeveloped*) a potřebují pomoc zvenčí. Řešením měla být především technická pomoc prostřednictvím průmyslových aktivit vedoucí ke zvyšování životní úrovně. Rozvoj byl tak vnímán především na základě ekonomických ukazatelů (Sachs, 1992) a zároveň byl stále nástrojem pro zastavení šíření komunismu (Lancaster, 2007). Projevem politické a ekonomické hegemonie západu v rámci poskytování zahraniční pomoci byl také vznik mezinárodních institucí zabývajících se rozvojem – Mezinárodní měnový fond (*International Monetary Fund, IMF*) a Mezinárodní banka pro rozvoj a rekonstrukci (*International Bank for Development and Reconstruction*), později známá jako Světová banka (Mavroudi a Nagel, 2016).

² Morgenthau (1962) rozlišuje šest forem zahraniční pomoci: humanitární, existenční, vojenská, ekonomická, prestižní pomoc a úplatky. Pomoc ve formě úplatku byla běžná především v 19. století, kdy si bohatší stát uplácel u chudšího jistou politickou výhodou. Prestižní pomoci taktéž sleduje zisk výhody na straně státu přijímajícího pomoc, tím že si u něj jako donor získá lepší reputaci a zároveň díky pomoci jinému státu se zviditelní na mezinárodním poli.

Zahraniční pomoc pokračovala také v období dekolonizace, prostřednictvím čehož obě velmoci stále usilovaly o to, aby se post-koloniální státy postavily na jejich stranu. V tomto období se začaly formovat jednotlivé rozvojové teorie, které vyzdvihovaly odlišné podoby rozvoje (Mavroudi a Nagel, 2016). Od 50. let se začal formovat rozvojový diskurz a s ním různé přístupy k významu slova “rozvoj“. Nejprve dominovala modernizační teorie, v rámci které byla rozvojová pomoc brána především jako nástroj pro nastartování ekonomického růstu země a za hlavní problém nerozvinutosti států byla považována chudoba a tradiční společnost³. Netrvalo dlouho a během 60. let přišla reakce na modernizační přístupy k rozvoji v podobě teorie závislosti, která postavení rozvojových zemí popisuje z pohledu světového hospodářství. Podle jednoho z představitelů teorie Santose (1971, 231) „je závislost situace, ve které je ekonomika určité země závislá na rozvoji a expanzi ekonomiky země jiné“. Teorie závislosti dělí země na jádro a periferie. Země jádra jsou vyspělé, kapitalistické země, jejichž rozvoj se odehrává díky vykořisťování periferie (Santos, 1971).

To, že rozvoj nemůže být postavena na ryze ekonomických ukazatelích, ale je potřeba zohlednit i stránku sociální, se do povědomí začalo dostávat od 70. let. Rozvojové programy začaly vycházet z konceptu základních lidských potřeb (*basic needs approach to development*), který oproti ekonomickým přístupům zaměřujícím se na zvyšování příjmu, cílí na „fyzický, mentální i sociální rozvoj jedince“ (Streeten, 1979, 136). Do popředí se dostávají ne-materiální potřeby jako politická svoboda, účast na rozhodování, bezpečnost nebo právo na sebeurčení (Streeten, 1979).

Ve druhé polovině 80. let se do konceptu rozvojové pomoci začíná dostávat téma životního prostředí a myšlenka udržitelného rozvoje (*sustainable development*). Pojem byl definován v roce 1987 jako „rozvoj, který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrozil uspokojování potřeb generací budoucích“ (Bruntland, 1987). Jak ekonomické, tak sociální cíle rozvoje by měly být v souladu s konceptem udržitelnosti, ať už se jedná o zemi rozvojovou nebo rozvinutou (Bruntland, 1987).

Od 90. let se vedle environmentální dimenze do diskuse dostávají další témata propojená s rozvojem. Začíná se řešit problematika genderu a rozvoje či rovnost pohlaví.

³ Významným zastáncem modernizační teorie je Rostow, který v roce 1960 představil stádia ekonomického růstu (Rostow, 1959).

Vzniká index lidského rozvoje (*Human Development Index, HDI*), který je ukazatelem životní úrovně lidí na základě tří ukazatelů (očekávaná délka života, vzdělání, životní úroveň). HDI se tak stal novým přístupem k rozvoji (UNDP, 2019a).

Dnes jsou rozvojové aktivity široce rozšířeny v mnoha nejchudších zemích světa. Jejich velikost i zaměření se liší. Může jít o projekty v řádů miliard dolarů až po menší několikadolarové půjčky. Rozvojová pomoc směřuje do širokého spektra oblastí – od rekonstrukce země po válce, podpory postavení žen, využívání různých zdrojů energie, až po investice do výzkumů či podpory svobodných médií a voleb. Ovšem díky mnoha aktérům, kteří na tomto poli působí, se jednotlivé rozvojové politiky neobejdou bez kontroverzí. Strategie jednotlivých aktérů (vlády, mezinárodní a neziskové organizace) se opět odrážejí v tom, jakým způsobem je rozvojová pomoc chápána a především z jakých motivací vychází (Lancaster, 2007).

Jednotnou definici pro “rozvoj“ jako takový je ovšem obtížné nalézt. Různí autoři definují rozvoj a rozvojovou spolupráci odlišně. Základní ideou rozvojové spolupráce je „*zlepšit životní podmínky v chudých zemích*“ (Janus et al., 2015). Snižování chudoby už ovšem není jediným cílem rozvojové spolupráce. Její součástí se staly například klimatické změny a další globální výzvy (Janus et al., 2015). Autoři Tisch a Wallece (1994, 8) se zaměřují na rozvoj socio-ekonomický. Podle nich socio-ekonomický rozvoj „*zahrnuje všechny aspekty života a aktivity všech lidí*“. Rozvojová spolupráce by se tedy měla soustředit jak na ekonomickou stránku země, tak na kvalitu života jejich obyvatel odrážející se ve vzdělání, zdraví, kvalitě životního i politického prostředí. Socio-ekonomický rozvoj je však specifický pro každou zemi, pro každý jeden region a souvisí s historií země (Tisch a Wallece, 1994).

Hlavním cílem rozvojové spolupráce Evropské unie je redukce chudoby. Pro dosažení tohoto cíle se rozvojové aktivity soustředí především na „*ekonomické, sociální a environmentální aspekty rozvoje: zvyšování ekonomického růstu při zachování přírodních zdrojů a na ochranu práv nejzranitelnějších skupin*“ (European Commission, 2018, 4), což znamená také pracovat na dobrém vládnutí (*good governance*) a na tom, aby bylo prostředí vhodné pro investice (European Commission, 2018). Evropská Unie je jedním z největších donorů rozvojové pomoci a členské země se do určité míry řídí společnou rozvojovou politikou (European Commission, 2018). Za konkrétní rozvojovou

pomocí jednotlivých států však mohou být různé zájmy. Například Francie má stále velký zájem udržovat si vazby se svými bývalými koloniemi a v pozadí rozvojové spolupráce se tak objevují zájmy jak diplomatické, tak kulturní. Dánsko je jedním z nejštedřejších donorů co do velikosti ekonomiky a v rozvojových projektech je dáván důraz především na redukci chudoby. Už méně je ovšem známo, že na pozadí těchto projektů jsou také poměrně silné obchodní zájmy, především dánský vývoz a možnosti investic v zahraničí (Lancaster, 2007).

I když je rozvoj komplexním tématem jak ve zdrojových zemích migrace, tak v zemích přijímajících, budou politické diskuze na téma migrace a rozvoje mířeny především k otázkám ekonomického růstu. Zaznívají otázky

„zda migrace posílí nebo zbrzdí ekonomický růst? Zda industrializace, modernizace zemědělství a ekonomické reformy sníží migrační tlaky?“ nebo také *„zda odliv mladé, kvalifikované pracovní síly zpomalí růst v klíčových ekonomických sektorech a jestli finance posílané migranty zpět jsou produktivně investovány?“* (Mavroudi a Nagel, 2016, 93).

1.2 Rozvojové aspekty migrace

Již z diskuzí, které v minulosti na téma migrace a rozvoje probíhaly, je zřejmé že to, jak se oba fenomény navzájem ovlivňují, není zcela jednoznačné a vztah mezi migrací a rozvojem může být pozitivní i negativní. Je zde navíc mnoho proměnných a perspektiv, na které může být nahlíženo různě. Vyvíjející se debata o dopadech migrace na země původu i na země přijímající tak přinesla jak optimistické, tak pesimistické pohledy. Podle de Haase (2010) se názory na migraci odrážejí v sociálních teoriích (například funkcionalistické vs. strukturalistické paradigma) a v rozvojových teoriích. Názorové odlišnosti jsou do značné míry také mezi zastánci neoliberalismu a těmi orientující se výhradně na vlastní stát (tzv. *state-centric* směr). Následující tabulka 1 shrnuje charakteristiky dvou protichůdných názorů – tzv. migračních optimistů a migračních pesimistů.

Tabulka 1. Protichůdné názory na migraci a rozvoj

Migrační optimisté	Migrační pesimisté
Funkcionalisté	Strukturalisté
Neo-klasicismus	Neo-marxismus
Modernizace	Rozpad
Transfer sever–jih	Transfer jih–sever
Příliv mozků	Odliv mozků
Více rovnosti	Více nerovnosti
Remitence	Spotřeba
Rozvoj	Závislost
Méně migrace	Více migrace

Zdroj: de Haas (2010, 229): Migration and Development: A Theoretical Perspective. (upraveno a přeloženo autorkou práce)

Od 70. let se převládající pro-migrační nebo proti-migrační názory střídaly. Spíše migrační optimismus převládal v brzkých 70. letech, od roku 1973 až do 90. let se nálady změnilly v pesimistické a od počátku 90. let a začátkem tisíciletí se názory mění opět na pozitivní (de Haas, 2010).

V současnosti se pohledy na migraci liší napříč regiony i kontinenty. Podle studie IOM *"Jak svět vidí migraci"* probíhající v letech 2012–2014, jsou lidé v Evropě vůči imigraci do evropských zemí spíše negativní a více než polovina je toho názoru, že by se měla snížit. Názory se ovšem liší mezi jednotlivými zeměmi. Například státy severní Evropy migraci spíše podporují, obyvatelé Spojeného království by byli raději pro její pokles. Valná většina obyvatel ve státech Středomoří (hlavně Řecko, Itálie, Španělsko a Malta), které jsou pro migrující často "vstupní" zemí do Evropy, chtějí snížení migrace. Lidé v přijímajících zemích jsou svými názory spíše proti zvyšující se migraci (IOM, 2015).

Na druhé straně, některé zdrojové země považují migraci například za snižování nezaměstnanosti, chudoby a politických nepokojů. Migrace může být ze strany státu také vnímána jako "zbavení se" jejich oponentů (de Haas, 2007) a emigrace ze země může tak snižovat tlak na implementaci domácí reformy (Kireyev 2006 in de Haas, 2007).

Stojanov a Novosák (2008, 52) ve vztahu migrace a rozvoje uvádí, že *"vztahy mezi migrací a rozvojem jsou obousměrné, přičemž předmětem diskuse jsou zejména čtyři*

základní témata“ a to koncept tzv. “migračního hrbu“ (*migration hump*) diskutován výše, odliv mozků (*brain drain*), příliv mozků (*brain gain*) a remitence. Příliv mozků a remitence jsou považovány za pozitivní aspekty migrace, odliv mozků spíše pak za její negativní aspekt.

1.2.1 Pozitivní aspekty migrace

Pozitiva migrace vyzdvihují již výše zmínění migrační optimisté, jejichž názory vycházejí především z neoklasické migrační teorie dominující na počátku 70. let. Teorie zdůrazňuje, že díky migraci dochází k přerozdělení výrobních faktorů ve prospěch odesílající i přijímající země a dochází k takzvanému “vyváženému růstu“ (*balanced growth*). Dojde tak k přesunu práce z venkova a zemědělství do městských a průmyslových oblastí ať už v rámci země nebo přes hranice (Todaro, 1969 in de Haas, 2010). Neoklasická teorie tedy říká, že migrace je způsobena především rozdílnou ekonomickou vyspělostí. Massey et al. (1993) dodává, že migrace je způsobena geografickými rozdíly v nabídce a poptávce po práci, s čímž souvisejí i mzdové rozdíly. Nižší mzdy jsou tedy *push* faktorem pro pracovníky z nízkopříjmových zemí migrovat do zemí s vyššími příjmy. V důsledku těchto pohybů dochází k vyváženému růstu, jelikož dojde k poklesu nabídky práce a k růstu mezd v zemi původu migranta, zatímco v bohaté (v přijímající) zemi dojde k poklesu nabídky práce i ke snižování mezd (Massey, 1993). Kvůli globálním rozdílnostem ve vybavení kapitálem a rozdílům v ekonomické úrovni, by každá země měla mít určitou úroveň migrace směrem do vyspělejších zemí (Boghean, 2016) a pracovní migrace by se tak díky vyrovnávání mzdových rozdílů měla dostat na své minimum (Massey et al., 1993).

Podle striktní neoklasické teorie je migrace důsledkem rozdílnosti příjmů a nepočítá s jakýmkoli přínosy pro zůstávající jedince (Taylor, 1999). Teorie nahlíží na migranta jako na jedince maximalizující svůj užitek a vylučuje jiné migrační motivy. Od 50. a 60. let začali navracející se migranti v kontextu rozvojových teorií sehrávat důležitou roli. Ti, kteří se vraceli zpět do své domovské země, začali být vnímáni jako důležití aktéři změny. V tomto kontextu se začíná používat termín *brain gain* (příliv mozků), označující migranty vracející se zpět do vlasti. Předmětem zkoumání je především to, zda znalosti nabyté v zahraničí mohou být nápomocnými v rozvoji jejich domovské země (Stojanov a Novosák, 2008). Migranti vracející se zpět, byly proto vnímány jako důležití aktéři změny. Nejen peníze, které přivezli zpět, ale především nově nabyté znalosti či pozitivní přístup k podnikání, bylo

důležité. Očekávalo se tedy, že vracející se migranti sehraji pozitivní roli v dalším rozvoji a modernizaci země (de Haas, 2010).

Podle Dodaniho a LaPorte (2005) se nemusí příliv mozků projevit jen návratem zpět do vlasti. Autoři říkají, že je třeba „*pohřbít archaický koncept odliv mozků*“ a v dnešním globalizovaném světě jednoduché komunikace, rychlého cestování a větší spolupráce mezi rozvojovými a rozvinutými zeměmi spíše potřebujeme rozvíjet způsoby, jak mohou zahraniční odborníci přispívat svým zemím, i když působí mimo ni. Odborníci z rozvojových zemí pracující v zemích rozvinutých publikují 4,5x více a zaslouží se o 10x více patentů než jejich kolegové zůstávající doma, čímž nepřímo svými znalostmi své zemi prospívají. Vyšší produktivita je způsoben především příznivějším politickým prostředím, technickým zázemím či financováním, což je v některých rozvojových zemích jen těžko dostupné. Hodnota jednotlivců se tak udržuje díky jejich vztahu k rodině a přátelům zůstávajících v zemi, k institucím a orgánům, které v zemi umožňují vytvářet znalosti a příznivé vědecké prostředí (Dodani a LaPorte, 2005).

Objevuje se i několik kritických postojů k přílivu mozků. Za pozitivní přínos migranta vracejícího se do země původu se dá považovat pouze situace, kdy migrace zvýší ekonomickou návratnost ve formě „přineseného“ vzdělání. Migrace proto může také vytvářet negativní dopady formou nízko kvalifikované a neřízené migrace, při které je přenos znalostí jen málo očekávatelný (Mckenzie, 2006 in de Haas, 2010). Především pozitiva spojená s *brain gain* zpochybňuje ve své studii i Schiff (2005), který je zastáncem názoru, že jeho pozitivní dopady jak na blahobyt, tak na růst země jsou přehnané a jsou výrazně nižší. Upozorňuje na fakt, že množství migrantů v hostitelské zemi pracuje na pozicích, pro které jsou překvalifikováni a nové znalosti se k nim nedostávají. Dále také na to, že v rozvojových zemích se vytváří tlak na zvyšování výdajů do vzdělání, což snižuje množství financí do jiných, ne méně potřebných sektorů.

Te Velde a Grimm (2005) říkají, že migrace může vést k *win-win* situaci, tedy k situaci, která bude benefiční pro rozvojovou i rozvinutou zemi. Autoři naráží opět na spolupráci a partnerství mezi zeměmi. Navrhují například investice do odborných tréninků pro zdravotní pracovníky v rozvojových zemích, což je ekonomicky výhodnější než stejné vzdělávání v zemích rozvinutých. Na straně rozvojových zemích je zase poptávka po odborných školitelích a odpovídajícímu vybavení. Zmiňují také investice, které díky

zahraniční migraci proudí do země zpět podporující podnikatelské aktivity. Podle autorů by tedy měla být podporována dočasná migrace (*temporary migration*) a pravidla mezinárodní migrace by měla být zjednodušena tak, aby byl dočasný přístup do rozvinutých zemí umožněn.

Některé především asijské země vnímají migraci jak kvalifikované, tak nekvalifikované pracovní síly jako důležitou součást ekonomického rozvoje své země. Státy se zasazovaly o hledání zahraničních pracovních destinací či vyjednávání pracovních podmínek. Jedním z nejpropracovanějších systémů “exportu pracovní síly“ mají Filipíny (Mavroudi a Nagel, 2016). Ze 106 milionů filipínské populace, více než 10 milionů pracuje za hranicemi země jako dočasní migranti. Filipíny jsou tudíž velkými příjemci remitencí a ekonomika země se na zdroj financí z remitencí do velké míry spoléhá (Asis, 2017).

Podpora cirkulární migrace a využití znalostí migrantů v zemi jejich původu podporují programy *TOKTEN*, které jsou zkratkou anglického názvu *Transfer of Knowledge Through Expatriate Nationals*. Program z roku 1977 vznikl pod hlavičkou UNDP (*United Nations Development Programm*) a „snaží o přenesení odborných znalostí a zkušeností emigrantů zpět do země jejich původu“ neboli o zapojení kvalifikovaných migrantů do projektů v zemi jejich původu. Programy jsou tak alternativou k odlivu mozků (viz níže) s čímž se mnoho rozvojových zemí potýká (Rothermel, 2004). Migranti v zahraničí mají také několik dalších výhod pro svou domovskou zemi. V hostující zemi se budují například obchodní vztahy a sítě nebo se formují diaspory (Kapur, 2004).

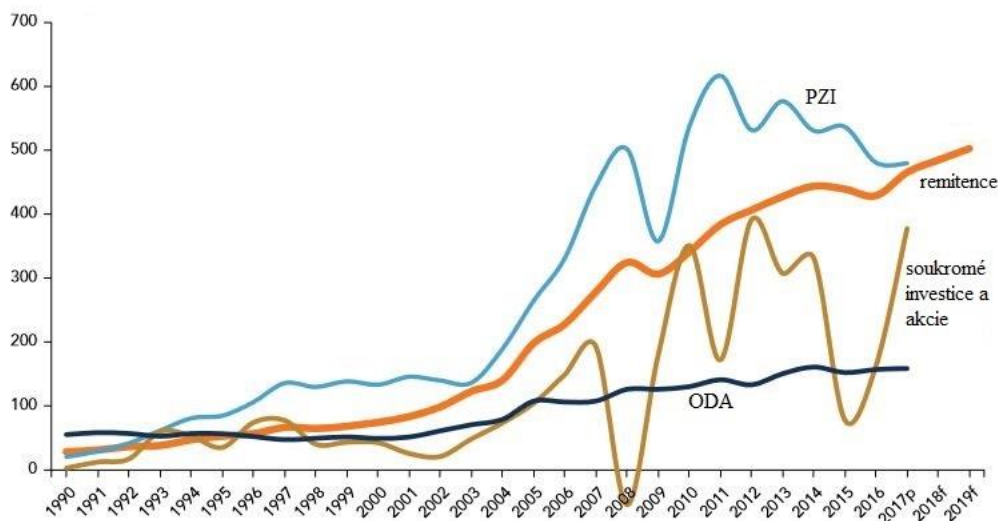
1.2.1.1 Remittance

Po skončení druhé světové války se za důležitý rozvojový aspekt migrace považují remittance. Remittance jsou jak na celostátní, tak na regionálních úrovních považovány za důležitý zdroj příjmu země (de Haas, 2010). Podle Skeldona (2004) představují remittance nejjasnější propojení mezi migrací a rozvojem. Remitencím jako nástroji rozvoje se věnuje celá řada autorů (např. Stojanov, Novosák, 2008, Mavroudi, Nagel, 2016, de Haas, 2005). Podle Mezinárodní organizace pro migraci IOM jsou *“remittance přímým finančním nebo věcným transferem od migrantů k jejich rodinám nebo komunitám“*. Podle definice IMF představují remittance velký podíl mezinárodních kapitálových toků a důležitý zdroj financí pro rozvojové země. Pro mnohé země remittance převyšují mezinárodní rozvojovou pomoc i přímé zahraniční investice (IMF, 2017).

Debata o remitencích jako o potenciálním zdroji financování rozvoje se spustila v 90. letech, kdy začaly významně narůstat. Remittance odeslané do rozvojových zemí rostly z \$31 miliard v roce 1990 na \$76 miliard v roce 2000 a o pět let později už to bylo zaslaných \$167 miliard (de Haas, 2005). Jejich znatelné zvýšení přinesla zejména narůstající migrace směrem do bohatých zemí. V roce 1990 žilo mimo svou domovskou zemi asi 120 milionu lidí, v roce 2000 už to bylo 175 milionů lidí (United Nations Population Division, 2002 in Kapur, 2004). Také rozvoj infrastruktury pro jednodušší transfery peněz výrazně napomohl jejich navyšování (Kapur, 2004).

Ovšem podle *World Migration Report* (2018) publikovaný IOM se čísla liší a v roce 2000 byl objem remitencí nižší, a to \$126 miliard, v roce 2016 už to pak bylo celosvětově \$575 miliard zaslaných remitencí. Nekonzistentnost dat je zapříčiněna jak v rozdílnosti definic, metodologii, tak i nedostatkem přesných údajů. Bez ohledu na to, jsou celkové trendy globálních remitencí stoupající. Výjimku představuje období mezi lety 2014 a 2015, kdy byl do nízké a středně příjmových zemí pokles o 2,7 % a mezi lety 2015 a 2016 ještě o dalších 1,2 % (World Migration Report, 2018), zapříčiněný hospodářskou krizí ve Spojených státech a Evropské unii (WB, 2018). V následujícím roce 2017 už byl nárůst opět znatelný. Do nízké a středně příjmových zemí to bylo o 8,5 % na rekordních \$466 miliard a celosvětově se pak číslo vyšplhalo na \$613 miliard. Do budoucna se předpokládá další stoupající tendence, jak je znázorněno obrázkem 3 (WB, 2018).

Obrázek 3. Toky remitencí do nízké a středně příjmových zemí mezi lety 1990-2019 (miliardy \$)

Zdroj: The World Bank (2018): Migration and Remittances. Recent Developments and Outlook. (přeloženo autorkou práce)

Pozn. PZI = přímé zahraniční investice, ODA = oficiální rozvojová pomoc (Official Development Aid)

Jak je z obrázku 3 patrné, remittance představují pro nízké a středně příjmové země daleko větší zdroje, než plynou z Oficiální rozvojové pomoci (*Official Development Aid, ODA*), a to aktuálně více než 3x. Pokud bychom do přímých zahraničních investic neřadili investice z Číny, budou toky remitencí převyšovat i tento zdroj financí. Zmíněná čísla jsou ovšem jen data, která jsou oficiálně zaznamenávána a neberou v potaz remittance, které jsou zasílány skrz neformální kanály. Skutečná výše remitencí je proto s velkou pravděpodobností daleko vyšší (WB, 2018) a představují jeden z nejdůležitějších zdrojů rozvoje jak na národní tak na lokální úrovni země (Skeldon, 2004).

Remitencím je přiřazována celá řada důležitých implikací pro rozvoj. Podle Kapura (2004) financují remittance především spotřebu domácností, koupi půdy a bydlení. V nízkopříjmových zemích jsou také důležitým zdrojem sociálního pojištění, vzdělání a kapitálových investic, což má dlouhodobé pozitivní důsledky pro hospodářský rozvoj (Kapur, 2004). Zvyšující se příjem jednotlivců nebo celé rodiny migranta má pozitivní dopady také na zdraví, vzdělání či otázku rovnosti pohlaví. Díky vyšším příjmům, rodiny investují více právě do zdraví a vzdělání – objevuje se například vyšší docházka dívek do škol, vyšší hmotnost novorozenců nebo snížená dětská úmrtnost (Ratha, 2013). Jelikož

remittance zvyšují příjem domácností, mají také kladný efekt na snižování chudoby. Domácnosti přijímající finanční obnosy vykazují vyšší spotřebu a nižší výskyt extrémní chudoby oproti rodinám, kterým remittance nepřicházejí. V subsaharské Africe je příjem remitencí pozitivně korelovan s vyšším počtem počítačů a přístupem k internetu (Kapur, 2004).

Toky remitencí se zvyšují, pokud v zemi původu migranta dojde k ekonomické či politické krizi nebo k přírodní katastrofě. Migrant v zahraničí totiž na takovou situaci může rychleji reagovat a zvýšit množství zasílaných peněz (Ratha, 2013), což rodinám napomáhá stát se odolnějšími vůči nenadálým situacím (Pardeshi, 2016). Také Ratha (2003, 160) konstatuje, že:

“zatímco kapitálové toky mají tendenci růst během příznivé ekonomické situace a klesat v ekonomicky nepříznivých časech, remittance reagují méně prudce a v čase jsou spíše stabilní“.

Remittance proudící z mezinárodní migrace zajišťují dostatečné příjmy a také formu pojištění například vůči špatné nebo zničené úrodě nebo ztrátě zaměstnání některého z členů domácnosti. Příjmy z migrace mohou být příspěvkem také na jedince vysokého věku (důchodové pojištění), na investice do podnikání a jiné aktivity, které běžně nejsou podporovány vládami rozvojových zemí (Douglas et al., 2005).

Pokud se ovšem na remittance podíváme z druhé strany, mohou také znamenat ztrátu pracovní, často kvalifikované pracovní síly země a jejich vydělané peníze zasílané zpět může představovat formu kompenzace odchodu pracovní síly (Skeldon, 2004), neboli náhradu za odliv mozků (Kapur, 2004). Právě odliv mozků je jedním z nejčastějších argumentů proti migraci jakožto potenciálu rozvoje. Rozvojové země tak totiž ztrácejí své cenné lidské zdroje a migrace podle tohoto názoru rozvoj spíše podkopává a posiluje globální nerovnosti (de Haas, 2007), na což naráží názory z řady migračních pesimistů (viz kapitola 1.2.2).

Na jednu stranu země přijde o důležitý faktor rozvoje – o lidský kapitál, na stranu druhou však získá další chybějící zdroj ve formě financí (Kapur, 2004). Dalším negativem remitencí je to, že jsou vynaloženy především za spotřební zboží, namísto aby byly využity na investice (Shiff, 2005). Proti tomu se staví de Haas (2005) názorem, že taková tvrzení stojí na nedostatečných empirických datech. Pozdější výzkumy z asijských a afrických zemí

ukázaly, že remitence umožňují investice právě do soukromého podnikání a zemědělství. Rodiny s migrantem za hranicemi mají větší tendence investovat než rodiny bez migračního příslušníka. Zároveň označovat investice do zdraví, bydlení či vzdělání za neproduktivní a nevedoucí k rozvoji je nepřesné, jelikož lepší životní situace vede ke zvyšování produktivity (de Haas, 2005). Ovšem to, do jaké míry jsou remitence domácnostmi využívány, závisí na síle institucí a makroekonomické situace v daném státě (Kapur, 2004). Podle Světové banky největší riziko pro remitence mohou představovat narůstající antiimigrační postoje mnohých zemí, ze kterých remitence nejčastěji odcházejí. Imigrační politiky nabývají na přísnosti a zvýšená regulace bank pro transfer peněz brzdí růst remitencí skrze formální instituce. Dalším rizikem remitencí může být také to, že se domácnosti spoléhají na příjem z nich a je zde zvyšující se závislost a zároveň riziko jejich nepravidelnosti. V zemi se navíc mohou zvyšovat příjmové nerovnosti mezi rodinami, kterým remitence přicházejí a těmi, které je nedostávají (de Haas, 2010).

Největším příjemcem remitencí co se týká množství peněz v roce 2017 byla na prvním místě Indie, za ní Čína, následují Filipíny a Mexiko. Pokud se na remitence podíváme jako na procento HDP, tak největším příjemcem byl ve stejném roce Kyrgyzstán, Tonga, Tádžikistán, Haiti a Nepál. Naopak mezi top země, kde migranti pracují a zasílají remitence svým rodinám, se již dlouhodobě řadí Spojené státy a Saudská arábie. Z evropských zemích je to pak Švýcarsko, Německo nebo také Francie (WB, 2018).

V 80. a 90. letech se do popředí dostává tzv. Nová ekonomie pracovní migrace (*The New Economics of Labour Migration, NELM*), která právě remitence považuje za důležitý aspekt. Podle autorů Starka a Blooma (1985) tento nový přístup mění vnímání migranta ze samostatné nezávislé jednotky k vzájemné závislosti mezi migrujícím a jeho blízkými, kteří sdílí jak benefity, tak rizika plynoucí z migrace. Rozhodnutí migrovat již není na jednotlivci, ale je společné s blízkým okolím “ne-migrujících“. Za hlavního aktéra migrace již tedy není považován pouze jedinec, který se rozhodl migrovat, ale do popředí se dostává celá domácnost, která sdílí možná rizika migrace. Již nejde o maximalizaci zisku jedince, ale spíše o reakci domácnosti na riziko nízkého příjmu. Autoři také došli k závěru, že ekonomické faktory (rozdíly ve mzdách) již nejsou nejdůležitějším důvodem k migraci, ale jde spíše o stav relativní deprivace v porovnání s ostatními. Čím více člověk strádá vůči ostatním, tím více je motivován migrovat.

1.2.2 Negativní aspekty migrace

Konec šedesátých let je ve znamení pesimistických názorů na migraci. Optimistické názory jsou čím dál tím více zpochybňovány, především kvůli posunu od neoklasického k historicko-strukturalistickému paradigmatu (*historical-structuralist paradigm*), které začíná převládat. Navíc optimistické názory začaly být vyvraceny i přibývajícemi empirickými studiiemi (de Haas, 2007).

Pesimistický pohled na migraci vyvrací závěry neoklasické teorie a tvrdí, že migrací se rozdíly jak regionálně tak národně zvětšují. Do popředí se dostává již zmíněné historicko-strukturalistické paradigma, které migraci označuje jako “útěk z bídy“ (*flight from misery*) způsobený expanzí globálního kapitálu. Migrace dle pesimistických pohledů zhoršuje problémy rozvojových zemí a je chápána především jako odliv vzdělané pracovní síly (de Haas, 2010). A právě nejhorší dopady v podobě odlivu mozků z rozvojových zemí jsou odchody lékařů, vědců nebo inženýrů (Kapur, 2004). Pokud je navíc odliv mozků zapříčiněn politickým útlakem, ekonomickou nebo politickou nestabilitou v zemi, jak odliv mozků, tak odliv kapitálu ze země se navzájem doplňují. Tento fakt pak již není kompenzováno jinak vyzdvihovanou formou remitencí. Příkladem mohou být země jako Afghánistán, Kolumbie, Venezuela nebo Kuba, které v 50. a 60. letech byly svědky občanských válek a emigrace lidí za hranice (Kapur, 2004).

Odliv mozků či odliv lidského kapitálu (*human capital flight*) (Marchal a Kegels, 2003) je spojován především s migrací kvalifikované pracovní síly (Stojanov a Novosák, 2008). Pojem byl vytvořen během 60. let 20. století v souvislosti s migrací britských učenců do USA a označoval tak negativní dopady ve formě ztráty kvalifikované pracovní síly (Teferra, 2000 in Marchal a Kegels, 2003). K odlivu mozků může docházet jak uvnitř státu (*internal brain drain*), tak i přes jeho hranice, což je častější varianta (Misau et al, 2010).

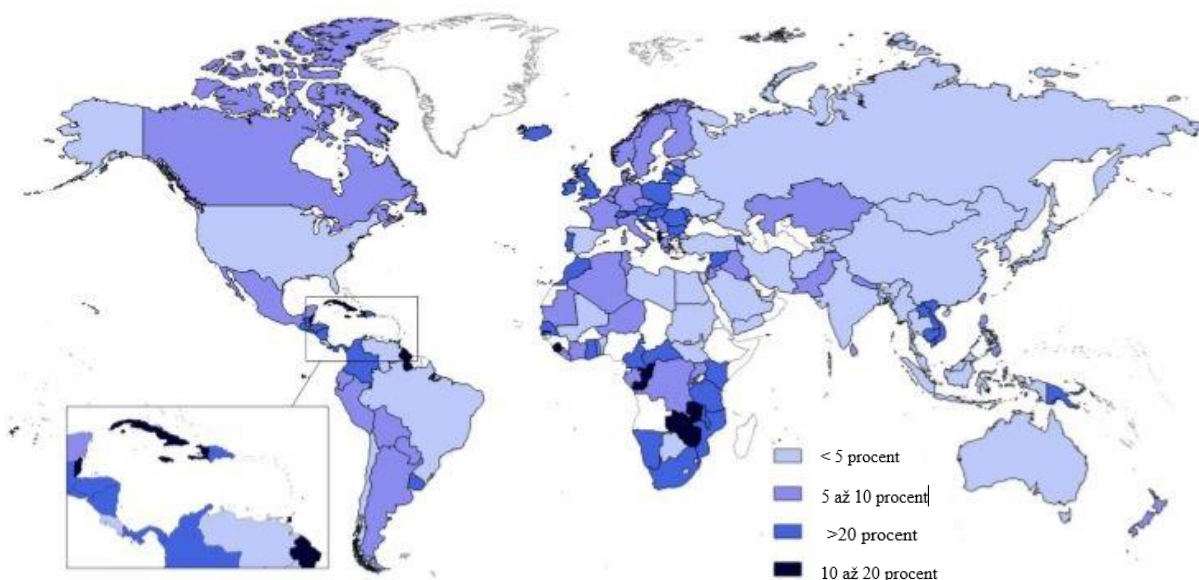
Ztráta odborné pracovní síly byla některými státy v minulosti vnímána jako oslabení národní ekonomiky a emigrace byla považována za zradu proti své zemi. Během první poloviny 20. století se například mexická vláda pokoušela kontrolovat migraci do Spojených států s argumentací, že američtí farmáři využívali hojné a levné mexické pracovní síly, která potom chyběla jak v průmyslu, tak v zemědělství Mexika. Vláda také během 40. a 50. let 20.

století militarizovala hranice s USA, aby emigraci zabránila (Hernández, 2006 in Mavroudi a Nagel, 2016).

V současnosti je vědci za odliv lidského kapitálu považována především emigrace doktorů, zdravotních sester, učitelů, inženýrů a architektů a to typicky ze zemí globálního jihu do zemí globálního Severu. Nejčastějším důvodem takovéto migrace jsou lepší platové i pracovní podmínky (Mavroudi a Nagel, 2016). Podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (*Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD*⁴) bylo v zemích OECD v letech 2010–2011 více než 31 milionů migrantů s vysokoškolským vzděláním, což bylo o 13 milionů více než mezi lety 2000–2001. Zároveň podíl méně vzdělaných migrantů ve stejných obdobích klesl ze 41 % na 33 % (OECD, 2015). Organizace problematiku odlivu mozků spojuje především s ostrovními a malými státy Afriky, se zeměmi Latinské Ameriky a Karibikem (OECD, 2013) jak znázorňuje obrázek 2 níže. De Haas (2010) také podporuje tento názor a říká, že ne všichni migrující jsou vysoce kvalifikovaní a odliv mozků se všeobecně projevuje jen u malých a/nebo chudých zemí, což ovšem těmto zemím může způsobit vážné ztráty, jelikož je nejsou schopny vyrovnávat i přes jakékoli pozitivní přínosy migrace (Stojanov a Novosák, 2008).

⁴ Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) založena v roce 1960 aktuálně sdružuje 36 nejvyspělejších ekonomik světa (včetně České republiky), ale také tzv. vynořující se ekonomiky, mezi které patří státy jako Mexiko, Chile a Turecko. Hlavní činností organizace je podpora politik směřujících k celosvětovému hospodářskému i sociálnímu blahobytu všech (www.oecd.org).

Obrázek 4. Míry emigrace vysoce kvalifikovaných osob v roce 2010/11 (%)

Zdroj: OECD (2013): World Migration in Figures. (přeloženo autorkou práce)

V roce 2010 žilo téměř 90 % vysoce kvalifikovaného obyvatelstva narozených v latinsko-americké Guyaně v zemích OECD a podobná situace byla také na některých karibských ostrovech jako Barbados, Haiti a Trinidad a Tobago. Významná část vzdělaného obyvatelstva žila mimo svou domovinu především v zemích OECD také na Jamajce (46 %), v Zimbabwe (43 %), na Mauriciu (41 %) nebo také v Belize (34 %) a Fidži (31 %). Z evropských zemí potýkající se z odlivem mozků je to Albánie, Rumunsko, Bulharsko, Moldavsko a také Litva. Oproti tomu země velkých rozloh jako je Brazílie, Čína, Indie nebo Rusko vykazují míry emigrace vzdělané pracovní síly pod hranicí 3,5 % (OECD, 2013).

Problematika odlivu mozků je v literatuře široce diskutovaná a často se dotýká migrace zdravotnického personálu. Tomuto tématu se věnují například i autoři Dodani a LaPorte (2005) a za příčiny odchodu považují především hledání „lepší životní úrovně, kvalitu života, vyšší mzdy, přístup k vyspělým technologiím a stabilní politické prostředí v různých částech světa.“ Odchod personálu ze zdravotnictví představuje závažnou hrozbu pro zdravotnický systém rozvojových zemí. Problematickým aspektem může být i to, že rozvojové země investují do vzdělání a přípravy mladých zdravotníků, kteří zemi později opustí. Přijímající státy tak přijdou ke kvalifikovanému zdravotníkovi bez jakýchkoliv nákladů.

Navyšující se odchod lidí z rozvojových do rozvinutých zemí je problematický. Na druhou stranu ugandský ekonom Yasin Sadig Maynja říká, že pokud je příležitost odejít, mělo by se jí využít a pro vzdělané lidi dává smysl uplatnit své znalosti jinde, než být neproduktivní ve své vlastní zemi (The Economist, 2018). Jediná skupina, která odchází do zahraničí a představuje konkrétně pro Ugandu problém, je opět odchod lékařů (The Economist, 2018). Ovšem ne všechny odborné znalosti jednotlivce jsou v hostitelské zemi naplno využity. Odliv mozků může tedy přímo vést k fenoménu plýtvání mozků (*brain waste*), kdy vzdělaní migranti jsou zaměstnáváni na nižších pozicích, které neodpovídají výši jejich znalostí (Matto et al., 2005).

Převládající klasické názory na odliv mozků popsány výše začínají postupně nabývat pozitivnější ráz a to, že migrace může mít pozitivní dopady na zdrojové země. Například Mountford (1997) se ve své studii věnoval tomu, jak odliv mozků může pozitivně ovlivňovat ekonomický růst rozvojové země a jak jeho negativní dopady mohou být převáženy, tím že množství odcházejících migrantů může podnítit chuť více se vzdělávat mezi zůstávajícími. Autoři Beine et al. (2001) mluví o termínu „*beneficial brain drain*“. Tento jev podle nich nastane, pokud je ekonomika migraci otevřená, jelikož ekonomiky s větší otevřeností migraci mají i vyšší úroveň lidského kapitálu. Stark (2004) přišel s podobnou studií, ve které srovnával úroveň lidského kapitálu v ekonomice otevřené migraci a v ekonomice spíše bránící se migraci. Všechny tyto závěry by podle autorů měly být zohledněny ve vytváření politik mířených proti migraci.

2. Rozvojová spolupráce jako prevence migrace

Již v minulosti se rozvojová spolupráce považovala za nástroj prevence migrace a ekonomický rozvoj byl vnímán jako jeden ze způsobů jak snížit migrační tlaky. Kromě rozvojové spolupráce je také liberalizace obchodu vnímána jako vhodný nástroj pro snížení migrace. Například od podpisu Severoamerické dohody o volném obchodu (NAFTA) si Spojené státy slibovaly snížení migračních toků z Mexika, díky předpokládanému ekonomickému růstu země. Podobně se k otázce staví i Evropská unie. Předseda Evropské komise uvedl, že „*problém migrace lze dlouhodobě a efektivně řešit pouze díky koordinované rozvojové spolupráci cílené na boj s hlavními příčinami migrace*“ (Bastia, 2013, 465). Ovšem řada studií potvrzuje, že ekonomický rozvoj má tendenci v krátkodobém horizontu migraci spíše posilovat a to především kvůli tomu, že lidé začnou mít na migraci (finanční) prostředky. Navíc jak sociální, tak ekonomický rozvoj zvyšuje ambice lidí migrovat (de Haas, 2005). Například Clements (2014) ve své studii analyzuje dosavadní výzkumy zabývající se vztahy mezi migrací a rozvojem a dochází k závěru, že migrační toky z rozvojových zemí se s postupně rostoucí ekonomickou úrovní nesnižují, a to až do doby než země dosáhne určité výše příjmu na hlavu (7000–8000 dolarů). Navíc podle autorů Weintrauband et al. (1994 in de Haas, 2007) je rozsah a trvání rozvojových programů nedostatečný na to, aby mohl mít reálné dopady na migraci.

I když se migrace a rozvoj propojují (viz výše), migrační a rozvojové politiky zůstávají oddělené a každá z nich směřuje k různým cílům. Rozvojové politiky jsou mířeny primárně na redukci chudoby v nejméně rozvinutých zemích, ze kterých migrující lidé ve valné většině případů nepocházejí. Rozvojové programy by tak měly být primárně cíleny na témata jako demokratizace, genderová rovnost a udržitelný rozvoj. Oproti tomu migrační politiky neberou mnoho ohledů na rozvojové potřeby dané země, ze kterých migranti či uprchlíci pocházejí. Z toho důvodu, jsou interakce mezi oběma politikami poměrně limitující. Zatímco návrat migranta zpět do vlasti může být úspěchem migrační politiky, tato situace však může zastavit přísun remitencí, což má dopady na cíle rozvojové politiky. V některých zemích se však mohou migrační i rozvojové aktivity překrývat. Příkladem mohou být uprchlické vlny z nejméně rozvinutých zemí, kam jsou cíleny jak

rozvojové, tak migrační programy. Sladění migrační a rozvojové politiky ale stále brzdí jejich protichůdné cíle (Nyberg-Sorosen et al, 2002).

Čím dál tím více prostředků z nástrojů rozvojové spolupráce je cíleno na projekty spojené s řízením migrace s vidinou snížení zejména migrace neregulární. Například na summitu EU v roce 2002 britský a španělský premiér navrhli neposkytovat rozvojovou pomoc těm zemím, které nebudou spolupracovat na přijímání neregulárních migrantů. Mnoho států, včetně České republiky, rozvojovou spoluprací vždy necílí na nejchudší země, ale na ty, ze kterých pochází nejvíce migrantů. V českém kontextu jde o země jako Ukrajina, Rumunsko, Moldavsko nebo Bosna a Hercegovina (Thu Tran in Novosák 2007).

2.1 Společná migrační politika Evropské unie

Volný pohyb osob, zboží a služeb v rámci Evropského hospodářského společenství (EHS⁵) tvořil základní stavební kameny pro vytvoření jednotného společného trhu. Přesuny lidí za prací byly v rámci EHS dlouhou dobu jedinými významnými a migrace ze států mimo EHS, která do evropského prostoru proudila, byla považována za problém jednotlivých států, které si opatření nastavovaly sami (Barša a Baršová, 2005). I když na úrovních jednotlivých států se migrační politiky stále liší, komplexní změny na úrovni EHS se začínají vyvíjet od 80. let.

Společný přístup k migrační politice se opíral o dva hlavní impulsy. Prvním byla měnící se povaha migračních trendů do evropských zemí a počátky evropské integrace samotné (Moraes, 2003). Podle Baršové a Baršy (2005, 134) se hlavním podnětem pro společný přístup k migraci „*stalo rozhodnutí o urychlené realizaci jednotného trhu bez kontrol na vnitřních hranicích EHS v roce 1986.*“ To, jak zajistit vnější hranice evropského prostoru, bylo tedy společnou otázkou pro všechny dosavadní členské státy a jejich ochrana je dodnes hlavní prioritou evropské migrační politiky (Baršová a Barša, 2005). Hlavním iniciátorem pro vytvoření společného rámce pro vstup z neevropských zemí byla Velká Británie. Británie byla toho názoru, že pokud evropští občané mají nárok na volný vstup do země, mělo by také být možné legálně kontrolovat vstupy občanů z neevropských zemí.

⁵ Podpisem Římské smlouvy v roce 1957 vzniklo Evropské hospodářské společenství (1957 až 1993), které od podpisu Masstrichské smlouvy v roce 1993 bylo nahrazeno Evropskou Unií (europarl.europa.eu).

Proto tlačila ostatní státy k vytvoření legálního rámce pro překročení hranic do prostoru EHS. V roce 1985 Francie, Německo, Belgie, Nizozemí a Lucembursko podepsaly Schengenskou dohodu o odstranění kontrol vnitřních hranic a současně o zpřísnění dohledu nad svými vnějšími hranicemi. Podpisem dohody tyto členské státy také položily základy společné migrační politiky týkající se především otázek „*azylu, víz, spolupráce policie a výměny informací o migraci mezi příslušnými autoritami*“ (Moraes, 2003, 117).

Během vytváření Schengenského prostoru se ovšem začal navyšovat počet žádostí o azyl v evropských zemích (vedly k tomu především události rozpadu Sovětského svazu a občanská válka v bývalé Jugoslávii) a zároveň vzrostl počet nelegálně překročných hranic (Moraes, 2003). Otázka azylu byla zmíněna v Schengenské dohodě z roku 1985, na základě které se země mohly rozhodovat, zda přijmou a posoudí žádost o azyl. Proces byl ovšem často zdlouhavý, jelikož žadatel o azyl mohl být se svou žádostí poslán do jiné členské země a řízení tak muselo začít nanovo. V rámci harmonizace a žádoucího urychlení systému byla v roce 1990 podepsána tzv. Dublinská úmluva, která vstoupila v platnost o sedm let později a dala základ tzv. dublinskému systému (Refugee Council, 2002).

Úmluva přinesla zjednodušení azylového řízení a stanovuje pravidla při zpracování žádosti o azyl. Žádost má být projednána a vyhodnocena tou členskou zemí, jejíž hranice migrant v rámci EU překročí jako první⁶ (Refugee Council, 2002). Zavedení dublinského systému bylo na jedné straně považováno za základní kámen společné migrační politiky, především pro státy, které dostávaly nejvíce žádostí o azyl, na straně druhé ovšem vzbudila řadu kritiky (Fratzke, 2015). Například v některých případech bylo složité zjistit, skrze který členský stát žadatel do EU vstoupil a který z členských států má být za řízení zodpovědný. Žadatel mohl být také vrácen zpět do „třetí bezpečné země“ s čímž se pojilo riziko toho, že každý členský stát za „bezpečné“ země považoval jiné. Mohlo se tedy stát, že azylantí mohli být vráceni do země, ze které byli nuceni utéci. Navíc úmluva mohla být vládami jednotlivých členských států interpretována různě a v případě neshody o tom, kdo by žádost měl posuzovat, nestanovovala postup řešení takové situace. Tyto a další nesrovnalosti vedly Evropskou komisi k přeformulování (Refugee Council, 2002) a dublinská úmluva byla v roce 2002 nahrazena nařízením známým jako Dublin II (Fratzke, 2015).

⁶ V některých případech ovšem platí výjimky, například pokud blízký rodinný příslušník obdržel azyl v jiné ze členských zemí, pokud má žadatel platná víza nebo má povolení k pobytu v určité členské zemi (Refugee Council, 2002).

Nařízení vyjasnilo kritéria pro azylové řízení a ustanovilo evropské instituce jako jeho řídicí orgán. Součástí byl také vznik databáze EURODAC představující identifikační systém otisků prstů. Díky otiskům prstů státy jednoduše zjistí, zda azylant žádost podával již v jiném členském státě a je tak jasné, který členský stát je zodpovědný za zpracování žádosti (Fratzke, 2015). Nová verze se ovšem také shledala s nedostatky a potřebou revize. Nové nařízení Dublin III vstoupilo v platnost v roce 2014, které stanovuje jasný postup v projednávání azylových žádostí (EUR-Lex, 2015). V současné době je připraven návrh nového nařízení, tzv. Dublin IV, o kterém se jedná (European Commission, 2019).

Podoba společného přístupu k migraci byla formována prostřednictvím jednotlivých smluv. Díky Maastrichtské smlouvě se otázky migrace přesunuly do rukou společných evropských orgánů a přelomovou byla Amsterdamská smlouva z roku 1999, která proměnila do té doby právně nezávazné dokumenty v závazná ustanovení (Baršová a Barša, 2005). Od roku 1999 se vývoj společné migrační a azylové politiky EU ubíral formou pětiletých plánů, jejichž cíle byly zaměřeny na oblasti spravedlnosti, bezpečnosti a svobody – souhrnně nazvaná politika spravedlnosti a vnitřních věcí (*Justice and Home Affairs policy*). První z těchto pětiletých programů pro období 1999–2004 byl podepsán na summitu ve finském Tampere, který položil základy pro Společný evropský azylový systém (*Common European Asylum System, CEAS*) (Collet, 2010). Z programu vzešly čtyři hlavní body spolupráce v oblasti azylové a migrační politiky (European Parliament, 1999): „*partnerství se zeměmi původu, společný evropský azylový systém, spravedlivé zacházení s občany třetích zemí a management migračních toků*“.

Vývoj společné politiky v rámci tohoto programu ovšem podle Moraese (2003, 120) komplikovalo hned několik překážek, např. napětí mezi evropskými orgány (Evropská rada, Evropská komise a Evropský parlament) a také mezi členskými státy. Vývoj migrační politiky ovlivnily také teroristické útoky ve Washingtonu ze září 2001 (Moraes, 2001) a z Madridu z roku 2004 (Baršová a Barša 2005). Útoky začaly vyvolávat spojitost mezi azylovou politikou a terorismem a prioritou migrační politiky se tak začala stávat především otázka bezpečnosti (Moraes, 2003).

Na agendu z Tampere navázal Haagský program (2004–2009), který již dával důraz na bezpečnostní aspekty. Kromě další práce na CEAS se mezi priority dostává boj proti terorismu, boj proti neregulární migraci a pašování lidí, ale také otázky integrace (European

Commission, 2005). Jednou z reakcí týkající se bezpečnostního aspektu migrace byl vznik Evropské agentury pro pohraniční a pobřežní stráž známe pod zkratkou FRONTEX⁷. Haagský program vyzdvihoval také důležitost spolupráce se třetími zeměmi, což dalo za vznik Globálnímu přístupu k migraci a mobilitě (*Global Approach to Migration and Mobility, GAMM*) v roce 2005 (Collet, 2010).

Na ukončení Haagského programu navázal Stockholmský program vypracovaný na pětileté období 2010–2014. Prioritou Evropské komise (2009, 3) a zároveň výzvou se stává „zajistit respekt k základním lidským svobodám a současně zajistit bezpečnost Evropy“. Nový program navazuje na agendu programů předchozích a přidává ke kontextu migrace nová témata jako je rozvojová spolupráce, otázky genderu či nediskriminace. Důraz dává také na boj proti obchodování s lidmi, řeší také otázku mladistvých bez doprovodu (European Commission, 2009). Důležitost v tomto období sehrála také Lisabonská smlouva z roku 2009, která zavedla několik změn v přístupu EU k migrační politice. Klíčovým aktérem ve tvorbě migrační politiky se stává Evropský parlament a zahrnuje také právní rámec pro otázky integračních politik občanů třetích zemí (Collet, 2010).

Zvýšená migrace v roce 2015 a uvíznutí tisíců lidí na hranicích nutilo unijní státy jednat ještě více společně (UNHCR, 2015). Na Stockholmský program nenavazoval další pětiletý plán, nýbrž EU se začala zabývat tzv. „migrační krizí“. V reakci na to přijala Evropská komise v roce 2015 Evropskou agendu pro migraci (*European Agenda on Migration*) zdůrazňující potřebu komplexního a společného řešení migrace. Zabývá se především čtyřmi konkrétními tématy, a to „snížením neregulérní migrace, zajištěním vnějších hranic a záchranou životů, legální migrací a v neposlední řadě silnější azylovou politikou“ (European Council, 2019). V roce 2016 vzniká také nástroj Partnerství pro mobilitu (*Mobility Partnership Facility*) jehož cílem je financovat aktivity členských států EU v oblasti migrace a zároveň podporovat politickou angažovanost jednotlivých zemí (Castillejo, 2017a).

Téma migrace se tak stává pro EU ještě větší prioritou než doposud. EU reagovala zpřísněním hraničních kontrol či dohodami s tranzitními státy. Vznikla nová agentura – Evropská pohraniční a pobřežní stráž (*European Border and Coast Guard*), které byla sjednocena s agenturou FRONTEX a vnitrostátními orgány odpovědnými za správu hranic.

⁷ Otázce bezpečnosti a migrace je více věnována samostatná podkapitola 2.2 sekuritizace migrace

Potřeba silnější azylové politiky dala za vznik Evropskému úřadu pro podporu azylu (*European Asylum Support Office*), který se stal zodpovědným za prohlubování spolupráce mezi členskými zeměmi. Úřad také poskytuje technickou podporu těm zemím, které náporu azylantů čelí nejvíce a sleduje spravedlivé přerozdělování uprchlíků mezi členskými státy. V roce 2016 uzavřela EU dohodu s Tureckem, která měla zmírnit příliv uprchlíků přicházející skrze Turecko do Řecka, respektive vrátit všechny nově příchozí (European Parliament, 2017a).

EU také začala pracovat na zefektivnění návratové politiky týkající se těch, kteří nemají nárok na získání statusu uprchlíka nebo jiné mezinárodní ochrany (European Parliament, 2017a). Návrhem Evropského parlamentu pro to, aby se azylový systém stal účinnějším, bylo vytvoření společného evropského seznamu bezpečných zemí (*common EU list of safe countries of origin*) (European Parliament, 2017a). Seznam bezpečných zemí byl definován jednotlivými národními státy samostatně, což bránilo v uplatňování společného přístupu k azylové politice a rychlejšímu vyřízení žádostí. Například země Balkánského poloostrova a Turecko budou na jednotném seznamu figurovat jako země bezpečné a tudíž žadatelé z těchto zemí nebudou mít na azyl nárok. Jednotný list bezpečných zemí by unijní státy měly začít používat v polovině roku 2019 (European Parliament, 2017b).

Do popředí se dostává také snaha bojovat se zdrojovými příčinami migrace (*root causes of migration*), mezi které se mohou řadit „*konflikty, pronásledování, etnické čistky, extrémní chudoba či přírodní katastrofy*“ (European Parliament, 2017a). Strategií EU je investice několika miliard eur právě do zemí, odkud migrující lidé pocházejí (European Parliament, 2017a). Za tímto účelem vznikl také Nouzový svěřenecký fond pro Afriku (*Emergency Trust Fund for Africa, EUTF*), který má přispět k lepšímu řízení migrace v oblasti Sahelu, severní Afriky a Afrického rohu. Evropská komise tak chce podporovat projekty vytvářející ekonomické příležitosti, zvyšující se dostupnost základních služeb a posílení vládnutí a právního státu (Chadwick, 2017). EUTF bude také předmětem analýzy druhé části práce.

Společný přístup k migraci všech členských států je ovšem stále velkou výzvou. Jednotné přístupy k migraci jsou patrné především v oblastech týkající se bezpečnosti, a to již při výše zmíněných hraničních kontrolách, vízech a azylovém řízení (Baršová a Barša 2005).

Podle Colett (2015, 3) stále také některé členské státy plně nechápou to, že problém jednoho státu je sdílený státy všemi. Je potřeba zapracovat na konsensu mezi evropskými institucemi, mezi institucemi a občany, v neposlední řadě mezi členskými státy a jejich často se lišícími zájmy v oblasti migrace (Collet, 2015).

Přístup jednotlivých členských států ke společnému řešení migrace nebyl a není vždy stejně intenzivní. Hrabálek (in Novosák, 2008) porovnává přístup jihoevropských a východoevropských unijních zemí. Zvýšené pozornosti se migrační politice dostává ve státech jižní Evropy, především Španělsku a Maltě již od roku 2006, kdy čelili nárůstu migrantů přelouvající Středozemní moře. Jelikož státy střední Evropy se v tom čase připravovaly na vstup do Schengenského prostoru, nevěnovaly řešení neregulární migrace tolik pozornosti. Právě tato situace mohla mít do velké míry vliv na to, že státy EU nejsou jednotné v přístupu ochrany jižních hranic evropských států (Hrabálek in Novosák 2008). Členské země se stále přou o to, jakým směrem by se měla migrační politika ubírat do budoucna. Existují rozpory především mezi státy východními jako je Česká Republika, Polsko a Maďarsko a západní Evropou (Käpelli, 2018). Castillejo (2017) upozorňuje na rozdílnost zájmů členských států při řešení africké migrace. Podle autora je společná migrační politika podkopávána rozdílnými, často protichůdnými zájmy. To jak každá země k migraci přistupuje, je do velké míry dáno historickými vazbami a bilaterálními vztahy s konkrétní africkou zemí a také mírou diaspor, která se v dané zemi nachází. Proto pro některé země nemusí být kolektivní přístup prioritou.

2.2 Sekuritizace migrace

Jak již bylo zmíněno výše, jednou z priorit EU v oblasti migrace je ochrana vnějších hranic. Již v 90. letech kvůli navyšující se migraci především do zemí západní Evropy, se evropské země začaly migraci "bránit" nejrůznějšími restriktivními opatřeními a kontrolami. Ve spojitosti se stavěním hraničních zdí s cílem zastavit neregulární migraci (*irregular migration*)⁸ do evropských zemích, se začalo mluvit o tzv. "Fortress Europe" a

⁸ Podle IOM pro neregulární migraci neexistuje jasná definice. Obecně je to „pohyb, který se děje mimo zákony vysílajících, tranzitních i přijímajících zemí“. Termín *irregular migration* je často mylně zaměňován s pojmem *illegal migration* (nelegální migrace), který by se měl omezit pouze na případy týkající se pašování migrantů a obchodu s lidmi (IOM, 2019a).

zároveň se také začíná užívat pojem “nechtěná migrace“ (*unwanted migration*). Za nechtěnou migraci je mimo nelegální překročení hranic považován také ten, kdo „*v zemi zůstane déle, než mu dovolují vydaná víza nebo pracovní povolení, rodinní příslušníci pracujícího migranta a žadatelé o azyl, kteří nemají status uprchlíka*“ (Castles a Miller, 2003, 283). Nechtěná migrace začala vyvolávat strach mezi veřejností před velkým nárůstem migrantů ve společnosti a je častou příčinou rasismu a extrémně pravicově laděných debat (Castles a Miller, 2003).

Už snahy o sjednocení migrační politiky EU dávaly důraz na potřebu regulovat počet přicházejících (Huysmans, 2000). Podle Boltena (1991 in Huysman, 2000) Dublinská úmluva sice usiluje o rychlejší postup při vyřizování žádostí o azyl, je však také namířena na snížení jejich počtu. Znemožnění podání žádosti v různých členských státech snižuje šance na přijetí, což některé žadatele může odradit. Se společnou migrační politikou se vyvinuly i další mechanismy zajišťující kontrolu migrace – již výše zmíněná databáze otisků prstů EURODAC nebo agentura FRONTEX monitorující vnější hranice (Macková a Hesová, 2017). Zvyšující se úsilí bezpečnosti s ohledem na mezinárodní migraci přináší přesvědčení, že migrace představuje hrozbu pro bohaté státy globálního Severu (Smith, 2016). Bezpečnostní opatření se postupně navyšovaly s každým větším nárůstem migrantů, jejichž cílem byla některá země Evropy a zejména v roce 2015 s tzv. uprchlickou krizí (Akkerman, 2018). Se stále intenzivnějšími migračními a hraničními kontrolami tak začal být spojován pojem sekuritizace (*securitization*) migrace (Smith, 2016). EU se tak čím dál tím více začala soustředit na ochranu svých vnějších hranic a prostoru Středozemního moře a prostřednictvím nejrůznějších úmluv převést zodpovědnosti na státy jiné (Macková a Hesová, 2017). EU také navyšuje rozpočet týkající se bezpečnosti hranic a migrace. Na období 2021–2030 EU plánuje jeho navýšení na €21 miliard ve srovnání s rozpočtem €5 miliard pro období 2014–2020 (Käppeli, 2018).

S přenesením migračních opatření na jiné státy se pojí pojem extranalizace (*externalisation*) migrace (Akkerman, 2018). Cílem externalizačních opatření je zastavení migrace ještě před započítáním cesty do Evropy a spolupracovat co nejvíce se třetími zeměmi. Příkladem může být například posílení spolupráce mezi EU a Libyí ale také zmiňovaný GAMM zastřešující vnější migraci EU. GAMM vnímá neregulérní migraci jako bezpečnostní problém, kterému je třeba předcházet prostřednictvím podpory třetích zemí.

Finance jsou využity na aktivity v ne evropských zemích, ale slouží primárně zájmům EU (Akkerman, 2018). Opatření zabránit neregulérní migraci však v mnoha případech jen vyvolalo to, že migranti začali vyhledávat jiné, nebezpečnější cesty vedoucí do Evropy a začali využívat „služeb“ pašeráků (Boswell, 2003). Pokud má být výsledkem snížení možností mobility, opatření určená k omezení nebo oslabení neregulérní migrace pouze zvýší náklady na migraci, která se tímto může stát nebezpečnější (Oxfam, 2017).

Od roku 2015 je největší pozornost ohledně bezpečnosti migrace věnována africkým zemím. Sekuritizace i externalizace migrace se promítá také do EUTF (Akkerman, 2018). Podle Castilleja (2016) se EUTF zdá být jedním z hlavních mechanismů, jehož aktivity které EU v partnerských zemích implementuje, jsou spojovány se sekuritizací migrace. Priority EUTF jsou totiž směřovány především na snížení neregulérní migrace a návratové politiky, prostřednictvím financování projektů v afrických partnerských zemích.

3. Vývoj africké migrace do Evropy

Africká migrace do zemí Evropy se začala vyvíjet již před obdobím dekolonizace. Evropská koloniální přítomnost přesunula obchodní centra do pobřežních oblastí afrických zemí, odkud migranti po vyhlášení samostatných států začali přicházet. Pro některé evropské státy byla migrace z jejich bývalých afrických kolonií důležitá, jelikož tak mohly reagovat na nedostatek pracovní síly (Castles a Miller, 2003) a migrace z chudších zemí, včetně zemí severní Afriky, tak byla mnoha státy žádaná (Baršová a Barša, 2005). Ze severoafrických států jako Maroko, Alžírsko nebo Tunisko přišlo na statisíce migrantů do Francie, lidé z Demokratické republiky Kongo emigrovali do Belgie, Nigerijci do Velké Británie. Tyto migrační vzorce z dob kolonialismu ovlivňují migraci do Evropy dodnes (Castles a Miller, 2003). Například lidé z Alžírsko, Maroka nebo Tuniska stále migrují převážně do Francie, Španělska a Itálie (IOM, 2018b).

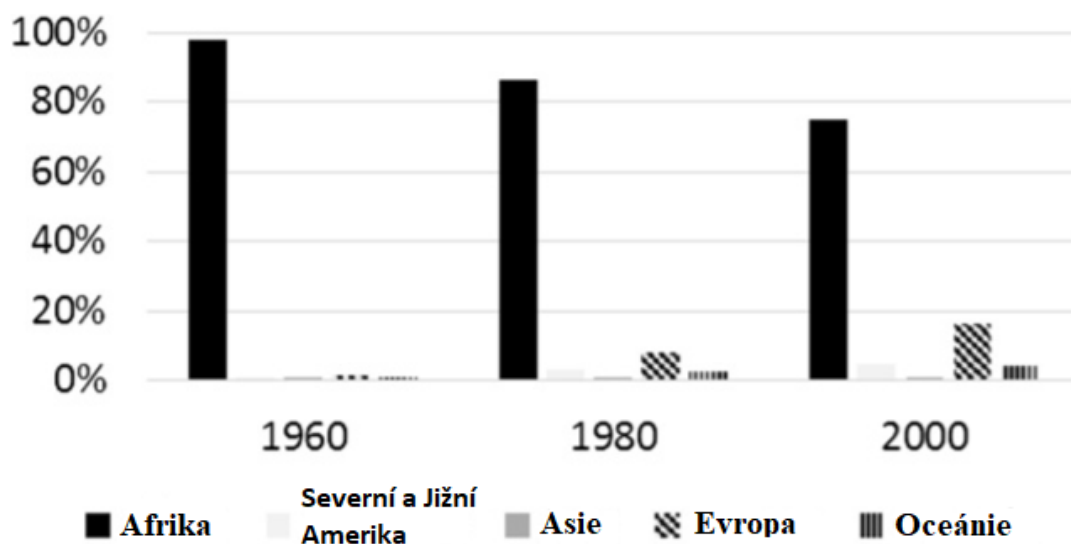
Počty migrantů mířící z Afriky do celého světa, ale zároveň migrace mezi samotnými africkými státy, stoupaly od roku 1960. Migrace mimo kontinent se mezi lety 1960 a 1980 zvyšovala především kvůli migraci ze zemí Magrebu, odkud většina lidí mířila dál do Evropy. Ovšem v porovnání s ostatními africkými zeměmi se emigrace mimo kontinent držela pod 1 % a stále probíhala převážně v rámci afrických států. Severní Afrika byla v roce 1960 jediným regionem, kde migrace na jiný kontinent převyšovala migraci v rámci kontinentu. V daném roce žilo nejvíce migrantů ve Francii a Velké Británii, což kopíruje již zmíněné koloniální vazby (Flahaux a de Haas, 2016).

Většina rozvinutých zemí západní Evropy mezi lety 1945–1973 zaměstnávala migranty jako dočasnou pracovní sílu, jako tzv. *colonial workers* (Castles a Miller, 2003) nebo také *guest workers* (Flahaux a de Haas, 2016). Díky zlepšujícím se životním podmínkám se snižovala migrace ze států jižní Evropy a pracovní síla v západoevropských státech byla nahrazována právě migranty z Maroka, Tuniska nebo Turecka. Migrační trendy změnilo období 70. let. Ropná krize v roce 1973 a následující ekonomické recese způsobily zvyšující se nezaměstnanost ve státech západní Evropy, což vyvolalo zpřísnování imigračních politik. Především Libye zažívala díky svým zásobám ropy a nabídce práce v ropném průmyslu příliv pracovní síly ze sousedních afrických států. Pracovníci chtěli později v migraci pokračovat do Evropy, což pro unijní státy kvůli výše zmíněné situaci již

nebylo žádoucí (de Haas, 2011). Výsledkem omezení přistěhovalectví byla vidina odchodu migrantů zpět do zemí původu (Baršová a Barša, 2005). Ovšem mnoho se jich v Evropě usadilo a postupně za nimi přicházely jejich rodiny, což do velké míry způsobilo pokračování migrace i v dalších letech (de Haas, 2011). Sjednocování rodin bylo v tomto období jedinou povolenou migrací a v návaznosti na to začínají také debaty o integraci přistěhovalců do společnosti (Baršová a Barša, 2005).

Od roku 1980 se celková emigrace z Afriky do Evropy začíná navyšovat, stále ovšem většina migrantů zůstává v ostatních afrických zemích. Postupně se migrace rozšiřuje i do dalších evropských zemí jako je Německo, Nizozemí, Itálie, Portugalsko a Španělsko. Geografická diverzifikace se začala zvyšovat především kvůli snižujícímu se vlivu bývalých kolonialistů, přísnějším imigračním podmínkám některých států, ekonomickému růstu, poptávce po pracovní síle a liberálnějšími imigračními podmínkami jiných států (Flahauw a de Haas, 2016). Především tradiční emigrační jihoevropské státy jako Španělsko a Itálie se staly novými cílovými destinacemi pracovních migrantů ze států severní Afriky (de Haas, 2011). Tříští se také původ migrantů, kteří již nepocházejí jen ze zemí bývalých kolonií, ale i z ostatních zemí subsaharské Afriky (Baršová a Barša, 2005). Postupný nárůst africké migrace do Evropy znázorňuje graf 1.

Graf 1. Destinace afrických migrantů v letech 1960, 1980 a 2000 (v procentech)

Zdroj: Global Bilateral Migration Database in Flahaux, De Haas (2016, 13). (přeloženo autorkou práce)

Poptávka po pracovnících na stavbách či v zemědělství přilákala stovky tisíc zájemců. Kvůli velkému počtu migrantů mířících do jihoevropských zemí začala narůstat tzv. neregulární migrace do Evropy skrze Středomoří (de Haas, 2011). Neregulární migrace však není novým fenoménem. Již od počátku 90. let se migranti především z Maroka, Tuniska a Alžírsko pokoušeli skrze Středozemní moře dostat do Španělska a Itálie. Podle odhadů v tomto období dorazilo do států severní Afriky mezi 65 000–120 000 migrantů ze subsaharské Afriky a několik desítek tisíc z nich se každoročně pokusilo Středozemní moře překonat (de Haas, 2006).

Od roku 1990 se počet Afričanů žijící mimo Afriku více než zdvojnásobil, přičemž největší nárůst migrujících byl právě do Evropy. Po roce 2000 nárůst mezinárodní migrace z Afriky do Evropy pokračuje (IOM, 2018b). De Haas (2011, 61) popisuje několik migračních trendů projevujících se v Evropě od přelomu tisíciletí. Patří mezi ně zvyšující se egyptská migrace do států jižní Evropy a zároveň také zvyšující se migrace ze států subsaharské Afriky do států severní Afriky. Ze severoafrických zemí se tak začaly stávat tranzitní státy. Zvyšující se počet migrantů ze subsaharské Afriky se přidává k dosavadním migrantům snažícím se dostat přes moře do Evropy. V reakci na to země jižní Evropy začínají zvyšovat kontroly na svých hranicích. Spíše než snížení migrace, přinesly přísnější opatření diverzifikaci migračních cest, které se rozšířily téměř přes celé Středozemní moře, některé sahající až po Kanárské ostrovy (de Haas, 2011).

I přes imigrační opatření se migrace do Evropy stále zvyšovala (de Haas, 2011). Podle IOM (2018b) žilo v roce 2017 mimo svou domovskou zemi původu 17 milionů Afričanů, z čehož se jich 9,3 milionu usídlilo v Evropě, což je největší část všech, kteří migrovali mimo kontinent (IOM, 2018b). Roli při rozhodování kam migrovat stále hraje geografická blízkost Evropy a migranti proto pocházejí především ze států severní a západní Afriky. Hnací silou emigrovat ze zemí jsou stále znatelné rozdíly v příjmech mezi zemí původu a hostitelskou zemí a také vysoká nezaměstnanost v zemích původu (Flahauw a de Haas, 2016).

Je důležité také poznamenat, že zatímco nejvíce migrace do Evropy proudí ze států severní Afriky, také tyto státy hostí velké množství migrantů, zejména uprchlíků, z ostatních afrických regionů. Lidé zde zůstávající na neurčitou dobu ve snaze dostat se do Evropy. K této situaci přispívají především konflikty a nestabilita v rámci kontinentu nutící obyvatele

opouštět své domovy. Na konci roku 2016 zde bylo téměř 650 000 uprchlíků ze Súdánu, který zároveň hostil na 400 000 uprchlíků ze sousedního Jižního Súdánu. Alžírsko hostilo 90 000 uprchlíků, kvůli konfliktům v Libyi, kdy se z více než 300 000 obyvatel staly vnitřně vysídlené osoby (IOM, 2018a).

Z Afriky do Evropy migranti využívají převážně dvě cesty – centrální středomořskou cestu a západní středomořskou cestu. Mezi lety 2011 a 2016 použilo centrální středomořskou cestu asi 630 000 uprchlíků ze zemí západní (Nigerie, Mali, Senegal, Pobřeží slonoviny, Gambie, Guinea) a východní Afriky (Eritrea, Etiopie, Somálsko). Lodě nejčastěji vyjížděly z Libye a mířily do Itálie, kde si téměř polovina osob zažádala o azyl (IOM, 2018a).

I když v roce 2008 po centrální cestě do Evropy připlulo asi 50 000 migrantů, díky dohodě mezi EU a Libyí o navracení lodí nebyla do roku 2010 nijak zvlášť využívána. Opět začala být využívána v roce 2011, zejména pak v roce 2013 a 2014, ve spojitosti s událostmi arabského jara, kvůli kterým se množství lidí ze zemí severní Afriky dalo do pohybu. Jedná se také o trasu, na které zahynul největší počet lidí (Člověk v tísni, 2016).

Západní středomořská cesta vede z Maroka a Alžírsko do Španělska (IOM, 2018a). Z důvodu přísnějších hraničních kontrol a horší ekonomické situace ve Španělsku není ale tolik využívána (Člověk v tísni, 2016). Podle FRONTEXu se neregulární migrace do Evropy rapidně zvýšila mezi lety 2010 a 2011, nejvíce překročených hranic za použití této cesty bylo v roce 2016. Od následujícího roku počty klesají, částečně kvůli aktivnějšímu zapojení libyjské pobřežní stráže. I když je využívání západní středomořské cesty nižší, podle FRONTEXu se v čase počty navyšovaly a v roce 2017 ji využil značně větší počet lidí než v letech minulých.

4. Nouzový svěřenecký fond pro Afriku

S narůstajícím počtem přicházejících migrantů z Afriky do Evropy se evropští lídři spolu s těmi africkými setkali v listopadu 2015 na summitu ve Valletta na ostrově Malta, který se stal jedním z těch, kam migranti z Afriky připlouvají. Výsledkem jednání byl akční plán s pěti hlavními body (European Council, 2015):

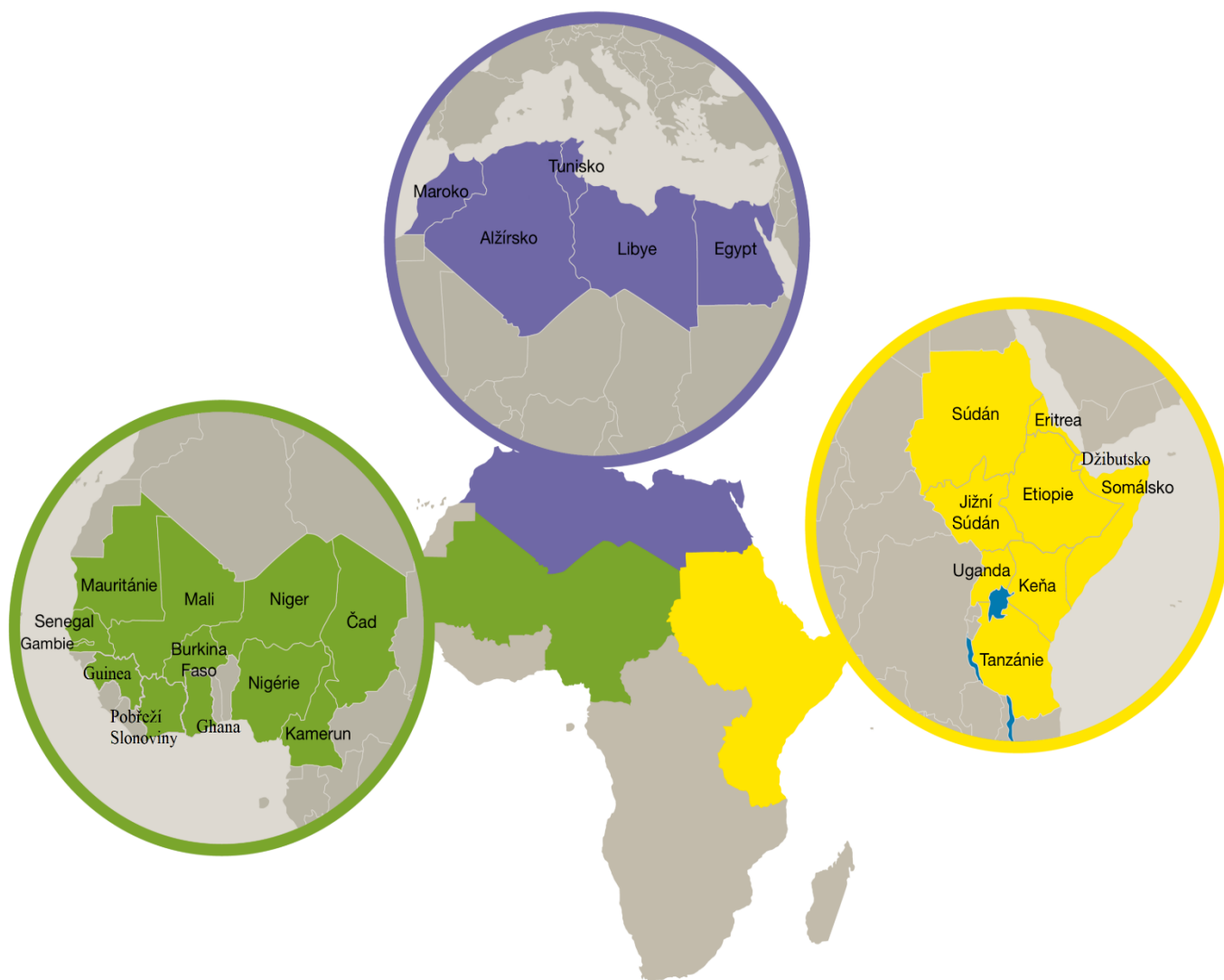
- 1) *řešit základní příčiny (root causes) neregulérní migrace a nuceného přesídlení*
- 2) *posílit spolupráci v oblasti legální migrace*
- 3) *posílit ochranu migrantů a žadatelů o azyl*
- 4) *prevence a boj s nelegální migrací, pašováním migrantů a obchodem s lidmi*
- 5) *zlepšení spolupráce v oblasti návratové migrace a reintegrace*

Důležitým výstupem vallettského summitu bylo také podepsání a oficiální spuštění Nouzového svěřeneckého fondu pro stabilitu a řešení základních příčin neregulérní migrace a vysídlených osob v Africe (*The EU's Emergency Trust Fund for stability and addressing root causes of irregular migration and displaced persons in Africa*), zkráceně jako Nouzový svěřenecký fond pro Afriku (*Emergency Trust Fund for Africa, EUTF*). EUTF byl představen prezidentem Evropské komise Jeanem-Claudem Junkerem 12. října 2015 (European Commission, 2015c) a podepsán 25 členskými státy, Norskem a Švýcarskem. Jeho hlavním cílem je řešit „základní příčiny destabilizace, vysídlených osob a neregulérní migrace“ a také „posílit stabilitu a přispět k lepšímu řízení migrace“ (European Commission, 2019) ve 26 afrických státech. Naplnění cílů bude dosaženo prostřednictvím „podpory odolnosti země, vytváření rovných ekonomických příležitostí, bezpečnosti, rozvoje a ochrany lidských práv“ (European Commission, 2019). Aktivita jsou realizovány ve třech regionech, skrze které vedou hlavní migrační trasy do Evropy. Z projektů s regionálním přesahem mohou těžit také sousedící země. Regiony jsou následující (European Commission, 2015c):

- *oblast Sahelu a Čadského jezera*
- *oblast Afrického rohu*
- *severní Afrika*

Jednotlivé regiony jsou graficky zaznačeny v obrázku 5 níže.

Obrázek 5. Mapa zemí spadajících pod Nouzový svěřenecký fond pro Afriku

Zdroj: European Commission (2015): Map of the EU Emergency Trust Fund for Africa 2015. International Cooperation and Development. (přeloženo autorkou práce)

Pozn. Státy označeny zeleně = oblast Sahelu a Čadského jezera, státy označeny fialově = severní Afrika, státy označeny žlutě = oblast Afrického rohu

Svěřenecký fond pro Afriku je doplňkovým nástrojem k již existující rozvojové spolupráci⁹ na africkém kontinentu a je dalším krokem k posílení společného řešení současných výzev státy EU (European Commission, 2015b). Cílem bylo vytvoření inovativního nástroje, který přitáhne pozornost i těch donorů, kteří nemají možnost v regionu zasáhnout přímo. EUTF byl vytvořen především za účelem krátkodobé a střednědobé reakce na aktuální výzvy regionů. Časový rámec je stanoven do 31. prosince 2020 (European Commission, 2015b).

EUTF je tedy hlavním finančním nástrojem pro spolupráci EU s africkými partnery v oblasti migrace (Concord, 2018). Při jeho spuštění v roce 2015 disponoval rozpočtem €1,8 miliard. Financování je zejména z prostředků ODA, především z Evropského rozvojového fondu (*European Development Fund, EDF*), z dalších finančních nástrojů EU a z příspěvků členských států. V současnosti (únor 2019) je v rozpočtu částka €4,2 miliardy, ze které bylo zafinancováno 188 projektů. Z této částky €3,7 miliardy pochází z unijního rozpočtu, jednotlivé členské státy, Norsko a Švýcarsko přispěly €492 milionů¹⁰. Do roku 2020 by rozpočet EUTF měl být navýšen na €10 miliard, které budou investovány do jednotlivých regionů jmenovaných výše (European Commission, 2015b). Přehled finančních příspěvků jednotlivých zemí je rozeepsán v příloze 1. Projekty financované EUTF jsou mířeny do čtyř základních oblastí (European Commission, 2019):

⁹ Spolupráce mezi EU a Africkou unií v oblasti migrace se na regionální úrovni odehrává především na základě rabatského procesu podporující dialog EU se západoafrickými státy a na základě chartúmského procesu podporující dialog mezi EU a východoafrickými státy. Spolupráce vychází také z Partnerství pro mobilitu a Společné agendy o migraci a mobilitě. Více o spolupráci EU a Afriky je k přečtení na stránkách Evropské komise (European Commission, 2015e).

¹⁰ Částka je platná ke dni 26. 2. 2019.

- 1) *Ekonomický rozvoj – projekty zaměřené na zvyšování zaměstnanosti, vytváření nových pracovních míst, podporu malého a středního podnikání*
- 2) *Podpora odolnosti (resilience) – především ve smyslu potravinové a nutriční bezpečnosti pro nejzranitelnější osoby stejně tak pro uprchlíky a vnitřně vysídlené osoby*
- 3) *Řízení migrace (migration management) – mezi priority se řadí zejména řešení neregulérní migrace, návratová a readmisní politika¹¹, reintegrace, mezinárodní ochrana a azyl, legální migrace a posílení vztahu migrace a rozvoje*
- 4) *Zlepšení dobrého vládnutí (good governance) – zejména prevencí konfliktů, prosazováním lidských práv a právního státu.*

EUTF je cílen také na větší míru koordinace v řešení migračních otázek (European Commission, 2015a). V otázce migrace jsou aktivity realizovány dvěma způsoby (Lemanska et al., 2017):

- a) *rozvojovými projekty pro vytváření ekonomických příležitostí s cílem snížit odchod migrantů z dané země nebo zabránit využívání země jako tranzitní*
- b) *projekty zaměřující se na bezpečnost a ochranu hranic, zlepšování migračních politik společně s aktivitami, které například zvyšují povědomí o neregulérní migraci a o pašování lidí.*

¹¹ Readmisní dohody neboli dohody o zpětném přebírání osob jsou uzavírány mezi státy Unie a státy mimo ni. Dohody stanovují pravidla pro návrat migranta, který na území daného státu pobývá neoprávněně. V roce 2019 má EU uzavřených celkem 17 readmisních dohod (European Commission, 2019).

Oxfam (2017) ve své analýze zaměřuje na tematické kategorie, kam finance z EUTF proudí. Jejich rozdělení a procentuální podíl zobrazuje následující tabulka 2.

Tabulka 2. Alokace prostředků EUTF dle kategorií (z roku 2017)

Kategorie	Procento z celkového rozpočtu EUTF
Řízení migrace	22 %
Bezpečnost, peacebuilding, prevence a boj proti extremismu	13.6%
Rozvojová spolupráce	63%
Výzkum a monitoring	1.6%
Celkem	100%

Zdroj: Oxfam (2017,19): An emergency for whom? The EU Emergency Trust Fund for Africa – migratory routes and development aid in Africa. (upraveno a přeloženo autorkou práce)

Podle zjištění Oxfamu (2017) je téměř třetina financí EUTF zaměřena na řízení migrace. Více než polovina z nich je směřována především do oblasti omezení neregulární migrace a pohraničních kontrol, následuje návratová politika a jen malé procento směřuje do budování bezpečných a legálních tras a osvětových aktivit o nebezpečí nelegální migrace. Projekty zařazené do druhé kategorie týkající se bezpečnostních otázek jsou cíleny jak na lokální úroveň, tak na spolupráci s národními bezpečnostními silami. Nejvíce prostředků je vloženo do rozvojových projektů. Největším dílem (přes 85 %) jsou financovány projekty na zvýšení dostupnosti základních služeb, rozvoj ekonomických příležitostí a zvyšování odolnosti. Následují projekty zaměřující se na dobré vládnutí (*good governance*) a ochranu práv uprchlíků. Konkrétní zaměření rozvojových projektů se liší dle regionu, ve kterém jsou aktivity realizovány. Nejméně financí je věnováno na výzkum a následný monitoring (Oxfam, 2017).

V rozhodujících otázkách EUTF je hlavním lídrem Evropská komise, která předsedá dvěma řídicím orgánům – Strategické radě (*Strategic Board*) vypracovávající globální strategii a Operační komisi (*Operational Committee*) podílející se na selekci projektů, které budou z EUTF financovány. Pro odlišnost regionů, na které je EUTF zacílen, je operační komise pro každý z nich samostatná. Oba orgány jsou složeny ze zástupců organizace Evropské služby pro vnější činnost (*European External Action Service*), přispívajících

členských států a donorů mimo EU, kteří se na financování podílejí alespoň třemi miliony euro (European Commission, 2015a).

Jelikož jedním z principů Svěreneckého fondu je politický dialog a partnerství s africkými zeměmi, k oběma rozhodovacím komisím jsou jako pozorovatelé přizváni zástupci afrických partnerských zemí a regionální organizace¹². Jako pozorovatelé mohou být také členské země EU, které do EUTF nepřispívají. Všichni tak mohou vyslovit své priority a podílet se na procesu projektového managementu jednotlivých projektů (European Commission, 2015a). Strukturu EUTF a její složení názorně ukazuje obrázek 6 níže.

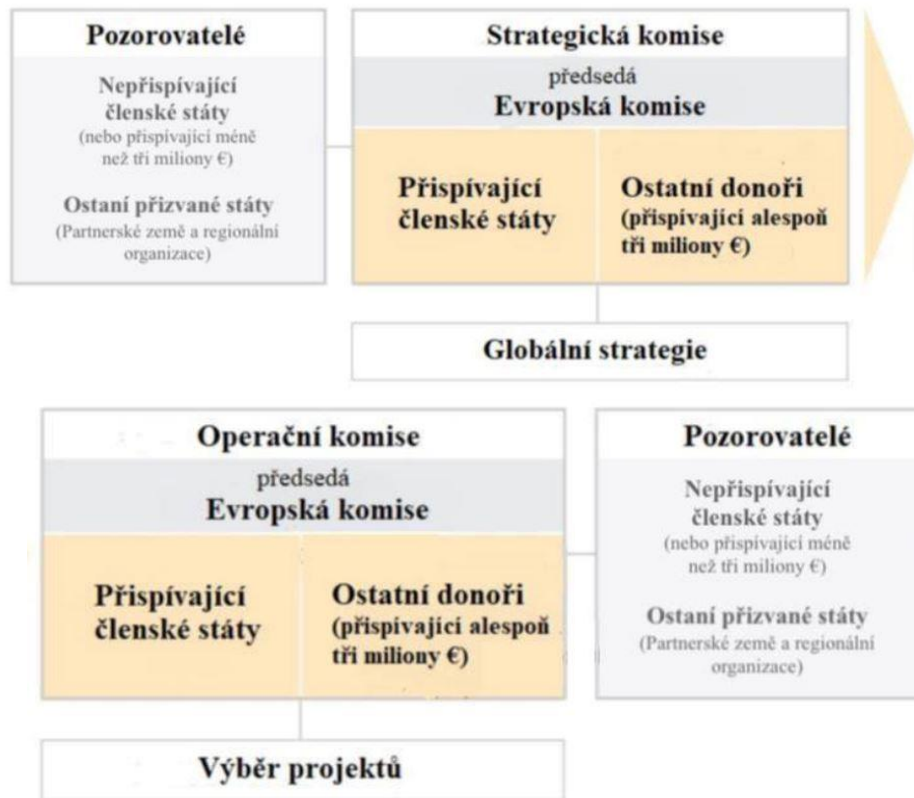
¹² Každý ze tří regionů má pozorovatelské organizace (European Commission, 2015a):

Oblast Sahelu a Čadského jezera: ECOWAS (Hospodářské společenství západoafrických států), UEMOA (Západoafrická ekonomická a monetární unie), ECCAS (Hospodářské společenství států střední Afriky) a CEMAC (Ekonomické a monetární společenství států střední Afriky)

severní Afrika: Unie pro Středomoří and Liga arabských států

Africký roh: IGAD (Mezivládní úřad pro rozvoj), EAC (Západoafrické společenství)

Obrázek 6. Organizační struktura EUTF

Zdroj: European Commission (2015b): A European Agenda on Migration. Valletta Summit on Migration. (přeloženo autorkou práce)

Rozhodování na úrovni rady i komise je v první řadě předmětem konsensu. Pokud tomu tak není, přistoupí se ke hlasování, kterého se mohou v obou případech účastnit pouze členové, kteří přispívají do rozpočtu částkou vyšší než tři miliony euro. Rozhodnutí je přijato na základě prosté většiny (European Commission, 2015a).

4.1 Nouzový svěřenecký fond pro Afriku jako rozvojový nástroj

Přestože je EUTF z velké části financován z oficiální rozvojové pomoci, která je zdrojem financí především pro dlouhodobé rozvojové projekty, priority evropské rozvojové spolupráce a EUTF se v některých případech rozcházejí (Oxfam, 2017). Jako priority rozvojové spolupráce, jsou zmíněné dlouhodobé rozvojové projekty cílené na snižování chudoby v souladu s rozvojovými prioritami dané země. Nastavení svěřeneckého fondu je

však opačné. EUTF upřednostňuje projekty reflektující krátkodobé priority EU s nízkým zapojením místních aktérů a občanských iniciativ (Voitzwinkler, 2017). Prioritními oblastmi EUTF jsou především (Concord, 2018, 10):

„Programy zaměřující se na lepší management migrace včetně předcházení neregulérní migraci, boj proti obchodování s lidmi, účinnou návratovou a readmisní politiku, budování kapacit v oblasti vymáhání práv a správu hranic“.

EUTF se tak do jisté míry odklání od základních zásad rozvojové spolupráce jako je „kooperace s místní vládou, poskytování rozpočtové podpory a výběr sektorově zaměřených projektů“ (Castillejo, 2017b). Jedním z principů rozvojové spolupráce je také její efektivita. S cílem zlepšit její kvalitu bylo ustanoveno pět partnerských závazků, které mají být základem všech forem rozvojové spolupráce, a to: vlastnictví (*ownership*), partnerství (*alignment*), harmonizace (*harmonisation*), dosažení výsledků (*managing for results*) a vzájemná odpovědnost (*mutual accountability*). Protože je EUTF financován především z rozpočtu rozvojové spolupráce, měl by splňovat i tato kritéria (Lemanska et al., 2017).

Co se týká principu *vlastnictví*, je zde porušeno především to, že místní partneři mají jen omezenou rozhodovací roli (Castillejo, 2017b). I přesto, je v oficiálních dokumentech EU uvedeno, že (European Commission, 2015b):

„S národními a místními autoritami budou předem konzultovány priority a předložení projektů Strategické radě a Operační komisi, aby bylo zajištěno místní vlastnictví (local ownership), dále také že: všichni partneři budou řádně zapojeni do procesu identifikace, formulace a implementace a své názory mohou vyjádřit jak Strategické radě, tak Operační komisi“.

Projekty jsou však identifikovány na národních úrovních pod vedením evropských delegátů, vybírány a schvalovány jednotlivými operačními komisemi a africké státy jako pozorovatelé se do procesu již příliš nedostanou. Afričtí partneři nebyli zahrnuti ani při nastavování priorit, ani při definování sektorů EDF, kde vlády afrických zemí mohou do výběru podpořených projektů vstupovat, u rozhodovací procesu EUTF tomu tak není, kvůli již zmíněnému postavení pozorovatele. Výběr projektů musí vždy odpovídat prioritám, které byly stanoveny na Vallettském summitu a naplňovat strategické cíle EUTF. Žádná další rozšiřující kritéria nejsou brána v potaz (Lemanska et al., 2017). Malá pozornost je věnována také zapojení

regionálních partnerů (Cangas a Knoll, 2016). I z toho důvodu je podle Castilella (2017b, 1) EUTF mnohými partnerskými zeměmi vnímán jako „*vnucená část evropské migrační politiky, která upřednostňuje své zájmy nad těmi africkými*“. Stejný autor říká, že mezi prioritami EU je především „*neregulární migrace, snížení počtu příchozích migrantů a nastavení návratové politiky*“. Oproti tomu mezi zájmy afrických států je budování „*legálních cest do Evropy, zvyšování odolnosti regionů, zvyšování zaměstnanosti a využívání remitencí pro další rozvoj země*“. Z toho důvodu může také EUTF představovat nástroj, kterým EU propojuje rozvojovou spolupráci se svými širšími zájmy (Castillejo, 2016).

Pokud ve výběru projektů nepanuje konsensus, přistoupí se ke hlasování, kterého se však mohou účastnit jen státy přispívající do rozpočtu více než třemi miliony eur. Proto je pravděpodobné, že při takové struktuře budou vybrané projekty odrážet spíše národní priority jednotlivých států EU a bude zde tlak na implementaci těch projektů, které budou realizovány skrze národní agentury členských států (Concord, 2017). Většina projektů je tak i realizována prostřednictvím evropských aktérů, což vyvolává obavy, do jaké míry jsou založeny na místních znalostech a odpovídají lokálním potřebám. Výběr projektů a jejich realizátorů je proto mnohdy vnímán jako netransparentní. Ve výběrovém řízení často uspějí projekty, jejichž realizátorem jsou právě agentury členských států EU a některé mohou finance z EUTF vnímat jako zdroj peněz svých běžných rozvojových programů. (Castillejo, 2017b). Navíc i oblasti, které do EUTF spadají, jsou ze strany EU považovány za zdrojové země migrace nebo tranzitní, chybí ovšem hlubší analýza, která by odhalovala skutečné potřeby regionů (Concord, 2018). Například v Nigérii ani Senegalů není migrace tamními vládami považována za „*emergency*“ a navíc ani jedna ze zmíněných zemí neměla v době vzniku EUTF žádnou národní strategii týkající se migrace. I přesto jsou zařazeny mezi zeměmi, které dle EU potřebují rychlou pomoc. Princip *partnerství* rozvojové spolupráce, kdy donor své strategie opírá o národní rozvojové strategie a instituce partnerské země, tedy také hned v několika ohledech není dodržen, (Lemanska et al, 2017).

Třetí princip *harmonizace* by měl zajistit to, že donorská země koordinuje aktivity a sdílí informace se zemí partnerskou. Lemanska et al. (2017) vidí spornou otázku právě v celkové koordinaci projektů. Podle autorů, chybí EUTF koordinační mechanismus, který by propojil aktivity „běžné“ rozvojové spolupráce EU, bilaterální spolupráce na úrovni

členských států, aktivit EUTF a zároveň by se předcházelo duplikaci projektů od jiných donorů.

Výsledky rozvojových projektů by měly být měřitelné cíle, které jsou na začátku jasně definovány. Podle organizace Concord (2018) jsou sice některé priority EUTF v souladu s těmi z evropských rozvojových programů, které jsou také cíleny na vytváření pracovních míst, vzdělání či sociální zázemí. Čím se ovšem EUTF liší od běžných rozvojových projektů je politická míra očekávání, která je do programů financovaných z EUTF vkládána, a to, že se sníží míru neregulární migrace, což je předpoklad, který postrádá podporu empirických studií (Concord, 2018). Z některých případových studií (Concord, 2018; Lemanska et al, 2017) také plyne, že nebyla zveřejněna výzva na předkládání projektových žádostí, ani veřejně dostupná kritéria způsobilosti, která podaný projekt musí splňovat. Projekty EUTF jsou tak často navrženy nejen bez kontextu, ale také bez jasně definovaných cílů (Lemanska et al, 2017), které jsou kvůli širokému zaměření a množství zapojených zemí nastaveny obecně (Castillejo, 2016). S plnění dalšího principu *dosažení výsledků* tak proto v mnoha případech nemusí být naplněno.

Pro hodnocení implementovaných projektů je důležitý pravidelný monitoring a evaluace. Všechny aktivity EUTF by měly monitoringu i evaluaci podléhat (European Commission, 2015a). Dle EU „*musí každý předložený návrh mít jasně dané cíle s měřitelnými indikátory, které se budou monitorovat a reportovat*“. Monitoring a evaluace by měly probíhat na regionálních úrovních i v rámci jednotlivých projektů (European Commission, 2015a). Výzvou je ovšem to, zda budou monitorovací procesy stíhat rychlosti implementace projektů a bude možné je přizpůsobovat případným změnám (Castillejo, 2016). Důležité podle Castilleja (2016) je především to, aby kromě jednotlivých projektů byl evaluován také celkový dopad EUTF – jakým způsobem EUTF naplňuje stanovené cíle, ale také to jak doplňuje již existující strategie a nástroje EU. Podle stejného autora však taková evaluace bude obtížná z důvodu chybějící teorie k tématu „*hnacích sil*“ neregulární migrace, a jak tyto síly mohou být změněny díky zásahům zvenčí. Proto nedostatek spolehlivých, statistických ukazatelů ve zdrojích EU o nelegální migraci může omezovat výsledky evaluací (Castillejo, 2016). Podle Concordu (2018) však na druhou stranu kromě měření globálního cíle, kterým je snížení migrace, nejsou nastaveny žádné další evaluační nástroje.

Princip *vzájemné odpovědnosti* má zajišťovat to, aby jak donor, tak partnerská země byli odpovědní za výsledky spolupráce. Jak už bylo zmíněno výše, výběr i implementace projektů je především v gesci evropských donorů, což brání tomu, aby partnerská země mohla být vůči projektu odpovědná. Zároveň Evropský parlament není do procesu nijak zahrnut a nemůže vstupovat do strategických rozhodnutí. Výsledkem je pak to, že evropské instituce jako celek nemají dostatečnou odpovědnost a dohled nad EUTF (Lemanska et al, 2017). Zahrnutí Evropského parlamentu by proto zvýšilo transparentnost celého nástroje (Concord, 2018).

Kromě pěti zmíněných principů se EUTF vůči rozvojové spolupráci odlišuje i v dalších aspektech. Jednou z nich je postup při výběru podpořených projektů. I když je EUTF financován z prostředků EDF a spadá pod ODA, schvalovací proces je rychlejší a jednodušší než je tomu u klasických rozvojových projektů. Dokumenty předloženy Evropské komisi jsou značně zjednodušeny, podrobné formulace jsou vyžadovány až po jeho schválení. Před schválením a následnou implementací chybí tedy hloubková analýza toho, zda projekt odráží potřeby země a koresponduje s jejími prioritami. I když následně po schválení mohou být projekty realizovány poměrně rychle, jejich efektivita je kvůli výše zmíněnému omezena (Concord, 2018) a takové projekty mohou představovat riziko špatného využití zdrojů rozvojové spolupráce (Castillejo, 2017b). Zaměření EUTF může působit také tak, že “přesměrovává“ rozvojovou pomoc směrem k migrační agendě a je součástí trendu sekuritizace rozvojové spolupráce EU (Castillejo, 2017b). Na druhé straně argument pro rychlost schvalování projektů by mohl být ten, že účelem vzniku EUTF byla okamžitá reakce na aktuální výzvy a z toho důvodu byly i podmínky nastaveny flexibilně. To ovšem opět vede k problematice nedostatečné analýzy místní reality a k rozhodování o implementaci od bruselského stolu. Navíc bez zapojení místních stakeholderů mohou být některé projekty opět kontraproduktivní k rozvojovým cílům (Oxfam, 2017). Většina poskytované pomoci prostřednictvím EUTF také nebere v úvahu rozpočet a národní rozvojové plány dané země (Lemanska et al, 2017).

Jelikož se EUTF rozvojovými prioritami přímo neřídí, může to také vést k podkopávání podpory lidských práv, jejichž ochrana by neměla sloužit zájmům EU (Castillejo, 2016). Spolupráce se zeměmi, kde se lidská práva příliš nedodržují je upřednostňována v zájmu řízení migrace (Castillejo, 2017b). Akkernan (2018) ve své

výzkumné zprávě potvrzuje, že z 35 zemí, kde EU financuje a podporuje kontroly na hranicích, v 17 z nich vládne autoritářský režim a zbylé jsou klasifikovány jako země nesvobodné. Jen tři z nich jsou považovány za svobodné (Akkernan, 2018). Co se týká zemí, které spadají pod EUTF, tak podle organizace Freedom house (2019) jsou z celkových 22 zemí svobodné dvě, částečně svobodných je zemí osm a nesvobodných 12. Stav svobody v jednotlivých zemích je shrnut do přílohy 2.

Jak už bylo zmíněno výše, EUTF je nastaven na krátkodobé viditelné cíle. Krátkodobě cílené projekty jsou ovšem většinou cíleny na humanitární potřeby země. I když „uprchlická krize“ může být vnímána jako humanitární a vyžadující okamžité jednání, okamžité výsledky nemohou být očekávány bez začlenění dlouhodobých rozvojových cílů, které by řešily základní příčiny migrace a vysídlení z dlouhodobého hlediska (Cangas a Knoll, 2016). Z toho dle autorek Cangas a Knoll (2016) plyne také nejasnost, z jakého důvodu byl EUTF nastaven jako nouzový (*emergency*). Krátkodobé projekty také začaly být upřednostňovány před těmi dlouhodobými. Z toho důvodu byly některé dlouhodobé zamítnuty kvůli viditelnému dopadu až za několik let (Voitzwinkler, 2017). Také Hauck et al. (2015) zmiňují upozadřování dlouhodobých rozvojových projektů na úkor rychle viditelných výsledků v krátkém časovém horizontu (Hauck et al., 2015). Tlak na rychlou implementaci projektů tak představuje potřebu kompromisu mezi rychlostí a přísností při jejich výběru (Castillejo, 2017b). Již od začátku byla komunikace EUTF zacílena na viditelnost úspěchů v krátkodobém horizontu, což nahradilo dlouhodobé, koherentní plánování (Lemamanska et al., 2017).

Dalším sporným bodem je vyplácení finanční podpory zapojeným zemím. Finanční podpora z EUTF je do velké míry podmíněná (*conditional*). Jsou nastaveny podmínky, které předpokládají, že země budou pracovat na zlepšení návratové a readmisní politiky (*return and readmission policy*), na základě čehož pak obdrží finanční podporu. Pokud tedy partnerské země nebudou ochotny těmto požadavkům dostát, vyřadí je EU z finanční podpory? (Castillejo, 2016). Navázání financí na dohody o zpětném přebírání osob může být v tomto ohledu vnímáno jako využívání rozvojových financí pro dosažení vlastních cílů v oblasti migrace a je zde opět prostor pro sekuritizaci rozvojových nástrojů. Tato situace může narušovat priority v jednotlivých partnerských zemích. Místopředseda evropské komise Frans Timmermans rozvojové země dokonce povzbuzoval v implementaci účinné

návratové politiky prostřednictvím rozvojových programů EU (Hauck et al., 2015). Klíčovou otázkou podle autorů Hauck et al (2015, 11) by mělo být to, jak:

„V situaci vleklé krize (kdy reakce na humanitární situaci, migrační krizi a stabilizaci musí probíhat paralelně s rozvojovými procesy), mohou být vytvořena opatření, které podporují dlouhodobé rozvojové trajektorie, aniž by zdroje byly ohroženy nebo ztraceny ve prospěch krátkodobých reakcí“.

Navíc jsou podle Castilleja (2017) jsou cíle EUTF s plánovaným množstvím financí nerealistické a zároveň je značně limitující jeho časové ohraničení do roku 2020 s ohledem jak na bezpečnostní, tak demografické výzvy regionů

Rozvojová spolupráce je primárně cílená do zemí s nízkým příjmem a nejméně rozvinutých zemí (dle klasifikace WB), což kvůli specifickému zaměření EUTF není rozlišováno (Hauck et al., 2015). Tímto se proto riskuje odklonění prostředků ze zemí s nízkými příjmy do zemí, které jsou důležité pro migrační agendu EU (Castillejo, 2017b). Lemaska et al. (2017) kritizují to, že EUTF sice byl prezentován jako rozvojový nástroj, už ovšem nekoresponduje s rozvojovými potřebami či politikami partnerských zemí. Nastavení EUTF bylo přizpůsobeno tématu migrace do Evropy a snižování chudoby zde nehrálo velkou roli. Prioritizovány jsou především ty regiony, odkud migranti pocházejí nebo které jsou považovány za tranzitní. Na nejhudší není tento nástroj cílen. Využívání ODA pro účely bezpečnosti a řízení migrace tudíž není v souladu s jejími hlavními záměry. Pojetí EUTF může tedy znamenat změnu přístupu EU k rozvojové spolupráci. Dle autorů Lemanska et al. (2017) se:

„EU distancuje od toho, co se v poskytování rozvojové spolupráce osvědčilo jako efektivní a udržitelné“ s čímž se pojí riziko, že se „[rozvojová spolupráce] změnila na politický nástroj s cílem vyjednávání si výhod“.

5. Případová studie Etiopie

Na území afrického rohu se rozkládá devět států, které jsou EUTF podporovány – Džibutsko, Eritrea, Keňa, Somálsko, Súdán, Jižní Súdán, Tanzanie, Uganda a Etiopie (European Commission, 2019). Africký roh je jedním z regionů, kde se konflikty a nedobrovolné pohyby lidí projevují po celá desetiletí. Hlavními spouštěči uprchlických vln v regionu bylo podle Bariagabera (1977, 31) několik na sebe navazujících událostí:

- *svržení etiopského císaře a nastolení marxistického vojenského režimu v roce 1974 (tzv. Derg¹³)*
- *válka mezi Etiopií a Eritreou o nezávislost Eritreje (1961–1991)*
- *Etiopsko–somálská válka v letech 1977–1978*
- *občanský konflikt na území Súdánu a v Eritreji v 80. letech*

V 80. letech polovina všech uprchlíků v Africe pocházela právě z regionu afrického rohu (Bariagaber, 1977). Mimo konflikty a politickou situaci jsou lidé nuceni své domovy opouštět také v důsledku přírodních katastrof, především sucha (Keller, 1992). Lidé migrují hlavně do okolních států a nejvíce jich proudí do Etiopie. Etiopie jakožto jedna ze zemí s největším počtem uprchlíků na světě a druhá země Afriky, která má na svém území nejvíce lidí na útěku (UNHCR, 2019) bude předmětem následující kapitoly.

Etiopie je po Nigérii druhým nejlidnatějším státem Afriky s populací přes 105 milionů obyvatel. Má nejrychleji rostoucí ekonomikou v regionu a mezi lety 2006–2016 byl ekonomický růst asi 10 % ročně. Na růstu se nejvíce podílely sektory zemědělství, stavebnictví a služby. I přesto je však stále jednou z nejchudších zemí Afriky a podle klasifikace WB spadá do kategorie nejméně rozvinutých zemí světa (WB, 2018). Etiopie je zemědělskou zemí s více než 80 % obyvatel žijících na vesnicích a je charakteristická svým rychlým populačním růstem. Přestože dětská úmrtnost i úmrtnost matek se snížily, snížení porodnosti stále zaostává s průměrem 5 dětí na ženu. Obyvatelstvo ze 40 % tvoří lidé

¹³ Derg neboli Prozatímní vojenská vláda socialistické Etiopie byla vojenská junta vládoucí v letech 1974–1987. V jejím čele stál Mengistu Haile Mariam, který byl také prezidentem Etiopie v letech 1987–1991. Vláda Derg byla charakterizována jako krutá vojenská diktatura inspirovaná komunismem a snažící se likvidovat opozici. Celé období až do roku 1991 tak bylo provázáno občanskou válkou mezi vládoucí stranou a protivládní opozicí (Keller, 1992).

mladších 15 let, což představuje velký tlak na dostatek pracovních míst (Crummey et al, 2019).

Země má s uprchlíky na svém území dlouhou historii a díky otevřené azylové politice poskytuje tisícům lidem na útěku humanitární pomoc. V roce 2017 hostila přes 883 000 uprchlíků, začátkem roku 2019 číslo narostlo na 905 000 uprchlíků. Lidé pocházejí především z okolních zemí, jako je Eritrea, Somálsko a Jižní Súdán. Nejvíce přicházejících, konkrétně přes 422 000, pochází z Jižního Súdánu, následují Somálci, kterých do Etiopie uprchlo přes 257 000 a Eritrejci, jejichž populace v Etiopii čítá přes 173 000. Mimo to hostí země také uprchlíky ze Súdánu či Jemenu. Situace tak odráží výše zmíněnou nestabilitu celého regionu (UNHCR, 2019). Vývoj počtu uprchlíků v Etiopie zobrazuje následující graf 2.

Graf 2. Počty uprchlíků v Etiopii mezi lety 1974–2017 (dle odhadu UNHCR)

Zdroj: Převzato z webové stránky migrationdataportal.org.

Nejvíce uprchlíků se nachází v okolí hranic ve čtyřech regionech: Afar, Benishangul-Gumuz, Gambella a Somali (viz mapa v příloze 3). Zmíněné regiony patří mezi nejméně rozvinuté v rámci celé země a jsou charakteristické drsnými klimatickými podmínkami, vysokou mírou chudoby a nedostatečnou jak administrativní a silniční infrastrukturou (UNHCR, 2019).

Až do konce 90. let byla Etiopie také hlavní zdrojovou zemí migrace v Africe. Mezinárodní migrace se nastartovala po revoluci v roce 1974, kdy se vlády ujala vojenská

junta *Derg*. Před tímto obdobím odcházela z Etiopie pouze hrstka vzdělané populace kvůli zahraničnímu studiu (Terrazas, 2007). Za vlády vojenské junty lidé utíkali za hranice země kvůli politickému pronásledování, ale také kvůli hladomoru, který zemi postihl mezi lety 1983–1986 (Bariagabel, 1999). Hladomor zasáhl téměř všechny regiony země včetně sousední Eritreje. Zemřelo během něj asi milion lidí a přibližně stejné množství bylo nuceno opustit své domovy a uchýlit se do uprchlických táborů. Když se zdálo, že vydatné deště sucha ukončil, zasáhla další vlna region Tigray v Etiopii i celou Eritreu o rok později. Navíc sucha byla provázena ozbrojenými konflikty za vlády *Derg*, což znemožňovalo včasnou mezinárodní pomoc zvenčí. Kromě Etiopie a Eritreji byl v tomto období nedostatkem potravin a politickou nestabilitou ohrožen celý region afrického rohu (Keller, 1992).

Po svržení režimu a ukončení občanské války v roce 1991 se množství Etiopanů vrátilo do své země (Terrazas, 2007). Vládu převzala Etiopická lidová revoluční demokratická fronta (EPRDF) v čele s Tigrajskou lidově osvobozenou frontou (TPLF). Za podpory USA měla Etiopie během období 1991–1995 projít procesem demokratizace zakončeným svobodnými volbami. Demokratizace ovšem nebyla tak úspěšná, jak bylo předpokládáno. V zemi chyběly instituce a vládnoucí strana zemi dominovala ve všech ohledech. Ostatní politické strany jsou založeny především etnicky¹⁴, což také proces nezjednodušovalo (Ottaway, 1995). Neprosperita země a politická nestabilita tak množství lidí přiměla zemi opustit zejména z ekonomických důvodů (Bariagaber, 1977).

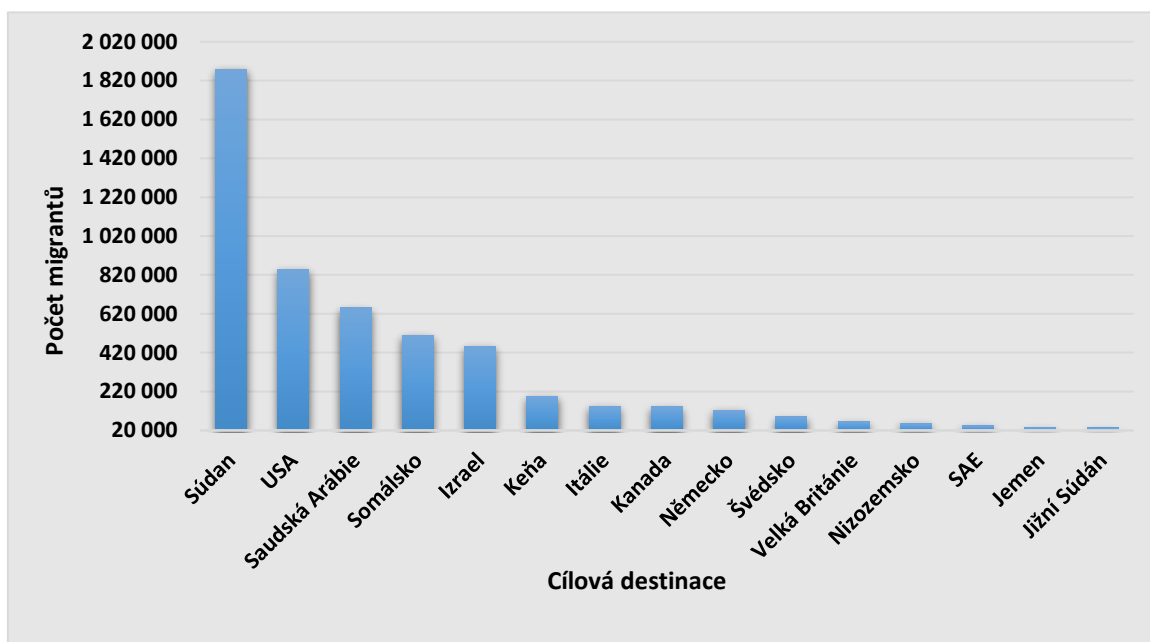
I když ke zlepšení životní úrovně, především městského obyvatelstva od roku 1991 došlo, země má stále mnoho sociálních i politických potíží. Stále vládnoucí strana EPRDF vládne podobně nedemokratickým způsobem jako předcházející režim (Záhořík, 2018). Situace vyvrcholila protivládními protesty v roce 2016 proti tzv. *Addis Ababa Master Plan*, jehož záměrem bylo rozšíření hlavního města a začlenění blízkých oblastí do rychle se rozvíjející ekonomiky hlavního města. Jeho rozšíření by však znamenalo zabránění půdy a vysídlení obyvatel regionu Oromia, který Addis Abebu obklopuje (viz mapa v příloze 3). Výsledkem protestů bylo několik stovek mrtvých a vyhlášení výjimečného stavu v zemi. I přesto, že jsou Oromové nejpočetnější etnickou skupinou v Etiopii, jsou dlouhodobě utlačováni, což vede k jejich emigraci ze země (BBC, 2016). Dění v regionu tak působí jak

¹⁴ V zemi žije přes 80 různých etnik, z nichž největší část tvoří Oromové a Amharové (Záhořík, 2018).

na počty uprchlíků hledající útočiště v Etiopii, tak na obyvatele Etiopie hledající útočiště za hranicemi země.

Nejvíce pohybů je však bylo především v rámci země, či v rámci zemí sousedních a migrace do vzdálenějších zemí neprobíhala v nijak významných počtech. V průběhu historie byla Etiopie jak zemí původu migrace, zemí hostitelskou a také zemí tranzitní (Fransen a Kuschminder, 2009). Do zemí EU míří jen nízké procento veškeré migrace. Podle výzkumu autorek Kushminder a Siegel (2014) je pro více jak 50 % lidí cílovou destinací Blízký východ, přes 22 % míří do USA, necelých 20 % do některé země Afriky a pro necelých 7 % migrantů je cílovou destinací Evropa (Kushminder a Siegel, 2014). Další vyhledávanou zemí je také Izrael (Terrazas, 2007), z evropských pak Německo, Velká Británie, Itálie a Švédsko (Záhořík, 2018). Většina uprchlíků, kteří se do Etiopie dostanou, nemíří dál do Evropy, ale hledají nové příležitosti v okolních státech. Výjimku tvoří uprchlíci z Eritreje, kteří Etiopii využívají jako tranzitní zemi a pokračují dále do Evropy (Crawley a Blitz, 2018). Podle ILO (2017) cestu do Evropy podnikají také Somálci i samotní Etiopané využívající tzv. severní cestu skrz Súdán, Egypt a Libyi ke Středozemnímu moři. Nejvíce migrují mladí lidé ve věku 18–35 let, kteří nemají vyhlídky na dobré živobytí a zaměstnání. Hlavními *push* faktory je kromě chudoby a nezaměstnanosti také nedostatek půdy a nerůznorodost příjmových příležitostí. Etiopané, kteří si za svou cílovou destinaci zvolí, některou ze zemí západní Evropy doufají v lepší životní podmínky, vzdělání, zaměstnání a ochranu lidských práv (ILO, 2019). Podle migračních dat UNDP (2019b) nejvíce Etiopanů hostí Súdán, USA a Saudská Arábie. Nejvyhledávanější evropskou destinací je pak Itálie. Počty Etiopanů v jednotlivých zemích zobrazuje graf 3 níže.

Graf 3. Cílové země mezinárodní migrace z Etiopie mezi lety 1990-2017

Zdroj: Zpracováno dle dat UNDP (2019b), Human Development Data (1990-2017).

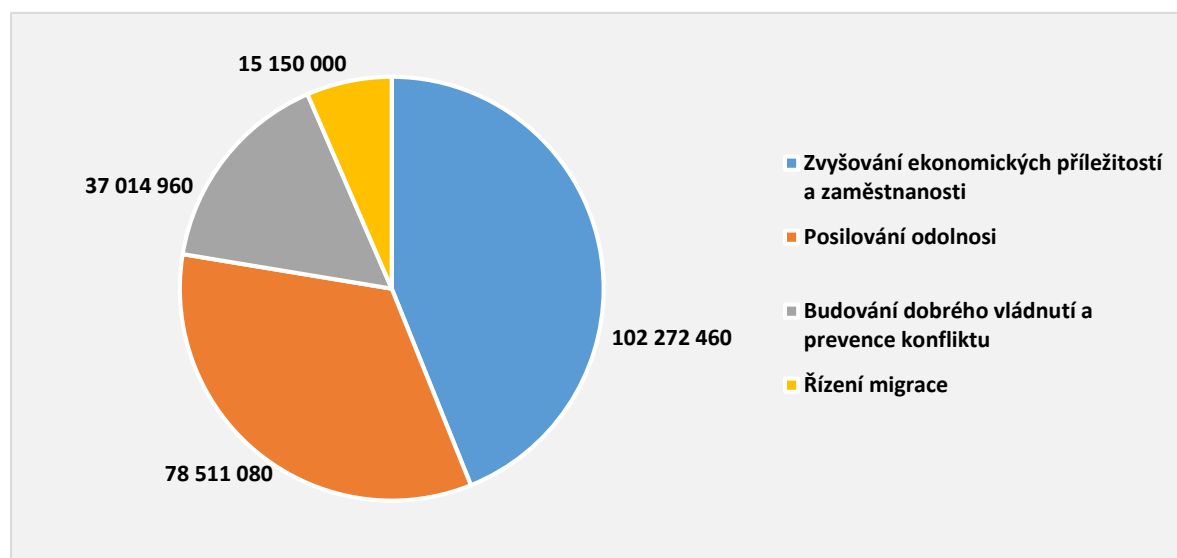
Pozn. Migrace se v jednotlivých letech do každého uvedeného státu vyvíjela jinak, graf zobrazuje pouze souhrnné číslo za uvedené roky. Podrobná tabulka vývoje migrace je k dispozici v příloze 4.

Přestože je etiopská migrace do Evropy poměrně nízká, je Etiopie pro EU důležitým partnerem. Důležitým dokumentem v oblasti migrace byl tzv. Chartúmský proces z roku 2014 (neboli z angl. *EU-Horn of Africa Migration Route Initiative*). Priorita Chartúmského procesu je spolupráce zemí EU se zeměmi afrického rohu v oblasti pašování a obchodu s lidmi. Do konce roku 2017 Etiopie Chartúmskému procesu předsedala (IOM, 2019b). V roce 2015, při příležitosti Vallettského summitu, Etiopie s EU podepsala Společnou agendu pro migraci a mobilitu (*Common Agenda on Migration and Mobility, CAMM*) „reflektující důležitost Etiopie jakožto klíčové země původu, tranzitu a zdrojové země neregulérní migrace z afrického rohu do Evropy“ (European Commission, 2015d). Jeho zastřešujícím nástrojem je GAMM a finanční prostředky na aktivity CAMM jsou zejména prostřednictvím EUTF (European Commission, 2015d). Monitoringem aktivit EUTF byl pověřen výše zmiňovaný Chartúmský proces (IOM, 2019b). Z celkového rozpočtu EUTF

€4,2 miliard je region afrického rohu příjemcem €1,26 miliardy, z čehož do projektů v Etiopii je investováno přesně € 232 948 500 milionů¹⁵ (European Commission, 2019).

Jak již bylo zmíněno výše, Etiopie hraje klíčovou roli v oblasti migrace celého regionu a je tak i jedním z největších příjemců financí EUTF (společně s Mali, Nigerem a Libyi). Z výše zmíněné částky je v Etiopii financováno 10 národních projektů, jejichž souhrn je sepsán v příloze 5. Největší podíl financí je investováno do vytváření ekonomických příležitostí, zvyšování odolnosti, následuje dobré vládnutí a prevence konfliktů. Nejmenší částka je vymezena na projekty spojené s migrací (European Commission, 2019). Rozdělení prostředků je znázorněno grafem 4.

Graf 4. Rozdělení financí projektů EUTF v Etiopii (v eurech)

Zdroj: Převzato z oficiálních webových stránek EUTF (2019). (přeloženo autorkou práce)

¹⁵ Částky jsou platné k dubnu 2019.

5.1 Program EUTF – Zastavení neregulární migrace v severní a střední Etiopii (SINCE)

Případová studie se zaměří na čtyřletý program běžící od prosince 2015 do prosince 2019 pod anglickým názvem „*Stemming Irregular Migration in Northern and Central Ethiopia (SINCE)*“ v češtině pak „Zastavení neregulární migrace v severní a střední Etiopii“. Implementátorem je italská ambasáda v Etiopii společně s Mezinárodní organizací práce (*International Labour Organisation, ILO*) a Organizací OSN pro průmysl a rozvoj (*United Nations Industrial Development Cooperation, UNIDO*), které mají role technické podpory projektu (European Commission, 2019b). Program je součástí posílení spolupráce mezi EU, Itálií a Etiopií v oblasti migračních politik (UNIDO, 2019). Finanční rozpočet programu byl stanoven na €19 945 000 a cílovou skupinou jsou potenciální migranti a navrátilci (*returnees*), zejména ženy a mladí lidé.

Aktivity se soustředí do hlavního města Addis Abeby a čtyř regionů Tigray, Amhara, SNNP a Oromia, ze kterých pochází nejvíce neregulární migrace a jsou to regiony jak původu migrantů, tak regiony tranzitní (viz mapa v příloze) (European Commission, 2019b). Projekt je zařazen do kategorie zvyšování ekonomických a zaměstnaneckých příležitostí a adresuje priority EUTF v oblasti „řešení základních příčin neregulární migrace a nuceného vysídlení“ a také „návrátovost, opětovné přijetí a reintegrace“ (European Commission, 2015e, 1).

Hlavními cíli SINCE je (European Commission, 2019 b):

„Vytvořit více ekonomických a pracovních příležitostí, a to zavedením inkusivních ekonomických programů¹⁶ vytvářející pracovní příležitosti zejména pro mladé lidi a ženy se zaměřením na venkovské oblasti a městské části hlavního města Addis Abeba a v regionech s největší pravděpodobností migrace. Dále budou aktivity zaměřeny na odborné vzdělávání, vytváření malých a středních podniků včetně start-upů. Zároveň budou také některé aktivity cíleny na navrátilce do místa jejich původu“.

¹⁶ Inkusivní ekonomické programy souvisí s inkusivním ekonomickým růstem, což je růst, který je spravedlivě rozdělen napříč celou společností a vytváří pracovní příležitosti pro všechny (OECD, 2019).

Souhrnně je záměrem SINCE „*redukovat neregulérní migraci a její negativní dopady, podporovat inklusivní ekonomické prostředí v celém regionu a vytvářet příznivějšího prostředí pro návrat a reintegraci migrantů*“ (European Commission, 2019b). K naplnění těchto cílů vedou dvě hlavní aktivity (European Commission, 2019b):

- *podpora živobytí, činností vytvářející příjmy (Income Generating Activities) a odborné tréninky*
- *podpora žen a mladých lidí v podnikání prostřednictvím přístupu k úvěrům a mikropůjčkám*

Očekávané výsledky pak jsou (European Commission, 2019b):

„Snížení neregulérní migrace ze severní a střední Etiopie, zavedení inklusivních ekonomických programů vytvářející pracovní příležitosti, zlepšení podmínek obživy a posílení ekonomického postavení žen a mladých lidí, zejména potenciálních migrantů a navrátilců, zlepšení koordinace a navýšení kapacit poskytovatelů vzdělávání a finančních služeb“.

Jiný zdroj EU také uvádí cíl (European Commission, 2018):

„Alespoň 80 % cílové populace se zlepšeným přístupem k obživě díky činnostem vytvářející příjem a zvýšení příjmů u 30 % beneficiantů projektu“.

ILO pod záštitou SINCE implementuje projekt „*Adressing the Root Causes of Migration in Ethiopia*“ probíhající od srpna 2016 do listopadu 2019. Jeho cílem je podpořit etiopskou vládu v řešení a omezení neregulérní migraci prostřednictvím vytvoření pracovních míst pro potenciální migranty, zejména ženy a mladé lidi. ILO tak prostřednictvím tohoto projektu poskytuje SINCE odborné znalosti, monitoring a evaluaci. Cílovou skupinou jsou nezaměstnaní mladí lidé, absolventi vysokých škol a potenciální migranti a navrátilci (ILO, 2017). ILO současně s UNIDO přispějí k implementaci SINCE provedením socioekonomického ohodnocení (*Socio-Economic Assesment, SEA*), které je důležité pro budoucí aktivity SINCE cílicí na vytváření příjmů a pracovních příležitostí (UNIDO, 2019).

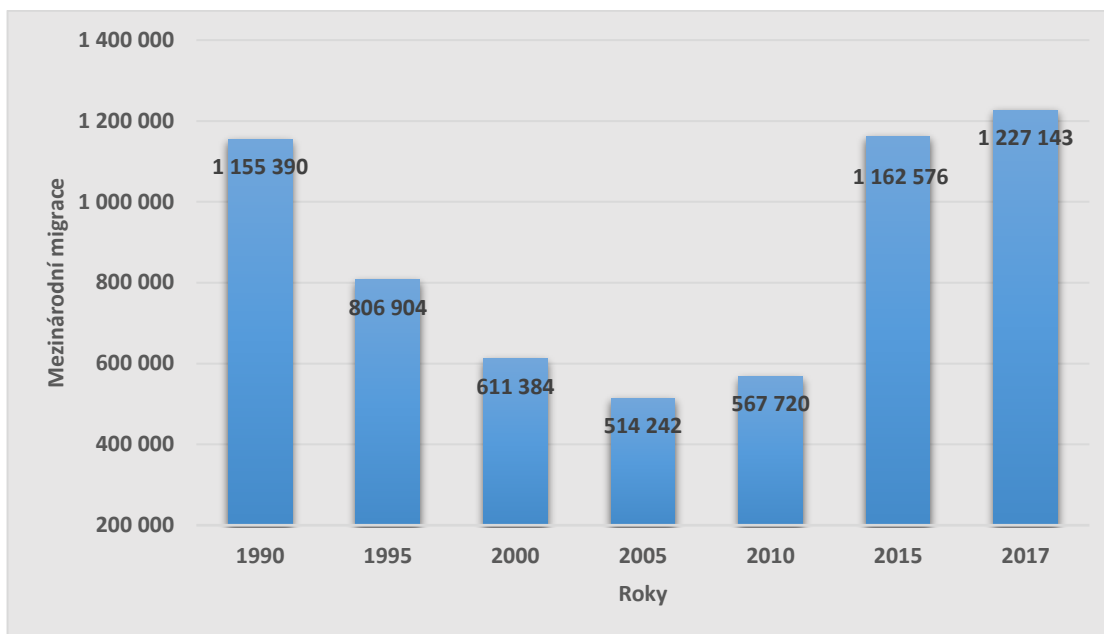
5.2 Porovnání indikátorů Etiopie před a během implementace SINCE

To, zda se za období od prosince 2015 do dubna 2019 Etiopie v otázkách adresovaných SINCE otázkách zlepšila, bude předmětem následující části. SINCE byl sice prvním programem, který byl v rámci EUTF schválen Operační komisí, ale dle analýzy Evropského parlamentu (2018) byl program dlouhou dobu ve fázi výzev k předkládání návrhů a uzavírání smluv s potenciálními realizátory. Proto výraznější změny v ukazatelích mohou být až během roku 2017. SINCE je tak důkazem výše zmiňovaných kritik EUTF, kterými jsou tlak na rychlost schvalovacího procesu projektů (European Parliament, 2018). Kapitola se zaměří na dva hlavní ukazatele, které by díky projektu měly být zlepšovány – migrace a zaměstnanost.

5.2.1 Migrace

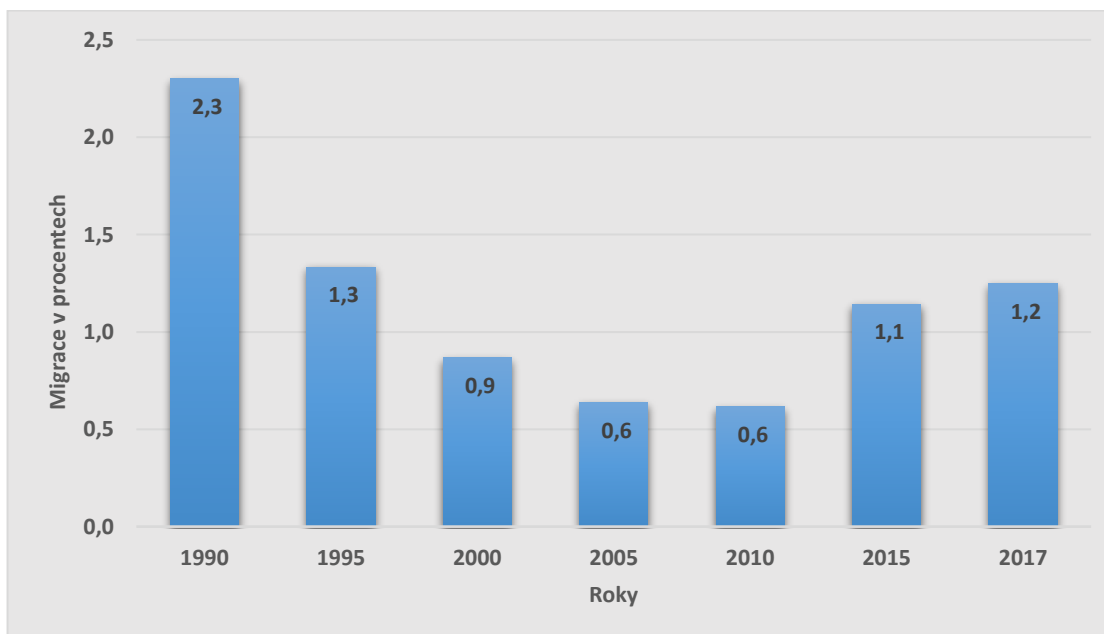
Mezinárodní migrace za hranice Etiopie od roku 2010 do roku 2015 poměrně rapidně stoupla, mezi lety 2016 a 2017 se drží přibližně na stejné úrovni. V roce 2017 migrovalo ze země asi 1,2 milionu lidí, což představovalo 1,2 % celkové populace. V interpretaci dat o migraci, je důležité, jakým způsobem jsou data vyjádřena – zda v celých číslech nebo v procentech na celkové populaci. Pokud bereme v potaz celá čísla, mezinárodní migrace z Etiopie byla v roce 2017 vyšší než v roce 1990. Pokud se však podíváme na procentuální znázornění, je pak toto číslo téměř o polovinu nižší v roce 1990 než v roce 2017. Pouhé procentuální znázornění dat, může tedy zdánlivě vyvolávat pocit, že se migrace z Etiopie snížila. Důležité je tedy brát v potaz celkový počet obyvatel Etiopie. Zatímco v roce 1990 byl počet obyvatel, dle dat UNDP (2019b) asi 48 milionů v roce 2017 už to bylo více jak dvakrát tolik, kdy počet obyvatel dosáhl čísla 105 milionů. V roce 2050 by podle Spojených národů etiopská populace mohla dosáhnout až 188 milionů (UN, 2015). Migrace do jiných států je tedy v procentuálním vyjádření sice nižší, v celých číslech však vyšší. Od roku 1990 byla migrace zatím nejvyšší v roce 2017. Migraci dle celých čísel dle procent znázorňují grafy 5 a 6 níže.

Graf 5. Mezinárodní migrace z Etiopie mezi lety 1990–2017 (v celých číslech)

Zdroj: Zpracováno dle dat UNDP (2019b), Human Development Data (1990-2017).

Graf 6. Mezinárodní migrace z Etiopie jako procento na celkové populaci mezi lety 1990–2017

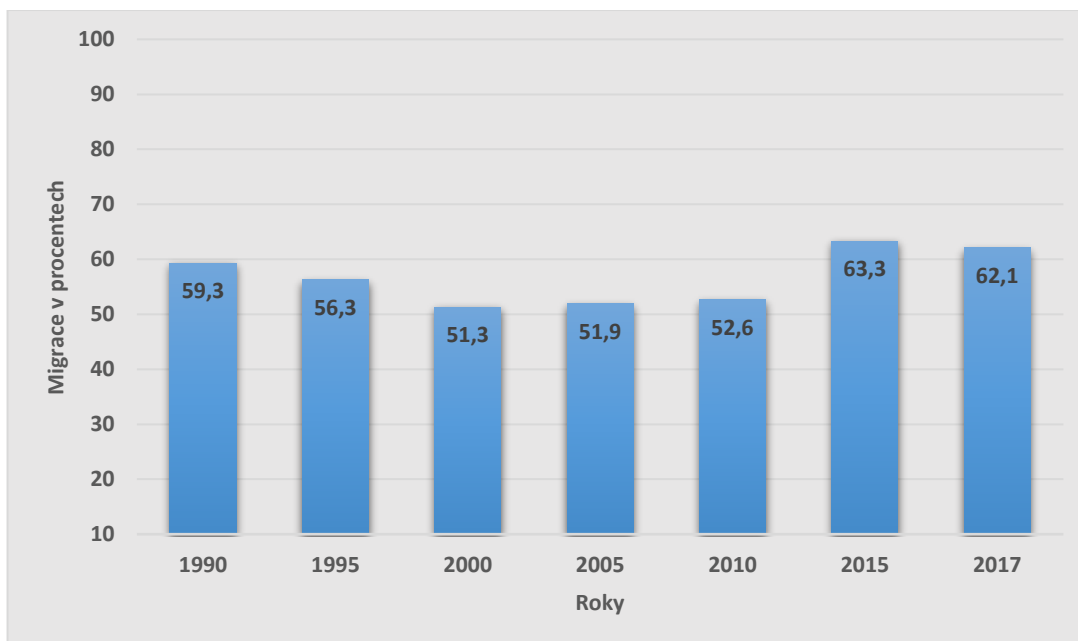
Zdroj: Zpracováno dle dat UNDP (2019b), Human Development Data (1990-2017).

Velikost populace je tak důležitým faktorem, který ovlivňuje jak migraci, tak tvorbu pracovních míst. Růst populace je konkrétně v Etiopii právě jedním z *push* faktorů ovlivňující tlak na migraci. Regiony Oromia, Amhara a SNNP, na které je SINCE cílený, představují asi 80 % veškeré populace země. Populace je rostoucí spíše ve městech než na vesnicích. Důvodem je vysoká migrace z venkovských do městských oblastí a také neregulérní migrace. Podle SEA reportu, vypracovaného ILO a UNIDO, je výrazná část migrace ze všech čtyř regionů a hlavního města neregulérní. Jsou zde především tři hlavní cesty neregulérní migrace (ILO, 2017, 45):

- východní cesta vedoucí do států Perského zálivu, především do Saudské Arábie
- západní cesta skrze kterou se migranti dostávají do Evropy
- jižní cesta vedoucí do Jihoafrické republiky

Mezi nejpočetnější skupinu migrujících patří mladiství do 29 let. Odchod lidí jak do měst, tak za hranice země je především kvůli nedostatku pracovních příležitostí (ILO, 2017.) a také nedostatku vlastní půdy pro obstarání obživy, který nutí mladou populaci venkov opustit (Kosec et al, 2018). Podíl migrantů do 29 let je znázorněn grafem 7.

Graf 7. Mezinárodní migrace z Etiopie do 29 let (%)

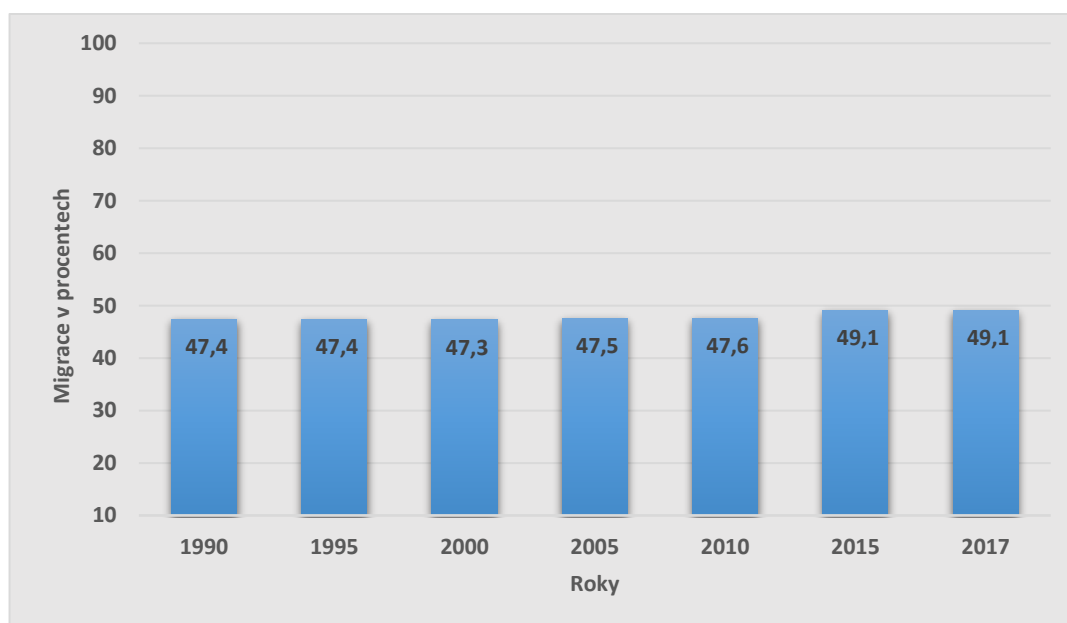

Zdroj: Zpracováno dle dat UNDP (2019b), Human Development Data (1990-2017).

Z regionů programu SINCE migraci dominuje věková skupina v rozmezí 15–25 let. Migranti pochází jak z chudších, tak z bohatších rodin a nejčastějším důvodem odchodu jsou již zmíněné pracovní příležitosti (ILO, 2017). Čím dál tím více mladých tak odchází z venkovských oblastí do hlavního města či jiných větších měst ve snaze uplatnit se v jiných sektorech. Lidé už navíc ani o zemědělské živobytí příliš nestojí a to především kvůli zmíněnému populačnímu růstu a také nedostatku půdy, kvůli nízkým investicím vlády do drobného zemědělství, infrastruktury venkova, nedostatečnému vytváření pracovních míst ve venkovských oblastech a také zhoršování životního prostředí (Schewel a Fransen, 2018). Podle dat Kuschmintera a Siegela (2014) rozhodnutí migrovat ze 75 % tvořily možnosti lepších pracovních příležitostí, z 5 % lepší vzdělání a pro necelé 4 %, to bylo sloučení rodin a bezpečnostní a politická situace.

Mezinárodní migrace za hranice země se do velké míry účastní také ženy. Dle dat UNDP (2019b) představují ženy téměř polovinu celkové populace migrantů. Migrují však především do zemí Blízkého východu, kde pracují v bohatých domácnostech. Podíl migrujících žen je názorně vidět na grafu 7.

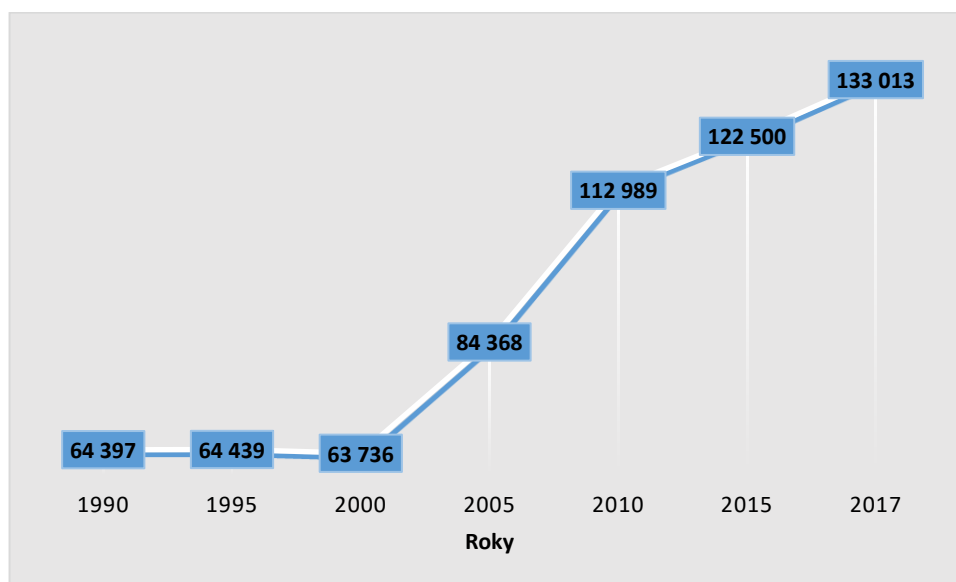
Graf 8. Podíl migrujících žen na celkovém počtu migrantů mezi lety 1990-2017

Zdroj: Zpracováno dle dat UNDP (2019b), Human Development Data (1990-2017).

Grafy výše týkající se migrační trendů směrem z Etiopie neznázorňují nijak významné zlepšení od začátku spuštění programu SINCE. Trendy zůstávají velice podobné, jen migrace do 29 let se nepatrně snížila asi o 1 %. Jelikož SINCE je nastaven především proti migraci do Evropy, ani tady čísla neukazují snižující se tendence, spíše naopak. Migranti míří především do výše zmiňovaných zemí západní Evropy, jako je Itálie, Německo či Švédsko. Vývoj migrace do Evropy sleduje graf 8.

Graf 9. Vývoj migrace do zemí Evropy mezi lety 1990-2017

Zdroj: Zpracováno dle dat UNDP (2019b), Human Development Data (1990-2017).

Podle grafických vyjádření se migraci z Etiopie od počátku roku 2015 nepodařilo snížit, naopak počty odcházejících lidí stále přibývají. Státu EU však nikdy nebyly těmi hlavními cílovými zeměmi Etiopanů.

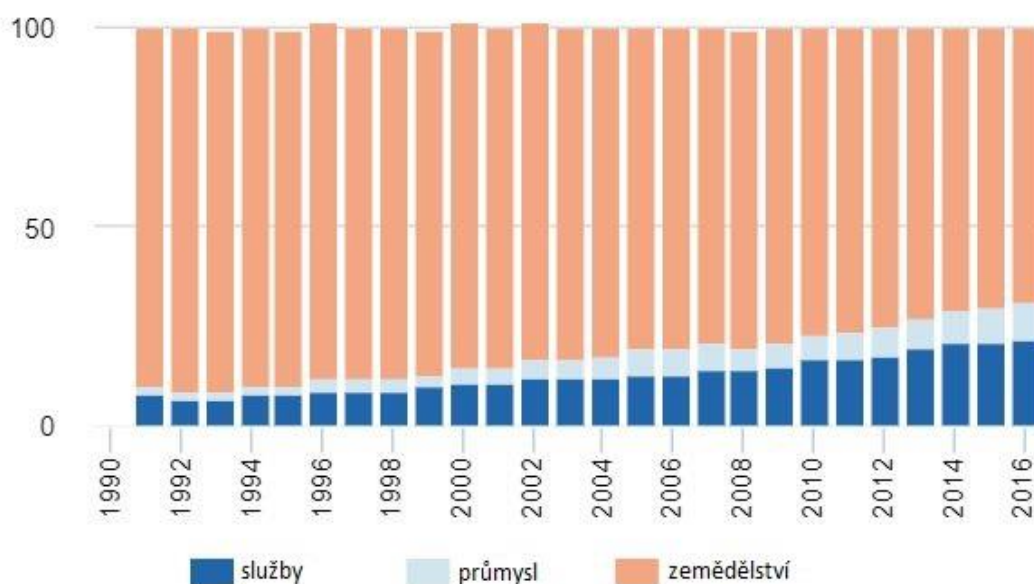
5.2.2 Zaměstnanost

Již z předchozí kapitoly je zřejmé, že nejvíce lidí zemi opouští kvůli nedostatku pracovních příležitostí, a to zejména na vesnicích, kde jsou lidé závislí na zemědělství. Na migraci a zaměstnanost má v Etiopii vliv především to, zda má domácnost dostatek vlastní půdy (Schewel a Fransen, 2018). V agrárních společnostech má tak vlastnictví půdy přímý vliv na přístup k potravinám domácností a nepřímo ovlivňuje také potravinovou bezpečnost

na regionální i národní úrovni. Zemědělství proto hraje v zemi klíčovou roli při vytváření kapitálu, který by urychlil celkový socioekonomický rozvoj země (Tenaw et al, 2009). Etiopie se však již dlouhou dobu potýká s nedostatkem půdy a problémovým definováním vlastnických práv.

Již za éry etiopského císařství vlastnilo více jak 70 % úrodné půdy 1 % obyvatel. Nástupní socialistická vláda *Derg* znárodnila veškerou půdu ve venkovských oblastech a začala farmáře sdružovat do družstev. V zemi nastala kolektivizace a zakládání státních podniků. I když s pádem režimu došlo k rozpuštění družstev, změny ve vlastnictví půdy byly minimální. Ústava z roku 1995 potvrdila státní vlastnictví veškeré půdy a farmáři mají právo jen na její „užívání“, což jim znemožňuje půdu pronajmout, prodat nebo jí ručit. Tento systém má dle vlády chránit farmáře před rozprodáním půdy bohatým jedincům a zůstat tak bez zdroje obživy (Tenaw et al, 2009). Aby půda mohla být v rámci rodiny alespoň zděděna, zavedla současná vláda systém certifikátů půdy, které zajišťují nárok na využívání určité plochy (Kosec et al, 2018). V zemi s téměř 70% zaměstnaností v zemědělství (UNDP, 2019b) je tak nedostatečný přístup k půdě, a s tím související nedostatek jiných pracovních příležitostí než v zemědělství, značným problémem. Rozdělení zaměstnanosti podle jednotlivých sektorů zobrazuje graf 9.

Graf 10. Zaměstnanost v Etiopii dle sektorů mezi lety 1990-2016

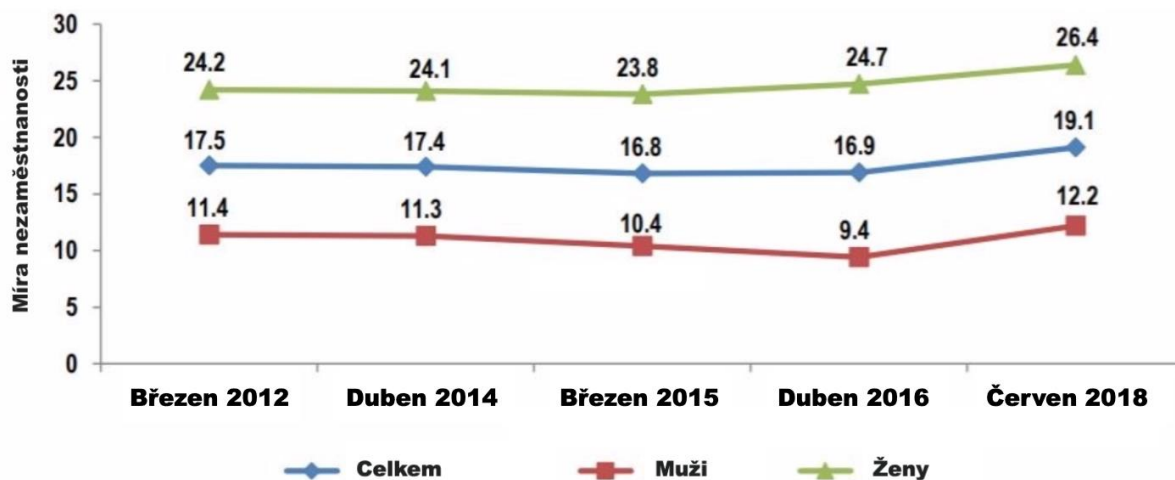
Zdroj: Převzato z webových stránek Světové banky (2019).

V 90. letech dosahovala zaměstnanost v zemědělství až 90 % a od té doby se postupně pomalu snižovala. Podle dat WB v roce 2016 zemědělství představovalo 69 %, průmysl 9 % a služby 22 % celkové zaměstnanosti (WB, 2019). Kromě hlavního města Addis Abeby, je však pro všechny regiony pod programem SINCE dominující zemědělství. V hlavním městě, díky jeho urbanizaci, dominuje sektor služeb (ILO, 2017). I když se zaměstnanost v průmyslu i ve službách v zemi zvyšuje, kapacity pojmout velké procento mladé populace jsou stále velmi limitující (Schewel a Fransen, 2018). (Ne)zaměstnanost a následná migrace v Etiopii tedy úzce souvisí s množstvím vlastněné půdy. Podle Doroshe et al (2012 in Kosac et al, 2018) rodiny, které vlastní méně půdy častěji vysílají jedince migrovat.

Dle zprávy SEA zůstává velkou výzvou zajistit pracovní příležitosti jak ve venkovských, tak v městských oblastech. S růstem populace a zároveň s lepším přístupem ke vzdělání se v zemi zvyšuje počet lidí, kteří chtějí žít v lepších podmínkách. Pokud to však země nebude moci nabídnout, lidé budou stále v pohybu (ILO, 2017).

Podle Centrálního statistického úřadu Etiopie (*Central Statistical Agency of Ethiopia, CSA*) nezaměstnanost provází především venkovské obyvatelstvo. V červnu 2018 byla nezaměstnanost na venkově 19,1 %, což představovalo více než 1 700 000 lidí.

Graf 11. Míry nezaměstnanosti pro celkovou populaci, muže a ženy v letech 2012-2018

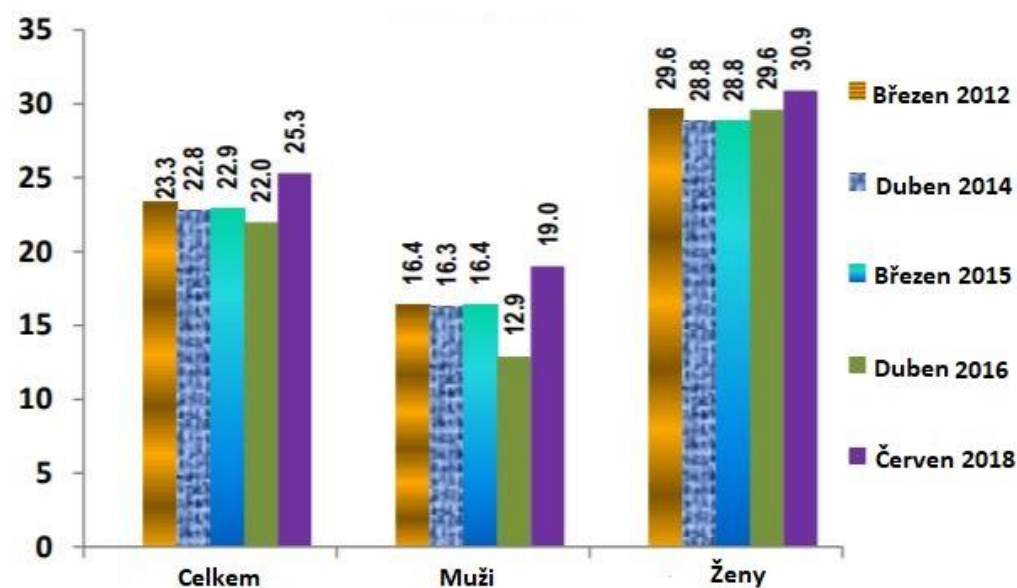

Zdroj: Převzato a upraveno podle reportu CSA (2018).

Nezaměstnanost se také liší u mužů a žen. Zatímco mezi muži byla v červnu 2018 12,2 %, u žen byla více jak dvojnásobná, a to 26,4 %. Celkové míry nezaměstnanosti jsou znázorněny grafem 10.

Nezaměstnanost se do velké míry dotýká také mladé populace mezi lety 15–29 let. Nezaměstnanost mladistvých na vesnicích v červnu 2018 dosahovala podle CSA 25,3 %, což představuje populaci před 1 milion lidí. Ženy jsou opět skupinou, která je nezaměstnaností ohrožena daleko více než muži. V červnu 2018 byla zatím vůbec nejvyšší, a to téměř 31 %. Situaci detailněji vyobrazuje graf 11.

Graf 12. Nezaměstnanost věkové skupiny 15-29 ve venkovských oblastech mezi lety 2012-2018

Zdroj: Převzato a upraveno podle reportu CSA (2018).

Jedním z cílů SINCE je vytváření nových pracovních příležitostí především pro mladé lidi a ženy, což se podle výše dostupných dat příliš neděje. Co se týká nezaměstnanosti v jednotlivých regionech programu SINCE, drží se celková nezaměstnanost okolo 20 % a nezaměstnanost žen je nad 25 %. Všechny regiony, kromě regionu Tigray, v nezaměstnanosti vykazovaly klesající tendence, v červnu 2018 se však ve všech regionech (kromě hlavního města) opět zvýšila na nejvyšší možnou od roku 2012. Nezaměstnanost žen je ve všech regionech daleko vyšší než nezaměstnanost mužů. Příčinou zhoršení situace mohly být protivládní demonstrace v roce 2016, následované vyhlášením výjimečného stavu v zemi, kvůli doprovázejícímu násilí a také uzavření množství podniků a továren, který byly důležité

jak pro zaměstnanost, tak ekonomický růst země (Aljazeera, 2016). Procenta nezaměstnanosti v jednotlivých regionech shrnuje následující tabulka 3.

Tabulka 3. Nezaměstnanost v regionech Tigray, Amhara, Oromia, SNNP a v hlavním městě Addis Abeba v letech 2012–2018

		březen 2012	duben 2014	březen 2015	duben 2016	červen 2018
Tigray	Celkem	19,4	18,4	18,6	20,6	21,5
	Muži	11,2	12,8	9,7	12,8	17,1
	Ženy	26,8	23,9	26,8	27,4	25,5
Amhara	Celkem	11,3	12,3	13,2	17,9	19,7
	Muži	10,8	11,6	11,2	9,7	11,7
	Ženy	22	23,7	26,8	26,1	28,1
Oromia	Celkem	16,7	16,1	15,5	15,2	18
	Muži	10,7	10	9,6	8,3	11
	Ženy	23,9	23,3	22,6	22,9	26,1
SNNP	Celkem	12,4	12,6	11,5	11,5	18,6
	Muži	8	7,8	7,1	5,1	11,3
	Ženy	17,5	17,8	16,4	18,2	26,7
Addis Abeba	Celkem	23	23,5	21,2	21	20,2
	Muži	15,6	15,9	14,4	12,4	14,1
	Ženy	31,1	31,8	28,6	30	26,3

Zdroj: Upraveno podle dat reportu CSA (2018).

Podle výše uvedených informací zůstává nezaměstnanost, především ta v rurálních oblastech stále velkou výzvou Etiopie. Překážek pro tvorbu pracovních míst je hned několik – růst populace, velký podíl mladé populaci a nevhodně nastavená vlastnická práva co se rozdělení půdy týče. Ekonomický růst je také ohrožen vládními intervencemi a autoritářskou vládou. SINCE však ve svém programovém nastavení nepočítá ani s jednou z výše jmenovaných proměnných a pravděpodobně tak neodráží skutečné příčiny nezaměstnanosti a s ní spojenou migraci za hranice země.

Závěr

Diplomová práce se zabývá vztahem rozvojové spolupráce a migrace, konkrétně nástrojem Evropské unie, prostřednictvím kterého EU adresuje příčiny migrace ve zdrojových zemích migrace. Finanční nástroj Nouzový svěřenecký fond pro Afriku vznikl v roce 2015 jako reakce na vrcholící „migrační krizi“ s cílem řešit základní příčiny destabilizace, snížit neregulérní migraci a podpořit lepší řízení migrace. Cílem práce bylo téma nejprve zasadit do širšího kontextu migrace se zaměřením na vztah migrace a rozvoje. V návaznosti na to je diskutováno, zda rozvojová spolupráce může být v souladu s cíli migračních politik a být účelným nástrojem prevence migrace a je také vysvětlen vývoj společné migrační politiky EU. V neposlední řadě je analyzován nástroj EUTF s cílem demonstrovat jeho účinnost na konkrétní případové studii, která se zaměřuje na Etiopii.

Dopady migrace na rozvoj byly v průběhu let diskutovány jak pozitivně, tak negativně a i v současnosti na tento vztah existuje široká škála názorů. Ovšem to, zda rozvoj v zemi povede ke snížení nebo dokonce zastavení migrace může být otázkou několika desetiletí. Migrace začne klesat, až se reálně začnou snižovat příjmové rozdíly mezi zemí vysílající a zemí přijímací. Země tak musí dosáhnout určité úrovně příjmu na hlavu, než migrace začne klesat. Což v případě nízkopříjmových zemí, včetně Etiopie, je dlouhodobou záležitostí.

Přestože cíle migračních a rozvojových politik jsou v mnoha ohledech protichůdné, a rozvoj země během prvních několika let migraci spíše podporuje, některé státy své zájmy v oblasti migrace implementují právě prostřednictvím rozvojové spolupráce. EUTF byl prezentován jako rozvojový nástroj využívající prostředky zejména z rozpočtu ODA. Jeho hlavní záměry se však s těmi rozvojovými příliš neshledávají, za což je často kritizován. Projekty implementovány pod hlavičkou EUTF jsou především krátkodobého rázu, zatímco rozvojová spolupráce je zacílena na projekty dlouhodobé. Mimo to africké partnerské země nemají příliš možnost se zapojit do rozhodovacího procesu, jelikož mají status pouze jako pozorovatelé. Navíc nebyly zahrnuty ani při nastavování priorit, ani při definování sektorů pomoci (Lemanska et al., 2017). Kritikou také je, že kvůli širokému zaměření EUTF jsou cíle nastaveny jen obecně a podle Castileja (2017) s daným rozpočtem a časovým omezením do roku 2020 jen těžko dosažitelné. Dalšími spornými otázkami je například ne příliš nastavený systém monitoringu a evaluace, zjednodušené podmínky pro schvalování projektů

a upřednostňování rychle viditelných výsledků před implementací dlouhodobých rozvojových projektů. Zároveň celková struktura EUTF vede spíše k naplňování zájmů migrační politiky EU a chybí hlubší analýza toho, zda zapojené země opravdu vnímají migraci jako své priority. Finanční podpora je také často vnímána jako výměna za zlepšování návratové a readmisní politiky, což opět naznačuje sledování vlastních zájmů EU v oblasti migrace.

Práce se v případové studii věnuje Etiopii, která je zemí čerpající nejvíce prostředků EUTF v oblasti afrického rohu a jednou ze zemí, která má ze všech zemí EUTF finančních prostředků nejvíce. Etiopie je EU považována jak za zdrojovou zemi migrace, tak za zemi tranzitní a je proto vnímána jako klíčový partner v oblasti migrace. V Etiopii je z EUTF podporováno celkem 10 národních projektů, z nichž práce podrobněji analyzuje projekt SINCE cílený na snížení neregulární migrace a vytváření pracovních míst. Cílovou skupinou jsou především ženy a mladí lidé, jež jsou považováni za skupiny nejvíce náchylné k migraci.

Na základě dostupných dat z UNDP (2019b) a CSA (2018) je demonstrována účinnost programu SINCE na dvou hlavních proměnných, migraci a zaměstnanosti. Většina dostupných dat je v časovém rozmezí od roku 1990 po rok 2017. Jejich grafická analýza naznačuje, že ani migrace ani zaměstnanost se v zemi od implementace SINCE nijak významně nezměnily. Migrace se od roku 2015 z Etiopie ještě navýšila. I když dle procentuálního vyjádření by se mohlo zdát, že se migrace od 90. let snížila téměř o polovinu, reálná čísla se naopak navyšují. Migrace mladistvých se od roku 2015 snížila asi o 1 %, migrace žen se drží na stejné úrovni a celková migrace do Evropy se navyšuje. Za migračními tlaky stojí především rostoucí populace a nedostatek pracovních příležitostí zejména pro venkovské obyvatelstvo.

Nezaměstnanost je tak také jedním z hlavních důvodů migrovat ať už v rámci země, z venkova do měst nebo za hranice země. S nedostatkem pracovních míst úzce souvisí státem vlastněná veškerá půda v zemi. Lidé mají nárok na využívání jen přidělené části, kterou navíc nesmějí prodat, pronajmout nebo jí ručit. Jelikož se počet pracovních míst v jiných sektorech než v zemědělství navyšuje jen pomalu, je přístup k půdě důležitým faktorem zaměstnanosti v převážně zemědělské Etiopii. Ke zvýšení zaměstnanosti od roku 2015 nedošlo ani u žen ani u mladých lidí do 29 let a v červnu 2018 byla nezaměstnanost mladých žen vůbec nejvyšší.

Přestože cílem SINCE je snížit migraci a zvýšit zaměstnanost, podle dostupných dat se to zatím neděje. Důvodem může být již zmiňovaná kritika EUTF, a to že místu ani jeho potřebám není věnována dostatečná analýza a příliš se nepočítá se zapojením místních aktérů. V Etiopii je migrace především důsledkem populačního růstu a s tím související velký počet mladých lidí, pro které je nedostatek pracovních míst. Nedostatek pracovních míst souvisí se státním vlastnictvím půdy a pomalým zvyšováním se pracovních příležitostí v jiném sektoru než v zemědělství. V nastavení programu SINCE však není zmíněno ani jedno z těchto důležitých témat pro účinné a efektivní řešení základních příčin migrace.

Seznam použité literatury

Knižní publikace:

- Baršová, A., Barša, Pavel (2005): *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Mezinárodní politologický ústav. 1. vydání, Masarykova univerzita v Brně.
- Castles, S., Miller, M. J. (2003): *The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World*. Third Edition. Hamshire: New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Hrabálek, M. (2008): Southern vs. Eastern Border: Current Struggle in EL Immigration Policy? In: Novosák, J. (ed.) *On some migration and development issues: collection of papers presented at the conference "Migration and development"*, Ostrava 4th-5th September 2007. Ostrava: University of Ostrava, 2008, 201 s.
- Lancaster, C. (2007): *Foreign Aid: Diplomacy, Development, Domestic Politics*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Mavroudi, E., Nagel, C. (2016): *Global Migration. Patterns, Processes, and Politics*. Abington, Oxon: New York, NY: Routledge.
- Thu Tran, Q. (2008): The Challenges for Development Cooperation in Seeking a More Coherent Policy of International Migration. In: Novosák, J. (ed.) *On some migration and development issues: collection of papers presented at the conference "Migration and development"*, Ostrava 4th-5th September 2007. Ostrava: University of Ostrava, 2008, 201 s.

Internetové zdroje:

- Akkernan, M. (2018): Expanding the Fortress. The policies, the profiteers and people shaped by EU's border externalisation programme. Transnational Institute. [online]. [cit. 30. 3. 2019].
https://www.tni.org/files/publication-downloads/expanding_the_fortress_-_1.6_may_11.pdf

- Aljazeera (2016): Ethiopia declares state of emergency over protests. *Aljazeera*. [online]. [cit. 30. 3. 2019].
<https://www.aljazeera.com/news/2016/10/ethiopia-declares-state-emergency-protests-161009110506730.html>
- Asis, M. (2017): The Philippines: Beyond Labor Migration, Toward Development and (Possibly) Return. Migration Policy Institute. [online]. [cit. 27. 10. 2018].
<https://www.migrationpolicy.org/article/philippines-beyond-labor-migration-toward-development-and-possibly-return>
- Bastia, T. (2013). The Migration-Development Nexus: Current Challenges and Future Research Agenda. *Geography Compass* Vol. 7, Issue 7: 464–477. [online]. [cit. 27. 10. 2018].
<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=199667cd-e5fe-49c3-8ae5-fd3371aab59e%40sessionmgr4006>
- BBC (2016): Ethiopia cancels Addis Ababa master plan after Oromo protests. [online].[cit. 12. 4. 2019].
<https://www.bbc.com/news/world-africa-35300471>
- Beine, M., Docquier, F., Rapoport, H. (2001): Brain drain and economic growth: theory and evidence. *Journal of Development Economics*. Vol 64. 275–289. [online]. [cit. 30. 11. 2018].
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.471.5978&rep=rep1&type=pdf>
- Bariagaber, A. (1977): Political Violence and the Uprooted in the Horn of Africa: A Study of Refugee Flows from Ethiopia. *Journal of Black Studies*, Vol. 28, No. 1, 26-42. [online].[cit. 12. 4. 2019].
<https://www.jstor.org/stable/2784892>
- Bhagwati, J. N. (1976): Taxing the Brain Drain. *Challenge*. Vol. 19, No. 3. 34–38. [online]. [cit. 30. 11. 2018].
https://www.jstor.org/stable/40719435?date=1976-07-01&atitle=Taxing+the+Brain+Drain&sid=jstor%3Ajstor&genre=article&issue=3&eissn=15581489&epage=38&title=Challenge&issn=05775132&spage=34&pages=34-38&volume=19&seq=1#page_scan_tab_contents

- Boswell, C. (2003). The 'External Dimension' of EU Immigration and Asylum Policy. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 79(3), 619–638. [online]. [cit. 20. 2. 2019].
<http://www.jstor.org/stable/3569366>
- Bruntland, G. H. (1987): Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. New York: United Nations General Assembly. [online]. [cit. 27. 12. 2018].
http://mom.gov.af/Content/files/Bruntland_Report.pdf
- Cangas, A.H., Knoll, A. (2016): The EU Trust Fund for Africa: A new EU instrument to accelerate peace and prosperity? ECDPM. [online]. [cit. 20. 2. 2019].
<https://ecdpm.org/great-insights/prosperity-for-peace/eu-trust-fund-africa/>
- Castillejo, C. (2016): The European Union Trust Fund for Africa: A Glimpse of the Future for EU Development Cooperation. *Discussion Paper 22/2016*. German Development Institute. [online]. [cit. 20. 2. 2019].
https://www.die-gdi.de/uploads/media/DP__22.2016.neu.pdf
- Castillejo, C. (2017a): The EU Migration Partnership Framework. Time for Rethink? *Discussion Paper 28/2017*. German Development Institute. [online]. [cit. 20. 2. 2019].
https://www.die-gdi.de/uploads/media/DP_28.2017.pdf
- Castillejo, C. (2017b): The European Union Trust Fund for Africa: What Implications for Future EU Development Policy. *Briefing Paper 5/2017*. German Development Institute. [online]. [cit. 20. 2. 2019].
https://www.die-gdi.de/uploads/media/BP_5.2017.pdf
- Castles, S. (2006): Back to the Future? Can Europe meet its Labour Needs through Temporary Migration? Working Paper No 1. International Migration Institute. University of Oxford. [online]. [cit. 27. 3. 2018].
<https://www.imi-n.org/publications/wp-01-06>
- Central Statistical Agency of Ethiopia (CSA) (2018): Key Findings on the 2018 Urban Employment Unemployment Survey. [online]. [cit. 27. 3. 2018].
<http://www.csa.gov.et/survey-report/category/362-ueues-2018>

- Clements, M. (2014). Does Development Reduce Migration? CGD. *Working Paper 359*. Washington, DC: Centre for Global Development. [online]. [cit. 27. 10. 2018]. <https://www.cgdev.org/publication/does-development-reduce-migration-working-paper-359>
- Collet, E. (2010): The European Union's Stockholm Program: Less Ambition on Immigration and Asylum, But More Detailed Plans. Migration Policy Institute. [online]. [cit. 20. 2. 2019]. <https://www.migrationpolicy.org/article/european-unions-stockholm-program-less-ambition-immigration-and-asylum-more-detailed-plans>
- Collet, E (2015): The development of EU policy on immigration and asylum, Rethinking coordination and leadership. Migration Policy Institute. Policy Brief Series. Issue No. 8. [online]. [cit. 3. 2. 2018]. <https://www.migrationpolicy.org/research/development-eu-policy-immigration-and-asylum-rethinking-coordination-and-leadership>
- Concord (2018): Partnership or Conditionality? Monitoring the Migration Compacts and EU Trust Fund for Africa. [online]. [cit. 20. 2. 2019]. <http://www.migracnikonsorciium.cz/wp-content/uploads/2018/01/Concord-2018-EU-TRUST-LONG-Final-online.pdf>
- Crummey, D. E., Marcus, H. G., Mehretu, A. (2019): Ethiopia. *Encyklopedia Britannica*. [online]. [cit. 20. 2. 2019]. <https://www.britannica.com/place/Ethiopia>
- Čerňanská, B. (2018): Teorie push-pull vlivů na migraci. Encyklopedie migrace. [online]. [cit. 30. 11. 2018]. <https://www.encyclopediaofmigration.org/teorie-push-pull/>
- Člověk v tísní (2016): Středomoří – migrační brána do Evropy. [online]. [cit. 20. 1. 2019]. <https://www.clovekvtisni.cz/stredomori-migracni-brana-do-evropy-3517gp>
- de Haas, H. (2005): International Migration, Remittances and Development: myths and facts. *Third World Quarterly*. Vol. 26, No. 8. 1269–1284. [online]. [cit. 30. 10. 2018]. https://www.jstor.org/stable/4017714?seq=1#page_scan_tab_contents
- de Haas (2006): Trans-Saharan Migration to North Africa and the EU: Historical Roots and Current Trends. Migration Policy Institute. [online]. [cit. 30. 1. 2019].

<https://www.migrationpolicy.org/article/trans-saharan-migration-north-africa-and-eu-historical-roots-and-current-trends>

de Haas, H. (2007): Remittances, Migration and Social Development. A Conceptual Review of the Literature. United Nations Research Institute for Social Development. Social Policy and Development. *Programme Paper Number 34*. [online]. [cit. 30. 10. 2018]. [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpAuxPages\)/8B7D005E37FFC77EC12573A600439846/\\$file/deHaaspaper.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpAuxPages)/8B7D005E37FFC77EC12573A600439846/$file/deHaaspaper.pdf)

de Haas, H. (2010): Migration and Development: A Theoretical Perspective. *International Migration Review*, Vol. 44: 227–264. [online]. [cit. 27. 10. 2018]. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1747-7379.2009.00804.x>

de Haas (2011): Mediterranean migration futures: Patterns, drivers and scenarios. *Global Environmental Change*. Elsevier Journal. 59–69. [online]. [cit. 20. 1. 2019]. https://ac.els-cdn.com/S0959378011001385/1-s2.0-S0959378011001385-main.pdf?_tid=02fd859e-37e4-4f64-a3e7-a144f59bdecf&acdnat=1547571564_e09512e1d275c8dd13ff14ec464e62c2

Dodani, S., & LaPorte, R. E. (2005). Brain drain from developing countries: how can brain drain be converted into wisdom gain?. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 98(11), 487–491. [online]. [cit. 20. 1. 2019]. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1275994/pdf/487.pdf>

EUR-lex (2015): Azylová politika EU: země EU příslušná k posuzování žádostí. [online]. [cit. 20. 2. 2019].

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3A23010503_1

European Commission (2005): The Hague Programme. Ten priorities for the next five years. [online]. [cit. 20. 1. 2019].

http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-05-153_en.htm

European Commission (2015a): *Agreement Establishing the European Union Emergency Trust Fund for Stability and Addressing Root Causes of Irregular Migration and Displaced Persons in Africa, and its Internal Rules*. [online]. [cit. 20. 4. 2019].

https://ec.europa.eu/trustfundforafrica/sites/euetfa/files/constitutive_agreement_en_plus_signatures_to_date_1.pdf

- European Commission (2015e): The European Union's cooperation with Africa on migration. *Press release database*. [online]. [cit. 20. 4. 2019].
http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6026_en.htm
- European Commission (2015b): A European Agenda on Migration. 2015 Valetta Summit on Migration. A European Union Emergency Trust Fund for Africa. [online]. [cit. 20. 4. 2019].
https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/factsheet-eu-agenda-for-migration-trust-fund_en_0.pdf
- European Commission (2015c): President Juncker launches the EU Emergency Trust Fund to tackle root causes of irregular migration in Africa. *Press release database*. [online]. [cit. 20. 4. 2019].
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6055_en.htm
- European Commission (2015d): EU and Ethiopia sign Common Agenda on Migration and Mobility. Migration and Home Affairs. [online]. [cit. 20. 4. 2019].
https://ec.europa.eu/home-affairs/what-is-new/news/news/2015/20151111_3_en
- European Commission (2015e): The European Union's cooperation with Africa on migration. *Press release database*. [online]. [cit. 20. 4. 2019].
http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6026_en.htm
- European Commission (2015): *Map of the EU Emergency Trust Fund for Africa 2015*. International Cooperation and Development. [online]. [cit. 20. 1. 2019].
https://ec.europa.eu/europeaid/map-eu-emergency-trust-fund-africa-2015_en
- European Commission (2018): An introduction to the European Union's International Cooperation and Development policy. DG for International Cooperation and Development. Brussels. [online]. [cit. 25. 12. 2018].
<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/54e701cf-9aba-11e8-a408-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-77757252>
- European Commission (2019): Country responsible for asylum application (Dublin). *Migration and Home affairs*. [online]. [cit. 20. 2. 2019].
https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/examination-of-applicants_en

- European Commission (2019a): EU Emergency Trust Fund for Africa. [online].
[cit. 20. 2. 2019].
https://ec.europa.eu/trustfundforafrica/content/homepage_en
- European Commission (2019b): CTR - Stemming Irregular Migration in Northern & Central Ethiopia - SINCE (IDC). *Monitor, report and share with ease* [online].
[cit. 20. 4. 2019].
<https://eutf.akvoapp.org/en/project/5459/#summary>
https://ec.europa.eu/trustfundforafrica/content/homepage_en
- European Commission (2019c): Return & readmission. *Migration and Home Affairs*.
[online]. [cit. 20. 2. 2019].
https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/irregular-migration-return-policy/return-readmission_en
- European Council (2009): The Stockholm Programme – an open and secure Europe serving and protecting the citizens. [online]. [cit. 20. 2. 2019].
https://ec.europa.eu/antitrafficking/sites/antitrafficking/files/the_stockholm_programme_-_an_open_and_secure_europe_en_1.pdf
- European Council (2019). Valletta Summit on migration, 11-12/11/2015 [online].
[cit. 20. 4. 2019].
<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2015/11/11-12/>
- European Parliament (1999): Tampere European Council 15 and 16 October 1999. Presidency Conclusion. [online]. [cit. 20. 1. 2019].
http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm#c
- European Parliament (2017): EU border control and managing migration. [online].
[cit. 20. 1. 2019].
<http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20170627STO78419/eu-border-controls-and-managing-migration>
- European Parliament (2017): Safe countries of origin: proposed common EU list. Briefing. [online]. [cit. 20. 1. 2019].
http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569008/EPRS_BRI%282015%29569008_EN.pdf

- European Parliament (2018): Oversight and Management of the EU Trust Funds Democratic Accountability Challenges and Promising Practices. Budgetary Affairs. Directorate General for Internal Policies. [online]. [cit. 20. 4. 2019].
<https://www.ceps.eu/system/files/EUTrustFundsForEP.pdf>
- Evropský parlament (2019): Smlouva o Evropské Unii/Maastrichtská smlouva. [online]. [cit. 20. 1. 2019].
<http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/cs/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>
- Flahaux, M. L., de Haas (2016): African migration: trends, patterns, drivers. *Comparatives Migration Studies*. [online]. [cit. 20. 1. 2019].
<https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/track/pdf/10.1186/s40878-0150015-6>
- Faist, T. (2008): Migrants as Transnational Development Agents: An Inquiry into the Newest Round of the Migration–Development Nexus. *Population, Space and Place*. 21–42. [online]. [cit. 20. 3. 2019].
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/psp.471>
- Fransen, S., Kuschminder, K. (2009): Migration in Ethiopia: History, Current Trends and Future Prospects. *Maastricht Graduate School of Governance*. [online]. [cit. 20. 3. 2019].
mgsog.merit.unu.edu/ISacademie/docs/CR_ethiopia.pdf
- Fratzke, S. (2015): Not adding up. The fading promise of Europe's Dublin system. EU asylum: towards 2020 project. *Migration Policy Institute*. [online]. [cit. 20. 1. 2019].
<https://www.migrationpolicy.org/research/not-adding-fading-promise-europes-dublin-system>
- Freedom House (2019): *Freedom in the World 2019 Map*. [online]. [cit. 20. 3. 2019].
<https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2019/map>
- Hauck, V., Knoll, A., Cangas, A. H. (2015): EU Trust Funds – Shaping more comprehensive external action? Briefing Note No. 81. *European Centre for Development Policy Management*. [online]. [cit. 20. 3. 2019].

- https://ecdpm.org/wp-content/uploads/Briefing_Note_81_EU_Trust_Funds_Africa_Migration_Knoll_Hau ck_Cangas_ECDPM_2015.pdf
- Huysmans, J. (2000): The European Union and the Securitization of Migration. *Journal of Common Market Studies*. Volume 38, Issue 5, 751–777. [online]. [cit. 20. 3. 2019]. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-5965.00263>
- House of Commons (2004): Migration and Development: looking for migration gains. Sixth Report on Session 2003–2004. [online]. [cit. 25. 11. 2018]. <https://publications.parliament.uk/pa/cm200304/cmselect/cmintdev/79/7906.htm>
- Chadwick, V. (2017): What does EU development policy mean by “root causes of migration“? [online]. [cit. 29. 10. 2018]. <https://www.devex.com/news/what-does-eu-development-policy-mean-by-root-causes-of-migration-91369>
- ILO (2017): Stemming Irregular Migration in Northern and Central Ethiopia. A Socio Economic Assessment (SEA). A five-region synthesis report. [online]. [cit. 20. 3. 2019]. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---africa/---ro-addis_ababa/---sro-addis_ababa/documents/publication/wcms_613907.pdf
- IOM (2015): How the World views Migration? Forthcoming IOM report based on data from Gallop World Pool. *IOM Migration Research Division*. Geneva. [online]. [cit. 29. 10. 2018]. <https://www.jstor.org/stable/pdf/2938462.pdf?refreqid=excelsior%3A8bbb344a14a65f1085a5513856d0d0cf>
- IOM (2018a): World Migration Report 2018. [online]. [cit. 30. 11. 2018]. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en.pdf
- IOM (2018b): World Migration Report. Migration and Migrants: Africa. [online]. [cit. 20. 1. 2019]. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_update_migration_and_migrants_africa.pdf
- IOM (2019a): Key Migration Terms. [online]. [cit. 20. 1. 2019]. <https://www.iom.int/key-migration-terms>

- IOM (2019b): EU-Horn of Africa Migration Route Initiative (Khartoum Process). [online]. [cit. 20. 4. 2019].
<https://www.iom.int/eu-horn-africa-migration-route-initiative-khartoum-process>
- Janus, H., Klingebiel, S., Paulo, S. (2014): Beyond Aid: A Conceptual Perspective on the Transformation of Development Cooperation. *Journal of International Development*. [online]. [cit. 20. 1. 2019].
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/jid.3045>
- Kapur, D. (2004): *Remittances: The New Development Mantra*. United Nations Conference on Trade and Development. Intergovernmental Group of twenty-four. G-24 Discussion Paper Series. [online]. [cit. 7. 11. 2018].
https://unctad.org/en/Docs/gdsmdpbg2420045_en.pdf
- Käppeli, A. (2018): The EU's Answer to Migration Is to Triple Funding for Border Management. Will This Do the Job? Centre for Global Development. [online]. [cit. 20. 3. 2019].
https://www.cgdev.org/blog/eus-answer-migration-triple-funding-border-management-will-do-job?mkt_tok=eyJpIjoiT1dFNE9ERm1OVFkwT1RNMCIiInQiOiJkeWowamtMWU16SEZCRndqS011WjBHSk00NDRRSFZXT0NFQ2pFTTZoWlJnak95dzR1aktwd0pJODFZanc3MEDlTIlzWVNPN2h5OUVDdXp5cUMyQ2lYY0h3WFIMQmdUOStoa2pHZjh0MkhCNTVHQNtZm5BaHNzcFwvT1hEeEg2ejYifQ%3D%3D
- Keller, E. (1992). Drought, War, and the Politics of Famine in Ethiopia and Eritrea. *The Journal of Modern African Studies*, 30(4), 609-624. [online]. [cit. 20. 1. 2019].
<http://www.jstor.org/stable/161267>
- Kosec, K. et al (2018): The Effect of Land Access on Youth Employment and Migration Decisions: Evidence from Rural Ethiopia. *American Journal of Agricultural Economics*. 100(3): 931–954. [online]. [cit. 20. 3. 2019].
<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=66f88ed4-8a9c-4fad-b3ed-16dc0d395138%40pdc-v-sessmgr01>
- Lee, E. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47-57. [online]. [cit. 20. 1. 2019].
<http://www.jstor.org/stable/2060063>

- Lemanska, K., Gridatto, G. M., Voitzwinkler, F. (2017): Misplaced Trust: Diverting EU Aid to Stop Migration. *Global Health Advocates*. [online]. [cit. 27. 3. 2019].
http://www.ghadvocates.eu/wp-content/uploads/2017/09/Misplaced-Trust_FINAL-VERSION.pdf
- Macková, L., Hesová, Z. (2017): Migrace a rozvoj: může být rozvojová politika součástí řešení migrační krize? Asociace mezinárodních otázek. *Briefing Paper 17*. [online]. [cit. 27. 10. 2018].
https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/11/AMO_migrace-a-rozvoj-muze-byt-rozvojova-politika-soucasti-reseni-migracni-krize2.pdf
- Mattoo, A., Özden, Ç., Neagu, C. (2005): Brain Waste? Educated Immigrants in the U. S. Labor Market. *World Bank Policy Research Working Paper*. No. 3581. [online]. [cit. 30. 11. 2018].
<https://ssrn.com/abstract=722925>
- Marchal, B., Kegels, G. (2003): Health workforce imbalances in times of globalization: brain drain or professional mobility? *International Journal of Health Planning and Management*. 89–101. Published online in Wiley Interscience. [online]. [cit. 25. 11. 2018].
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/hpm.720>
- Massay, D. S., Arango, J., et al. (1993): Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, Vol. 19, No. 3, 441–466. [online]. [cit. 29. 10. 2018].
<https://www.jstor.org/stable/pdf/2938462.pdf?refreqid=excelsior%3A8bbb344a14a65f1085a5513856d0d0cf>
- Martin-Schiels, Ch. P., Schraven, B., Angenendt, S. (2017): More Development – More Migration? The “Migration Hump“ and Its Significance for Development Policy Cooperation with Sub-Saharan Africa. Briefing Paper 20/2017. *German Development Institute*. [online]. [cit. 25. 11. 2018].
https://www.die-gdi.de/uploads/media/BP_20.2017.pdf
- Migration Data Portal (2019): Ethiopia. Key migration statistics. [online]. [cit. 30. 3. 2019].
https://migrationdataportal.org/?i=stock_abs_&t=2017&cm49=231

- Missau, Y. A., Al-Sabat a N., Bakari Gerei, A. (2010): Brain-drain and health care delivery in developing countries. *Journal of Public Health in Africa*, 1 (1). [online]. [cit. 25. 11. 2018].
https://www.publichealthinafrica.org/index.php/jphia/article/view/jphia.2010.e6/pdf_4
- Morgenthau, H. (1962). A Political Theory of Foreign Aid. *The American Political Science Review*, 56(2), 301–309. [online]. [cit. 30. 1. 2019].
https://www.jstor.org/stable/1952366?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Moraes, C. (2003): The Politics of the European Union. Migration Policy. [online]. [cit. 3. 2. 2018].
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1467-923X.2003.00585.x>
- Mountford, A. (1997): Can a brain drain be good for growth in the source economy. *Journal of Development Economics*. Vol. 53. 287–303. [online]. [cit. 30. 11. 2018].
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0304387897000217>
- Nyberg-Soronsen, N. et al. (2002). The Migration-Development Nexus. Evidence and Policy Options. *IOM International Organisation for Migration*. [online]. [cit. 7. 11. 2018].
http://publications.iom.int/system/files/pdf/mrs_8.pdf
- Organisation for Economic Growth and Development (OECD) (2013): World Migration in Figures. A joint contribution by UN-DESA and the OECD to the United Nations High-level Dialogue on Migration and Development. [online]. [cit. 25. 11. 2018].
<http://www.oecd.org/els/mig/World-Migration-in-Figures.pdf>
- OECD (2015): *Connecting with Emigrants: A Global Profile of Diasporas 2015*. OECD Publishing, Paris. [online]. [cit. 25. 11. 2018].
https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/connecting-with-emigrants_9789264239845-en#page1
- OECD (2019): Inclusive Growth. [online]. [cit. 7. 4. 2019].
<http://www.oecd.org/inclusive-growth/#inequality-puts-our-world-at-risk>

- Ottaway, M. (1995). The Ethiopian Transition: Democratization or New Authoritarianism? *Northeast African Studies*, 2(3), new series, 67–84. [online]. [cit. 7. 4. 2019].
<http://www.jstor.org/stable/41931114>
- Ratha, D. (2003): Worker's Remittances: An Important and Stable Source of External Development Finance. *Global Development Finance*. 157–175. [online]. [cit. 7. 11. 2018].
<http://siteresources.worldbank.org/INTRGDF/Resources/GDF2003-Chapter7.pdf>
- Ratha, D. (2013): The Impact of Remittances on Economic Growth and Poverty Reduction. *Migration Policy Institute*. No. 8. [online]. [cit. 7. 11. 2018].
<https://www.migrationpolicy.org/research/impact-remittances-economic-growth-and-poverty-reduction>
- Refugee Council (2002): The Dublin Convention on asylum applications: What it means and how it is supposed to work. [online]. [cit. 3. 2. 2018].
https://www.refugeecouncil.org.uk/assets/0001/5851/dublin_aug2002.pdf
- Rostow, W. (1959). The Stages of Economic Growth. *The Economic History Review*, 12(1), new series, 1-16. [cit. 30. 12. 2018].
www.jstor.org/stable/2591077
- Rothermel, R. (2004): UNDP's TOKTEN Programme. [cit. 30. 12. 2018].
<http://www.papp.undp.org/en/newsroom/publications/pdf/other/Tokten05.pdf>
- Sachs, W. (1992): Development: a guide to the ruins. *New Internationalist*. [online]. [cit. 30. 12. 2018].
<https://newint.org/features/1992/06/05/keynote>
- Santos, T. D. (1970). The Structure of Dependence. *The American Economic Review*, 60(2), 231-236. [online]. [cit. 2. 1. 2019].
https://www.jstor.org/stable/1815811?seq=1#page_scan_tab_contents
- Schiff, M. (2005): Brain Gain: Claims about its Size and Impact on Welfare and Growth are Greatly Exaggerated. World Bank Policy Research Working Paper No. 3708. [online]. [cit. 30. 11. 2018].
<https://ssrn.com/abstract=725545>

- Schewel, Fransen (2018): Formal Education and Migration Aspirations in Ethiopia. [online]. [cit. 7. 4. 2019].
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/padr.12159>
- Skeldon, R. (2004): More than Remittances: Other Aspects of the Relationship between Migration and Development. [online]. [cit. 7. 11. 2018].
<https://pdfs.semanticscholar.org/4141/2cb7844d2cfabb1e977e243a9c37cf0431fe.pdf>
- Smith, A. A., (2016): Migration, development and security within racialised global capitalism: refusing the balance game. *Third World Quarterly*, Vol. 37, No. 11, 2119–2138. [online]. [cit. 30. 3. 2019].
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01436597.2016.1216783>
- Stark, O. (2004): Rethinking the Brain Drain. *World Development*. Vol. 32, Issue 1. 15–22. [online]. [cit. 30. 11. 2018].
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305750X03001980>
- Stark, O., Bloom, D. E. (1985): The New Economics of Labour Migration. *The American Economic Review*, 75(2), 173-178. [online]. [cit. 30. 11. 2018].
<http://www.jstor.org/stable/1805591>
- Stojanov, R., Novosák, J. (2008): Migrace místo pomoci? Remittance a cirkulace mozků jako nástroje rozvoje. *Mezinárodní vztahy 1/2008*. 38–77. [online]. [cit. 7. 11. 2018].
<https://mv.iir.cz/article/view/287/293>
- Streeten, P. S. (1979): Basic Needs: Premises and promises. *Journal of Policy Modeling*. Volume 1, Issue 1, 136–146. [online]. [cit. 30. 11. 2018].
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0161893879900474>
- Terrazas, A. M. (2007): Beyond Regional Circularity: The Emergence of an Ethiopian Diaspora. *Migration Policy Institute*. [online]. [cit. 25. 11. 2018].
<https://www.migrationpolicy.org/article/beyond-regional-circularity-emergence-ethiopian-diaspora>
- Tenaw, S., Zahidul Islam, K. M., Parviainen, T. (2009): Effects of land tenure and property rights on agricultural productivity in Ethiopia, Namibia and Bangladesh. *University of Helsinki Department of Economics and Management*. Discussion Papers no 33. [online]. [cit. 25. 3. 2019].

- http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/fsn/docs/HLPE/Discussion_Paper_33.pdf
- te Velde, D. W., Grimm, S. (2005): From Brain Drain to Brain Gain: How the WTO can make Migration a Win-Win. *Overseas Development Institute*. [online]. [cit. 25. 11. 2018].
<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/736.pdf>
- The Economist (2018): What educated people from poor countries make of the “brain drain“ argument.[online].[cit. 25. 11. 2018].
<https://www.economist.com/open-future/2018/08/27/what-educated-people-from-poor-countries-make-of-the-brain-drain-argument>
- WB (2017): New country classifications by income level: 2017–2018.[online]. [cit. 25. 11. 2018].
<https://blogs.worldbank.org/opendata/new-country-classifications-income-level-2017-2018>
- WB (2018): The World Bank in Ethiopia. [online].[cit. 20. 3. 2019].
<https://www.worldbank.org/en/country/ethiopia/overview#3>
- WB (2019): Ethiopia. Employment (by Sector). [online].[cit. 20. 3. 2019].
<http://datatopics.worldbank.org/jobs/country/ethiopia>
- The World Bank Group, KNOMAD (2018): Migration and Remittances: Recent Development and Outlook. Migration and Development Brief 29. [online]. [cit. 25. 11. 2018].
<https://www.knomad.org/sites/default/files/2018-04/Migration%20and%20Development%20Brief%2029.pdf>
- UNHCR (2015): A million refugees and migrants flee to Europe in 2015. [online]. [cit. 20. 2. 2019].
<https://www.unhcr.org/news/press/2015/12/567918556/million-refugees-migrants-flee-europe-2015.html>
- UNHCR (2019): Ethiopia Country Refugee Respons Plane. The integrated response plan for refugees from Eritrea, Sudan, South Sudan and Somalia. January 2019–2020. [online].[cit. 20. 3. 2019].

<http://reporting.unhcr.org/sites/default/files/2019-2020%20Ethiopia%20Country%20Refugee%20Response%20Plan%20%28February%202019%29.pdf>

United Nations (2016): Report of the Secretary General: International migration and development. [online]. [cit. 27. 10. 2018].

https://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/What-We-Do/docs/SG-report-Intl-Migration-and-Development-2013-A_68_190-EN.pdf

UN (2015): World Population Prospect. The 2015 Revision. Department of Economic and Social Affairs. Population Division. [online]. [cit. 12. 4. 2019].

https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf

UNDP (2019a): About Human Development. *Human Development Reports*. [online]. [cit. 27. 12. 2018].

<http://hdr.undp.org/en/humandev>

UNDP (2019b): Human Development Data (1990–2017). *Human Development Reports*. [online]. [cit. 12. 4. 2019].

<http://hdr.undp.org/en/data>

UNIDO (2019): Italy signs agreements with UNIDO and ILO to implement EU programme to help stem irregular migration from Ethiopia. [online]. [cit. 12. 4. 2019].

<https://www.unido.org/news/italy-signs-agreements-unido-and-ilo-implement-eu-programme-help-stem-irregular-migration-ethiopia>

Voitzwinkler, F. (2017): Diverting EU aid to stop migration: The EU Trust Fund for Africa. Euroactiv. [online]. [cit. 12. 4. 2019].

<https://www.euractiv.com/section/development-policy/opinion/diverting-eu-aid-to-stop-migration-the-eu-trust-fund-for-africa/>

Záhořík, J. (2018): Emigrace z Etiopie. [online]. [cit. 12. 4. 2019].

<https://www.encyclopediaofmigration.org/emigrace-z-etiopie/>

Přílohy

Příloha 1 Přispívající státy do EUTF a skutečná výše jejich příspěvků.

Přispívající státy	Přislíbené příspěvky (EUR)	Obdržené příspěvky (EUR)
Belgie	12,000,000	11,000,000
Bulharsko	550,000	550,000
Česká Republika *	10,411,624	10,411,124
Dánsko	30,159,899	30,159,899
Estonsko	1,600,000	1,600,000
Finsko	5,000,000	5,000,000
Francie	9,000,000	9,000,000
Chorvatsko	600,000	600,000
Irsko	15,000,000	9,500,000
Itálie	112,000,000	112,000,000
Kypr	100,000	100,000
Lotyšsko	600,000	600,000
Litva	400,000	400,000
Lucembursko	4,100,000	4,100,000
Maďarsko *	9,450,000	9,450,000
Malta	475,000	400,000
Německo	182,500,000	175,500,000
Nizozemsko	26,362,000	26,362,000
Norsko	15,026,178	15,026,178
Polsko *	10,550,748	10,550,748
Portugalsko	5,000,000	5,000,000
Rakousko	8,000,000	8,000,000
Rumunsko	100,000	100,000
Slovensko *	10,350,000	10,350,000
Slovinsko	100,000	100,000

Španělsko	9,000,000	9,000,000
Švédsko	9,000,000	9,000,000
Švýcarsko	4,100,000	4,100,000
Velká Británie	6,000,000	6,000,000
Visegrádská čtyřka (CZ, HU, PL, SK)*	35,000,000	35,000,000
Příspěvky celkem	491,535,449	477,760,449

Zdroj: zpracováno dle oficiálních webových stránek EUTF, upraveno autorkou práce

Příloha 2 Svoboda v zemích spadajících pod EUTF v roce 2019.

severní Afrika	svoboda v zemi	oblast Sahelu a Čadského jezera	svoboda v zemi	oblast Afrického rohu	svoboda v zemi
Tunisko	svobodná	Senegal	svobodná	Keňa	částečně svobodná
Maroko	částečně svobodná	Gambie	částečně svobodná	Tanzánie	částečně svobodná
Libye	nesvobodá	Mali	částečně svobodná	Súdán	nesvobodná
Egypt	nesvobodá	Burkina Faso	částečně svobodná	Eritrea	nesvobodná
Alžírsko	nesvobodá	Niger	částečně svobodná	Etiopie	nesvobodná
		Nigerie	částečně svobodná	Somálsko	nesvobodná
		Mauritánie	nesvobodná	Jižní Súdán	nesvobodná
		Čad	nesvobodná	Uganda	nesvobodná
		Kamerun	nesvobodná		

Zdroj: vytvořeno autorkou práce podle dat organizace Freedom House (2019).

Příloha 3 Mapa regionů Etiopie

Zdroj: ethiovisit.com

Pozn: Regiony Tigray, Amhara, Oromia, SNNP a hlavní město Addis Abeba jsou zahrnuty do programu SINCE.

Příloha 4 Vývoj etiopské migrace do hlavních cílových destinací

	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2017	Celkem
Súdán	942 295	502 740	123 478	107 732	70 677	60 734	71 631	1 879 287
USA	34 805	52 866	71 296	109 858	152 798	210 917	217 913	850 453
Saudská Arábie	61 017	62 534	64 252	79 371	102 910	131 493	148 753	650 330
Somálsko	460 000	18 044	555	1 142	1 882	13 079	13 732	508 434
Izrael	40 595	50 287	57 163	67 189	78 029	80 474	78 489	452 226
Keňa	26 695	29 521	20 846	20 917	24 091	36 889	36 692	195 651
Itálie	16 703	11 136	5 569	17 983	30 396	30 401	30 935	143 123
Kanada	13 765	13 822	14 208	18 889	24 535	27 438	28 526	141 183
Německo	19 612	17 204	14 795	15 936	16 835	17 541	20 878	122 801
Švédsko	9 356	11 103	11 907	11 221	13 100	16 246	16 897	89 830
Velká Británie	1 086	4 269	7 524	10 737	14 825	12 990	13 655	65 086
Nizozemsko	3 852	5 474	7 281	8 004	8 626	9 451	13 436	56 124
SAE*	2 708	3 470	4 433	4 607	9 276	10 136	10 538	45 168
Jemen	15 804	687	1 203	1 616	4 181	5 740	5 806	35 037
Jižní Súdán	0	0	0	0	8 605	12 786	12 802	34 193

Zdroj: Zpracováno dle dat UNDP (2019b), Human Development Data (1990-2017)

*Spojené Arabské Emiráty

Příloha 5 Přehled projektů v Etiopii financovaných programem EUTF

Anglický název	Částka (EUR)	Téma
Resilience Building and Creation of Economic Opportunities in Ethiopia (RESET II)	48 362 000	Zvyšování ekonomických příležitostí a zaměstnanosti
		Posilování odolnosti
		Budování dobrého vládnutí a prevence konfliktů
Stemming Irregular Migration in Northern & Central Ethiopia-SINCE	19 945 000	Zvyšování ekonomických příležitostí a zaměstnanosti
Regional Development and Protection Programme in Ethiopia	30 000 000	Zvyšování ekonomických příležitostí a zaměstnanosti
		Posilování odolnosti
		Budování dobrého vládnutí a prevence konfliktů
Building Resilience to Impacts of El Niño through Integrated Complementary Actions to the EU Resilience Building Programme in Ethiopia (RESET Plus)	22 500 000	Zvyšování ekonomických příležitostí a zaměstnanosti
		Posilování odolnosti
Stimulating economic opportunities and job creation for refugees and host communities in Ethiopia in support of the Comprehensive Refugee Response Framework (CRRF) in Ethiopia	20 000 000	Zvyšování ekonomických příležitostí a zaměstnanosti
		Posilování odolnosti
Shire Alliance: Energy Access for Host Communities and Refugees in Ethiopia	3 050 000	Zvyšování ekonomických příležitostí a zaměstnanosti
		Posilování odolnosti
Ethiopia Job Compact Sector Reform and Performance Contract	50 000 000	Zvyšování ekonomických příležitostí a zaměstnanosti
		Posilování odolnosti
Decentralisation of Disaster Risk Management in Ethiopia	33 500 000	Zvyšování ekonomických příležitostí a zaměstnanosti
		Posilování odolnosti
		Budování dobrého vládnutí a prevence konfliktů
Sustainable Reintegration support to Ethiopian returnees from Europe	15 150 000	Řízení migrace

Zdroj: zpracováno dle oficiálních webových stránek EUTF